Sorin Petroniu · Felix Țopescu

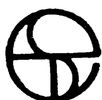
CĂLĂRIA pentru toți

SORIN PETRONIU • FELIX ȚOPESCU

CĂLĂRIA PENTRU TOȚI

Noțiuni de echitație elementară

EDITURA SPORT-TURISM

BUCUREȘTI, 1980

PREFAȚĂ

Cunoscutul și strălucitul scriitor George Călinescu trecuse de 40 de ani cînd a publicat un mic volum de poezii : Despre vis și despre cal. Despre basm și expedițiile călare în țara gîndului. *A înțeles acest poet, că adevărata călătorie, adică plecarea spre locuri unde vei găsi nu se știe ce, dar desigur lucruri altele decît cele de pînă atunci, adevărata călătorie deci se face numai călare. Aproape ne vine să dorim ca verbul* a călători *să se tragă din substantivul* cal.

În mitologia greacă, poezia, adică basmul, visul și gîndul hoinar aveau un mesager. Se numea Pegas și era cal și avea aripi, ca și succesorul său de mai tîrziu : calul lui Făt-Frumos. Aripi mult mai interesante decît ale păsărilor. Pasărea este oarecum condamnată să zboare ; calul însă alege, cînd vrea el să-și îmbrace aripile și să zboare cu ele. Cu ele și cu el, călărețul prietenul său și greșit spus stăpînul său, căci în realitate cele două trupuri cal și călăreț fac una.

Dacă ar fi să fac un inventar al celor 84 de ani petrecuți, pînă acum, de mine, pe această planetă și dacă ar fi să aleg momentele mai plăcute, îmi voi aminti de anii 1916—1918, cînd elev în școala militară de ofițeri de la Botoșani, după aridele ore de cursuri și instrucție, călăriile la cîmp în frumoasele împrejurimi ale Botoșanilor erau o destindere, ba chiar o desfătare.

Editura Sport-Turism a avut o frumoasă idee să încurajeze publicarea acestei minunate cărţi — Călăria pentru toţi *— unică în felul ei în ţara noastră, care va servi nu numai ca o îndrumare, dar şi ca un îndemn pentru practicarea cît mai răspîndită şi la noi, după cum se practică în alte ţări, a sportului călare nu numai ca o plăcere, ci după cum arată dealtfel şi autorii, ca o gimnastică cu efecte deosebit de binefăcătoare asupra inteligenţei şi caracterului, un exerciţiu de răbdare, de blîndeţe ca şi de fermitate, curaj şi energie.*

D. I. SUCHIANU

DESPRE ECHITAȚIE

„Raiul pe pămînt este pe spinarea calului“

(PROVERB ARAB)

Cuvîntul echitație vine de la cuvîntul latinesc „equs“, care înseamnă cal și în vorbirea curentă se întrebuințează mai mult pentru dresaj, rămînînd pentru încălecatul obișnuit expresia de călărie, un cuvînt pur românesc.

Această diferență nu este însă justă din punct de vedere semantic, deoarece călărie și echitație înseamnă absolut și fără nici o deosebire unul și același lucru.

Noi folosim deopotrivă și o expresie și alta, însă întrebuințarea aproape universală, în mai toate limbile, a cuvîntului echitație, ne-a făcut să ne servim de el și în cursul acestei lucrări.

Echitația sau călăria este pentru unii o artă, pentru unii o știință, iar pentru alții numai un simplu sport.

Ea poate fi oricare din toate acestea, dar le poate cuprinde și pe toate împreună.

Desigur că mișcările pe care le face calul, cum se desfășoară ele în spațiu și în timp, în raport cu greutatea călărețului, pot ridica probleme de mecanică.

Reacțiile calului la impulsurile călărețului, cum înțelege el să răspundă pentru a ajunge să execute dorințele călărețului pot crea, de asemenea, multe probleme de psihologie.

Dacă ne gîndim însă la atracția pe care o prezintă pentru ochi frumusețea calului, ca animal, la aspectul său adesea strălucitor și chiar maiestuos, la felul cum își poartă mersul și făptura, precum și la străduințele călărețului ca legătura cu calul și acțiunile pe care i le imprimă să se

desfășoare și să se prezinte într-un chip cît mai armonios și într-un cît mai perfect echilibru, apoi din acest punct de vedere călăria ține de artă.

Mulți socotesc călăria ca o luptă ; o luptă fizică în care se angajează fără chibzuință și fără să țină seama că în acest raport de forțe dintre cal și om, forța calului este nemăsurat mai mare. Aceasta este dealtfel și cauza mai tuturor insucceselor.

Pentru adevăratul călăreț, călăria nu trebuie să constea numai în a se ține solid pe cal, a stăpîni calul și a impune voința prin orice mijloace, ci a-l considera ca pe o ființă vie, sensibilă și atașabilă.

Deși gradul de inteligență a calului nu se poate contura clar, se poate afirma cu certitudine că este dotat cu o extraordinară memorie și un deosebit simț de percepere. El simte totdeauna cu cine are de-a face și ce fel de om este acela care îl călărește.

Pentru a obține, prin urmare, de la cal ceea ce i se cere, trebuie utilizate alte mijloace decît forța brută și căutată mai degrabă cauza insuccesului dacă nu cumva ea stă în neîndemînarea călărețului.

A observa și a gîndi, a doza cu îndemînare și atenție jocul dintre pedeapsă și recompensă, blîndețe și energie, sub directivele unei judecăți drepte, acestea sînt mijloacele prin care putem obține de la cal nu tot ceea ce vrem să-i cerem, dar tot ceea ce calul poate să dea.

A ști cum să se ceară și ce se poate cere calului înseamnă pentru călăreț „tact ecvestru".

În secolul mașinismului, al automobilului, al avionului și al rachetelor calul încă nu pare să treacă în domeniul istoriei, datorită sportului.

Este adevărat că, condițiile de viață noi au făcut ca, în ultimul timp, contactele dintre om și cal să se rărească, iar puținul timp din acel „rai pămîntesc", despre care arabii spun că este pe spinarea calului, să fie din ce în ce mai greu de obținut.

Oricît de atrăgătoare sînt mașinile și oricît interes ar prezenta, ele sînt totuși fără viață și nu servesc în realitate decît ca mijloc de locomoție.

Este mult mai atrăgător și mai aproape de natură și de viață un galop pe spinarea calului, pe o miriște pe unde piciorul calului calcă ca pe un covor, sau în zbor peste un gard viu, sau peste unda argintie a unui pîrîiaș, pe sub liziera unei păduri răcoroase.

Plăceri destule oferă, fără îndoială, și alte sporturi, dar călăria este un sport care îmbină plăcerea cu dezvoltarea curajului, a spiritului de orientare, a îndrăznelii și hotărîrii rapide.

A fi călare înseamnă a fi în contact cu o ființă plină de energie, dar totuși sensibilă, care-ți răspunde la toate impulsurile și pe care o poți dirija cum vrei, dacă ajungi s-o înțelegi.

Nu este vorba, deci, numai de o mișcare fizică, ci de o gimnastică a inteligenței, a caracterului, un exercițiu de răbdare, de blîndețe, dar în același timp și de energie.

Călărețul trebuie să modeleze și să supună o forță superioară lui, să înțeleagă o ființă diferită de a omului, să conducă o ființă stăpînă pe ea însăși. De aceea călăria pune în mișcare posibilitățile intelectuale, sufletești și fizice ale călărețului.

Iată de ce dragostea de cal și pasiunea de călărie constituie o școală pe cît de plăcută pe atît de folositoare, care contribuie la procesul de educare a tineretului.

În afară de conținutul ei sportiv și educativ, călăria este de o mare utilitate practică.

În țara noastră sînt puncte și localități unde este greu, dacă nu chiar imposibil, de ajuns altfel decît călare pe timp ploios, cînd drumurile sînt desfundate și impracticabile. Acest mijloc de deplasare este tot atît de necesar medicului, oficiantului sanitar, surorii de ocrotire, agronomilor etc., pentru a ajunge, pe orice timp, acolo unde le impune datoria.

Învățarea călăriei nu este numai apanajul tineretului, cum cred unii. Pe copii și pe cei tineri îi ajută, desigur, calitățile pe care le conferă vîrsta, fragedă sau tînără, dar pot învăța călăria chiar și oamenii mai în vîrstă, dacă au dragoste pentru sport și mai ales puțină voință.

Nu este vorba de performanțe sportive, la care se ajunge cu multă trudă, ci de dragostea de cal, de stăruința

şi de înţelegerea ideii că timpul petrecut pe spinarea calului este un exerciţiu plăcut, niciodată un chin, nici pentru cal nici pentru călăreţ, ci totdeauna o desfătare.

Pe lîngă cele arătate, călăria este utilizată, în multe ţări, ca tratament medical pentru copiii handicapaţi fizic sau mintal, cu efecte binefăcătoare în reeducarea sau chiar vindecarea în cazurile de poliomielită, paralizii, tulburări cerebrale, deformaţii fizice, diverse forme de scleroze şi chiar afecţiuni cardiace[1].

---

[1] Felix Ţopescu *Afecţiuni reciproce*, Edit. Albatros, Bucureşti, 1980.

NOȚIUNI DE HIPOLOGIE

Călărețul începător, pentru a face cunoștință cu calul, trebuie să se familiarizeze cu diferitele numiri ale corpului lui, cu terminologia specifică. Pentru aceasta am apelat la cîteva noțiuni elementare din Hipologie.

Călărețul trebuie, de asemenea, să aibă oarecare noțiuni și de felul cum arată, cum se prezintă diferitele părți (cap, trunchi, membre) ale calului pentru a fi bun de călărie (fig. 1).

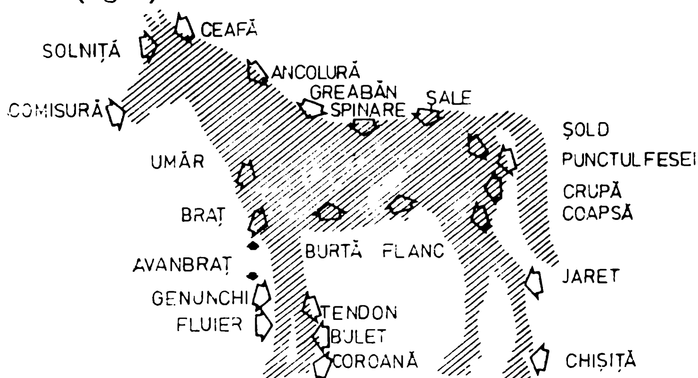

Fig. 1. Calul și denumirile părților lui componente.

ASPECTE ANATOMICE

PĂRȚI COMPONENTE — DESCRIERE

Capul

Capul trebuie să fie potrivit : nici prea mare, nici prea mic, în armonie cu întreaga masă a corpului calului. El este partea care reglează (regulator) mișcările corpului,

căci în funcţie de partea în care el se plasează, se modifică centrul de greutate, influenţînd astfel echilibrul corpului în totalitatea lui.

Ca şi la om, capul este partea care zugrăveşte caracteristicile psihice ale animalului : inteligenţă, temperament, caracter etc.

Un cap frumos este uscăţiv şi cu fruntea lată.

Urechile scurte, subţiri şi purtate cu vîrfurile înainte şi în sus.

Urechile prea mari (denumite urechi de măgar) şi urechile prea plecate în lături (urecheat), ca şi cele prea plecate pe spate (urechi de porc) nu constituie defecte în raport cu întrebuinţarea calului, ci defecte mari de estetică, făcînd ca un astfel de cal să fie urît şi neatrăgător (fig. 2 a, b, c).

Felul în care calul îşi mişcă urechile arată starea sa sufletească. Îndreptate spre înainte înseamnă atenţie ; aplecate înapoi sau, după cum se zice, „pe spinare“, denotă o stare de iritare, care este urmată aproape întotdeauna de o muşcătură, de o zvîrlitură sau, dacă calul este încălecat, de sărituri berbeceşti, cu intenţia de a-l zvîrli pe călăreţ.

Ochii. Pentru calul de călărie ochii sînt de importanţă mult mai mare decît pentru calul de ham, căci acesta din urmă este susţinut de hamuri şi merge, de obicei, pe drumuri bătute.

Calul de călărie, trebuind să meargă pe orice fel de teren, este necesar ca să-şi dea seama singur prin ce sau peste ce obstacole poate trece şi pe care trebuie să le ocolească. O groa-

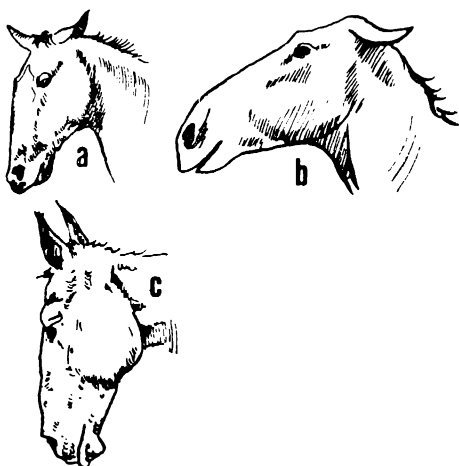

Fig. 2. Tipuri şi conformaţii de urechi (a, b, c).

pă neobservată în care ar putea să intre un picior al calului în timpul trapului sau galopului poate fi fatală și pentru cal și pentru călăreț.

Ochii trebuie să fie mari, egali, bine deschiși, blînzi, dar în același timp vioi. Celor exagerați de mari li se spune „ochi de broască" și în general nu văd departe, sînt miopi. Ochii prea mici și rotunzi se numesc „ochi de porc" sau „cîrpiți" și sînt, în general, presbiți, adică văd numai de departe.

Miopia și presbitismul îl fac pe cal sfios și sperios, defecte care scad mult valoarea calului, mai ales a celui de călărie.

Pupila ochiului trebuie să fie mobilă. Afară, la lumină, sau în ușa grajdului, ea trebuie să fie mai mică decît în grajd și la întuneric.

Vederea calului poate fi împiedicată de o pată, albuie sau fumurie, care se formează pe cornee, denumită „albeață" ; sau de o pată de culoarea sidefului, localizată înăuntrul ochiului, dincolo de pupilă, pe cristalin, căreia i se spune „cataractă". Dacă apropiem brusc mîna de ochiul calului și calul nu se sfiește, nu închide pleoapele și rămîne cu pupila fixă, înseamnă că el nu vede deloc ; procedeul se numește „perdea".

Solnițele se numesc scobiturile de deasupra ochilor și cu cît sînt mai adînci, cu atît calul este mai bătrîn.

Botul este partea care termină capul în porțiunea lui de jos. El poate fi arcuit, în care caz se numește „berbecat", din pricina asemănării cu botul de berbec, sau ușor cîrn și se termină cu buzele subțiri. Buzele sînt de o mare mobilitate și sensibilitate, calul servindu-se de ele nu numai ca să apuce mîncarea, ci ca să o și aleagă, lucru care se observă mai ales la păscut, cînd se vede cum calul alege ierburile care-i plac.

La caii tineri, buzele sînt mai tari. Cu cît însă calul îmbătrînește, buzele devin flasce, iar buza de jos ajunge adesea să atîrne, ceea ce dă un aspect urît.

Nările trebuie să fie cît mai largi pentru a putea intra cît mai mult aer în plămîni. Mișcarea lor la inspirație și la expirație trebuie să se facă fără zgomot. Fluieratul sau fîșiitul în timpul respirației demonstrează un act respira-

tor necorespunzător. Caii care respiră în acest mod se numesc cornari. Cornajul este un defect destul de mare pentru un cal de călărie.

În gura calului se așază fierul sau zăbala cu care calul este condus și se zice despre un cal că este tare în gură și trage atunci cînd mușchii de la punctul unde se întîlnește buza de sus cu cea de jos, punct care se mai numește și comisură, se înțepenesc. Calul are gură ușoară cînd acești mușchi sînt supli, mestecînd mereu fierul.

După cum arată dinții pe care calul îi are în gură, i se poate aprecia vîrsta. Stabilirea vîrstei calului este o chestiune mai mult de resortul hipologiei și al medicinei veterinare. Totuși orice călăreț își poate da seama, chiar fără a determina cu precizie vîrsta calului, dacă are de-a face cu un cal bătrîn sau tînăr, după poziția dinților în gingie. Dacă dinții sînt drept înfipți în gingie, calul este tînăr ; dacă dinții sînt mai oblici și unghiul pe care-l fac dinții de sus cu cei de jos este mai ascuțit, calul este cu atît mai bătrîn.

Gîtul leagă capul de trunchi. Despre gît se spune că este cîrma calului, jucînd un rol însemnat în mișcare, pentru că poziția lui deplasează mai înainte sau mai înapoi centrul de greutate al corpului.

Gîtul împreună cu capul formează ceea ce se numește „balansier".

S-a calculat cam la 10 kg încărcarea sau descărcarea pe care o pot produce gîtul și capul prin mișcările lor înainte sau înapoi.

Gîtul este bine legat de corp atunci cînd la locul de unire se vede o ușoară scobitură. Dacă aceasta este exagerată, i se spune „lovitură de secure". Cînd gîtul este asemănător cu acela al cerbului, i se zice „ancolură de cerb". Dacă gîtul este prea lung și prea arcuit unde se leagă cu capul prin ceafă i se spune „gît de lebădă" (fig. 3 a, b, c).

Gîtul normal trebuie să aibă o poziție oblică, cu o înclinare de circa 45°, să fie piramidal și flexibil, nu prea gros, însă nici prea subțire, iar pentru calul de călărie de preferință lung decît scurt.

Arabii spun că la un cal bine proporționat distanța de la vîrful nasului la greabăn, luată printre urechi, trebuie să fie ceva mai mare sau măcar egală cu distanța de la greabăn la vîrful cotorului cozii.

Coama se găsește pe linia de sus a gîtului. Ea este mai scurtă, ceva mai rară, dar mai mătăsoasă la caii de rasă și mai stufoasă și mai aspră la caii comuni.

Lăsatul sau tunsul coamei este o chestiune de gust și de modă, depinzînd într-o mare măsură de cum se prezintă coama și de felul calului. La unii cai le stă mai bine și sînt mai plăcuți ochiului cînd au coama tunsă. În general, cîștigă, din punct de vedere estetic, cu coama tunsă, calul comun și care nu are destulă noblețe. Este fără îndoială că, decît o coamă urîtă, mai bine una tunsă. În orice caz dacă se tunde coama, se recomandă să se tundă și moțul din frunte, căci altfel calul are un aspect urît.

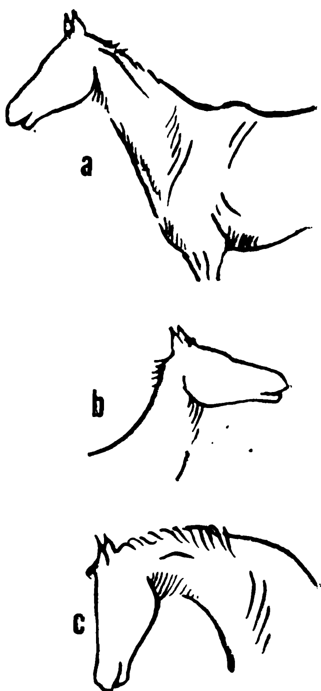

Fig. 3. Tipuri și conformații ale ancolurii.

Trunchiul

Greabănul este o ridicătură osoasă la legătura gîtului cu spinarea, între cei doi umeri. Greabănul trebuie să fie destul de bine ridicat, prelungindu-se spre înapoi, nici prea înalt, nici prea osos sau, cum se zice, *în lamă de cuțit*, căci atunci îl bate șaua, provocînd răni destul de grave, care pot scoate calul din activitate pentru multă vreme. Dacă greabănul este prea șters șaua nu stă bine, avînd tendința de a luneca pe umeri și de a fugi prea înainte. Calul fără greabăn nu este bun pentru călărie.

Spinarea se găsește între greabăn și șale. O spinare frumoasă este cea dreaptă, scurtă și largă. Spinarea bombată în sus sau spinare de „crap" ori de „măgar" este prea dură, iar cea arcuită în jos, „anselată" sau „deșelată", nu este rezistentă.

Șalele, partea din mijlocul spinării, unde stă șaua pe cal, trebuie să fie, de asemenea, scurtă, dreaptă și largă.

Calitatea șalelor este supleţea. Ele trebuie să fie bine legate de spinare și crupă.

Crupa este partea dinapoi a calului. Ea trebuie să fie lungă, musculoasă și destul de largă. Cînd creasta de pe mijloc este prea ieșită, crupa se numește „tăioasă". Dacă este întrecută de părţile laterale, care se arată mai bombate, crupei i se spune „dublă". Dacă musculatura crupei este destul de dezvoltată, fără a întrece creasta prea mult, crupa se numește „rotundă". Aceasta trebuie să fie crupa unui cal de călărie.

Coada este prelungirea coloanei vertebrale, îmbrăcată cu păr, potrivit de lung, fin și mătăsos la caii de rasă, mai stufos și mai aspru la caii comuni.

Cînd calul este în mișcare, un port frumos al cozii cere ca ea să fie ridicată cel puţin la linia șalelor.

În general, coada este bine să fie lăsată lungă, bine îngrijită și filată, fiindcă, pentru cal, coada nu este numai o podoabă, ci și o armă de apărare contra muștelor, a insectelor și a căldurii.

Pieptul calului trebuie să fie larg. Un piept strîmt înseamnă posibilităţi reduse de respiraţie și deci lipsă de rezistenţă.

Pîntecele sau burta, dacă este prea mare se numește pîntece „de vacă", dacă este suptă, pîntece „de ogar". La un cal bun de călărie se observă sub burtă o foarte ușoară adîncitură în apropierea locului unde picioarele dinainte se leagă cu corpul. Aceasta se numește *locul chingii*.

Flancurile, numite și foale sau deșerturi, se găsesc între șolduri și ultimele coaste. La deșerturi se observă bine mișcările respiraţiei (cam 9—10 respiraţii pe minut la calul adult).

Membrele

Membrele, două dinainte și două dinapoi, îndeplinesc rolul de susţinere a corpului, precum și cel de mișcare. La membrele anterioare deosebim următoarele părţi componente :

Spata trebuie să fie cît mai lungă și oblică. Oblicitatea ei permite piciorului dinainte să se ridice cît mai sus de la pămînt. Numai caii care ridică piciorul din umăr sînt denumiți „cai cu acțiune". Caii care calcă razant sau „înoată", acționînd din genunchi, nu sînt buni pentru călăria de dresaj.

Antebrațul este porțiunea dintre piept și genunchi. El trebuie să aibă mușchii cît mai dezvoltați și să fie cît mai lung.

Genunchiul formează articulația dintre antebraț și fluier și este de obicei larg și uscățiv. Cînd la genunchi se văd jupuituri sau cicatrice la ambele membre (simetrice), denotă că este vorba de un cal care se poticnește, deci că nu vede bine sau că este slab de picioare.

Fluierul este partea piciorului de sub genunchi pînă la gleznă, în mod normal în poziție verticală, scurt, uscat, iar pentru calul de călărie, mai degrabă subțire decît gros.

Înapoia fluierului se găsește *tendonul,* care cu cît este mai lat, cu atît e mai puternic. De obicei el este uscățiv, vertical și depărtat de fluier. Cînd tendonul nu este vertical, ci pierdut sub genunchi, i se spune tendon „supus" sau „îngropat". Calul cu tendoanele îngropate are picioare slabe și este supus la îngenunchere.

Glezna sau buletul este încheietura dintre fluier și chișiță și este o regiune foarte expusă loviturilor și deci leziunilor, putînd ajunge chiar la șchiopături destul de grave.

Chișița este porțiunea cilindrică și oblică dintre gleznă și copită. Este de regulă potrivit de lungă și de înclinată. Dacă este prea lungă sau prea scurtă denotă picioare slabe. Practica a demonstrat totuși că picioarele cailor cu chișiță scurtă sînt mai rezistente decît cele ale cailor cu chișița prea lungă.

Chișița trebuie menținută curat căci lipsa de îngrijire, umezeala, murdăria duc la inflamarea ei (aricială), care poate avea urmări neplăcute, făcîndu-l pe cal să șchiopăteze.

Între chișiță și copită se află *coroana.* Ea formează chenarul copitei, în mod normal uscat și fără umflături.

Copitele, sau unghiile, constituie terminația picioarelor și partea care suportă toată greutatea corpului cînd picioarele se sprijină pe sol.

Copita este alcătuită din următoarele părţi : peretele, talpa, furcuţa şi călcîiul. În condiţii normale peretele este neted, lucios, fără cercuri sau crăpături, iar talpa uşor scobită înăuntru pentru a nu produce bătături din cauza mersului. Talpa plină, fără această scobitură, este un defect.

Furcuţa trebuie să fie puţin ieşită şi călcîiele deopotrivă de mari şi de depărtate. Copita cu furcuţa putredă şi cu călcîiele încălecate se numeşte ancastelată. Astfel de copite sînt bolnave, iar calul şchioapătă mereu.

Copita calului de călărie este bine să nu fie prea mare.

Copitele cu unghiile cenuşii sau mai închise sînt mai sănătoase şi mai rezistente decît copitele albicioase, care, în general, sînt mai slabe, mai moi şi mai sfărîmicioase.

La membrele dinapoi deosebim :

Coapsa la membrele dinapoi reprezintă ceea ce este spata la membrele dinainte. La calul de călărie, ea trebuie să fie cît mai lungă şi oblică. Înapoia coapselor sînt :

Fesele sau bucele, formaţiuni musculare ; ele sînt mai frumoase cu cît sînt mai lungi. La caii mai slabi, pe partea din afară a coapsei se află un şanţ, care dacă e prea pronunţat se cheamă „dunga mizeriei".

Pulpa sau gamba porneşte în josul coapsei. Ea trebuie să fie bine îmbrăcată şi musculoasă.

Cotul sau jaretul joacă un rol important pentru că în această regiune se concentrează tot efortul, aici fiind resortul impulsurilor calului.

Indiferent cum merge calul, la pas, la trap, la galop sau dacă sare, jaretul reprezintă resortul destinderii, de aceea pentru un asemenea rol el trebuie să fie puternic, deci larg şi sănătos. Pentru acest motiv jareţii vor fi examinaţi totdeauna cu atenţie, căci regiunea lor este adesea expusă la oase moarte.

După jaret, celelalte părţi ale picioarelor dinapoi poartă aceleaşi denumiri ca şi la picioarele dinainte.

Şi acum cîteva cuvinte despre potcoave.

Potcoavele constituie de fapt aşa-zisa încălţăminte a calului. Aşa cum la om încălţămintea trebuie să îndeplinească anumite condiţii pentru a fi comodă, tot aşa, mai ales la caii de călărie, şi potcoavele se impun a fi corespunzătoare.

Potcovitul calului de călărie cere mai multă atenție pentru că picioarele unui asemenea cal sînt supuse unor mișcări și eforturi neobișnuite. De aceea potcoavele se fac mai subțiri, mai ușoare și fără colți, pentru a se evita eventualele lovituri la bulet sau la tendon, care pot atrage după sine urmări destul de grave.

DESPRE APLOMBURI

Așezarea picioarelor calului, adică cei patru stîlpi de susținere a corpului, în raport cu verticala, cînd calul stă pe loc, poartă numele de aplomb.

Văzut dintr-o parte, calul trebuie să aibă fluierele, atît ale picioarelor dinainte, cît și ale celor dinapoi, pe verticală.

Dacă copitele sînt la 10 cm în afara verticalei care pleacă din vîrful umărului sau al crupei se spune despre cal că este „campat" dinainte, dinapoi sau și dinainte și dinapoi după cum este cazul (fig. 4 a).

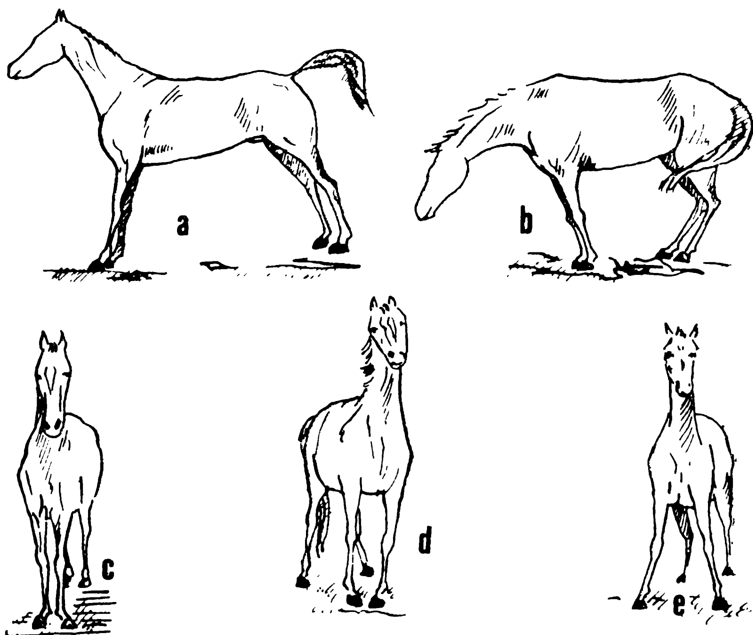

Fig. 4. Defecte de aplomb (a, b, c, d, e).

Dacă picioarele sînt oblice, copitele depășind verticala spre interior ele capătă denumirea „sub el“ dinainte, dinapoi sau și dinainte și dinapoi (fig. 4 b).

La picioarele dinainte, dacă ne uităm dintr-o parte, calul poate fi cu genunchiul șters sau îngropat, ori poate fi arcat sau îngenuncheat.

Îngenuncherea poate fi din naștere sau poate surveni ulterior.

La selecția calului pentru călărie va fi evitat calul îngenuncheat, mai ales dacă deformarea provine din uzură.

Dacă privim calul din față, ambele picioare trebuie să fie verticale și paralele. Cînd copitele sînt îndreptate spre în afară, calul se numește panard (fig. 4 c). Dacă copitele sînt prea apropiate și îndreptate spre înăuntru, calului i se spune *cagniu*, adică are picioarele scîlciate (deformate) (fig. 4 d).

Examinat din spate, calul trebuie să aibă și picioarele dinapoi verticale și paralele. Dacă jareții sînt prea apropiați și copitele prea depărtate, se spune despre cal că are „picioare de vacă“ (fig. 4 e). Cînd jareții sînt depărtați și copitele prea apropiate, atunci se spune despre picioare că sînt în formă de „pîlnie“ (fig. 4 d).

Defectele sus-menționate, mai ales cînd sînt prea pronunțate, denotă o slăbiciune și scad foarte mult valoarea calului.

La calul de călărie, în special, picioarele joacă un rol deosebit, căci un cal cu picioare slabe, supus la eforturi mai mari, poate suferi căzături, cu urmări grave și pentru el și pentru călăreț.

Xenofon (438—355 î.e.n), care a scris primul tratat de echitație, spunea că un cal, fie el cît de bine conformat, nu e bun de nimic dacă picioarele îi sînt rele, căci în asemenea caz nu-i mai este de nici un folos tot ceea ce are bun (vezi fig. 4 a, b, c, d, e).

DESPRE TARE

Semnele care trădează un defect al calului și deci fac să scadă valoarea lui se numesc tare ; este o expresie de origine franceză și se întrebuințează în călărie aproape exclusiv pentru semnele, deformațiile și defectele

picioarelor. Cele mai importante sînt (fig. 5):

Urmele de vezicători și de cauterizări (cu fierul), oasele moarte, vezigoanele, clacajul tendonului, cercurile și crăpătura copitei.

— Urmele de vezicători sînt porțiuni rămase fără păr sau cu părul rar și subțire, iar cauterizările cu fierul sînt cicatrice în formă de puncte sau linii subțiri și regulate, numite și puncte sau linii de foc, fără păr sau cu păr rărit, subțiat ori albit.

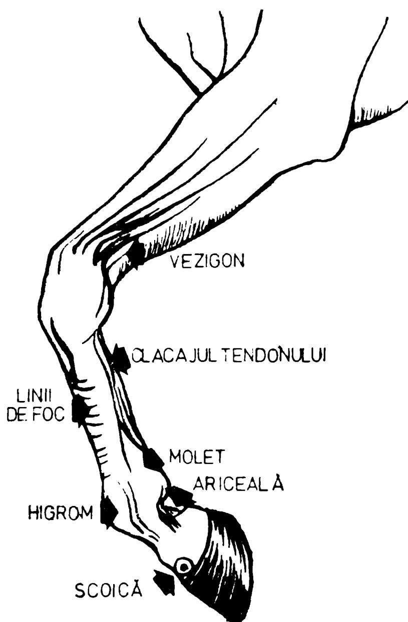

Fig. 5. Localizarea unor afecțiuni specifice picioarelor cailor.

Urmele de vezicători și cauterizările la tendon arată că s-a tratat o inflamație sau o destrămare a tendonului ; pe partea internă a fluierului arată că s-a tratat un os mort ; pe coatele dinapoi că s-a tratat un spavan sau iepurariță ; cînd se află pe coroană sau chișițe înseamnă că tratamentul a fost aplicat pentru scoici.

— Oasele moarte sînt proeminențe, umflături pe suprafața oaselor. Ele sînt erediare sau se produc prin lovituri ori eforturi prea mari. Oasele moarte sînt periculoase și provoacă șchiopături numai atunci cînd sînt situate pe lîngă articulații sau tendon.

Cele mai obișnuite oase moarte sînt :

— *osciorul* — el se formează pe osul fluierului, obișnuit la picioarele dinainte și mai totdeauna pe latura dinăuntru, cam pe la mijlocul osului ;

— *spavanul*, cunoscut și sub denumirea franceză de éparven, este de fapt o tumoare osoasă amplasată, de obicei, pe fața dinăuntru a coatelor, la picioarele dinapoi.

Calul cu spavan șchiopătează de regulă numai cînd pornește din loc ; după ce se încălzește în mers, nu mai șchiopătează.

Călcătura piciorului care are spavan este bruscă, piciorul ridicîndu-se foarte mult din cot, din care cauză pasul se numește „pas de cocoș" ;

— *iepurarița* — tot o tumoare ușoară — se formează, de obicei, la picioarele dinapoi, la marginea posterioară a jaretului, deci în partea opusă aceleia unde se formează spavanul. Ea se manifestă la fel ca spavanul ;

— *scoica* — excrescență osoasă — care se formează pe chișiță sau pe coloana copitei. Ea este foarte gravă, chiar dacă e mică, căci îngreuiază mersul calului, provocînd șchiopături ;

— ***vezigoanele*** sînt umflături care se formează sub piele, în dreptul articulației și tendonului. Cînd se formează pe laturile gleznei ele se numesc molete. Acestea cînd sînt moi nu supără la mers. Cînd calul îmbătrînește, apropiindu-se de 15 ani, moletele se întăresc și devin supărătoare ;

— *destrămarea tendonului* sau *clacajul* se datorește unui efort de călcătură, mai ales la deplasarea în viteză mare. Clacajul constă fie în inflamarea tendonului, fie chiar în plesnirea unora dintre firele care compun tendonul. Cele mai expuse la clacaj sînt tendoanele picioarelor dinainte.

Cînd clacajul are formă gravă poate face calul impropriu serviciului, impunînd, uneori, chiar sacrificarea lui.

— *Cercurile pe copită* constituie semne care demonstrează suferința calului de furbură. Furbura sau aprinderea copitei este o inflamare a părții moi din copită și se datorează, de obicei, unui surplus de oboseală, la caii supraalimentați cu ovăz, fără a fi supuși în mod obișnuit și la un lucru corespunzător. Furbura poate fi însă și consecința unei boli de inimă sau a unei răceli.

Caii care au suferit de furbură rămîn cu copita putredă și supusă aproape oricînd la noi aprinderi.

— *Crăparea copitei*, care se mai numește și seimă, poate proveni sau din lovituri sau dintr-un defect al unghiei. Ea este foarte periculoasă, căci, chiar dacă se vindecă, poate recidiva.

DESPRE PROPORȚII

În privința proporțiilor dintre diferitele părți ale corpului calului, veterinarii și oamenii de știință au stabilit cu cifre în ce raport trebuie să fie unele față de altele.

Se dau ca exemplu proporțiile armăsarului ECLIPS, al cărui schelet se păstrează și azi, care a fost invincibil pe hipodrom, iar ca armăsar de reproducție a lăsat după el numai produși de o valoare excepțională.

Cazacii și arabii, recunoscuți ca cei mai iubitori și cunoscători oameni de cai din lume, pretind că un cal trebuie să aibă :

Patru lucruri largi : fruntea, pieptul, crupa și articulațiile (genunchii și jareții).

Patru lucruri lungi : gîtul, partea de sus a membrelor, toracele și crupa.

Patru lucruri scurte : șalele, fluierele, chișițele și urechile.

Aceste proporții, deși empirice, sînt totuși bine chibzuite și calul care le întrunește merită toată atenția.

CULORILE CAILOR

Caii diferă între ei și prin culoarea părului. În călărie, însă, culoarea nu are nici o importanță. Unii cai au culori simple, alții culori compuse și unele semne particulare.

CULORILE SIMPLE

Una din culorile simple este *culoarea neagră*. Caii negri au tot părul de pe corp, coamă, coadă și membre de această culoare, care poate avea diferite nuanțe : negru mat, cînd este fără luciu ; negru-corb, cînd este lucioasă ; negru înspicat, cînd este presărat cu peri albi într-o mică măsură ; negru nins, cînd are pete albe de mărimea unui fulg de zăpadă și negru buciu, cînd perii de la subsuori sînt de culoare roșcată.

Culoarea roaibă — cînd părul are culoare roșcată de diferite nuanțe : roib închis, roib deschis, roib auriu sau roib ars atunci cînd bate mai spre castaniu.

Culoarea albă sau bălană este cînd părul de pe corp, coamă, coadă și picioare este albă în următoarele nuanțe : alb-argintiu, alb-mat, alb-murdar.

Culoarea șargă, cînd toți perii sînt gălbui, cu nuanțele deschis și închis.

CULORILE COMPUSE

Culoarea murgă este cea mai răspîndită culoare de cal. Corpul are nuanțe de roșcat spre maron, iar coama, coada și picioarele, de la genunchi în jos, sînt negre. Unii cai au numai coama și coada negre, picioarele fiind peste tot de culoare brună (castaniu închis).

Culoarea murgă poate fi închisă, deschisă sau castanie.

Culoarea sură sau vînătă este un amestec de păr alb cu negru. Surul poate fi închis sau deschis, ori cu rotocoale de păr negru pe crupă și coapse, calul numindu-se „sur-rotat". La calul sur, coama și coada pot fi adesea de nuanță mai închisă decît restul corpului sau mai deschisă. De obicei caii suri albesc spre bătrînețe.

Culoarea șargă sau izabel este culoarea apropiată de aceea a cafelei cu lapte, cu coama și coada albicioase ori negre ; în acest din urmă caz calul mai totdeauna are și o dungă neagră pe spinare.

Denumirea culorii izabel se spune că vine de la numele Izabelei de Castilia — fostă regină a Spaniei — care, comandînd ea însăși trupele spaniole la asediul cetății Granada în războiul contra maurilor, nu ar fi avut vreme, în timpul luptelor, nici să-și schime cămașa, care a căpătat astfel o culoare gălbuie. Soldații spanioli au dat atunci acest nume și culorii galbene pe care o aveau unii cai (mai ales cei de rasă andaluză).

Culoarea dereșă este un amestec de peri albi, roșii și negri, amestecați în diferite proporții, cu nuanțele : închis, deschis sau roșcat.

Culorile bălțate constau din pete mari : negre, roșii sau vinete pe un corp alb și se întîlnesc mai des la caii de circ și în filmele cu indieni. După culoarea petelor se zice : negru-bălțat, roșu-bălțat, vînăt-bălțat.

SEMNE PARTICULARE LEGATE DE CULORI

Semnele particulare sînt determinate de perii albi ce se găsesc pe anumite regiuni și ne ajută să deosebim mai bine un cal de altul.

În regiunea capului

Înspicat în frunte, cînd are fire albe în frunte.

Țintă, cînd are o mică pată pe frunte.

Stea, cînd pata din frunte este mai mare.

Stea prelungă, cînd steaua se prelungește în jos.

Breaz cînd pata se prelungește de la frunte pînă la bot.

Strănut, pete albe pe bot.

Felinar, cînd dunga albă se întinde pe aproape întreaga lățime a capului.

Ceacîr, cu irisul albit la unul sau la ambii ochi.

În regiunea corpului

Codalb, cînd coada este total sau în parte albă.

Dunga catîrului, o dungă neagră pe spinarea calului de la greabăn pînă la coadă.

În regiunea membrelor

Coronat, cînd coroana copitei este albă.

Pintenog, cînd pata albă se întinde de la coroana copitei pînă la gleznă.

Încălțat, cînd pata albă merge pînă la jumătatea fluierului piciorului.

Inciorăpat, cînd pata atinge genunchiul și jaretul.

ÎNGRIJIREA ȘI IGIENA CALULUI

„Calul trebuie încălecat ca și cum ar face numai un ban și îngrijit ca și cum ar prețui o avere", spune o veche zicătoare, dar aceasta nu trebuie să ducă la extrema cealaltă a îngrășării calului.

Calului nu-i trebuie grăsime, ci musculatură și vioiciune, care se capătă și se mențin numai printr-un echilibru cît mai judicios între exercițiu, hrană și îngrijire.

Desigur că igiena și bunăstarea sănătății calului privesc pe medicul veterinar, după cum hrana și îngrijirea privesc pe omul de grajd. Un călăreț nu poate și nu trebuie să rămînă străin de igiena și îngrijirea calului, de aceea i se recomandă să cunoască măcar regulile elementare privind aceste aspecte, ele fiindu-i indispensabile pentru folosirea calului în cît mai bune condiții și pentru cît mai multă vreme.

Un cal cu o bună condiție fizică și psihică este un cal plin de viață, cu poftă de mîncare, vioi, gata totdeauna pentru lucru și capabil să suporte eforturi mari.

Pentru a-l menține într-o formă bună, calului trebuie să i se acorde îngrijirile necesare și hrana corespunzătoare antrenamentului la care este supus.

ALIMENTAȚIA

Hrana calului, care constă, obișnuit, din ovăz, cîteodată orz, tărîțe sau porumb și din fîn și paie, trebuie dată în anumite cantități și proporții. Hrana zilnică, acordată în raport cu mărimea și greutatea calului și cu lucrul pe care-l efectuează poartă denumirea de rație.

Rația obișnuită pentru un cal de călărie este de la 3—6 kg de ovăz și 5—7 kg de fîn. Ea se mărește cînd calul este supus la eforturi mai mari și se micșorează, cînd nu este pus la lucru.

Ovăzul și fînul sînt alimentele obișnuite și de bază.

În alimentația calului pot fi incluse și alte alimente ca : orz, porumb, mazăre, tărîțe, melasă, sfeclă, morcovi, paie și chiar coceni. Paiele, cocenii, morcovii și sfecla este bine să se dea tocate, iar porumbul, mazărea și chiar orzul urluite. În ce privește paiele, cele de ovăz și de orz sînt mîncate mai cu plăcere și mai cu folos decît cele de grîu.

Ovăzul conține cel mai mare procent de proteine și materii azotoase, care produc calorii așa-zise „dynamogene", adică calorii care dau dinamism, deci vigoare și energie, pe cîtă vreme celelalte alimente hrănesc și îngrașă, dar nu dau calului energia pe care i-o dă ovăzul. Din hrana calului de călărie, dacă-l dorim viguros și energic, nu poate deci lipsi sub nici un motiv ovăzul. Recomandăm, de asemenea, și o varietate a hranei pentru că stimulează asimilarea.

Atunci cînd dorim să îngrășăm un cal, este bine să i se dea hrana sub formă de amestecuri sau „mașuri".

Unul dintre mașurile obișnuite și cu rezultate foarte bune este amestecul din două părți ovăz, două părți urluială de porumb și o parte morcovi tocați, la care se mai adaugă eventual și puțină sămînță de in.

Cîte un asemenea maș este recomandabil să se dea de două ori pe săptămînă chiar la caii care sînt „în carne", căci le face foarte bine, menținîndu-le bunăstarea și buna dispoziție, mai ales datorită sămînței de in, care este un bun regulator al digestiei.

Orice rație se dă în trei tainuri : dimineața, la prînz și seara, căutîndu-se, pe cît posibil, ca orele de mîncare să fie cît mai fixe.

Tainul mai consistent și mai ales mașurile se dau seara, căci se spune, nu fără dreptate, că „numai ovăzul de seară merge în crupă, iar ovăzul de dimineață se elimină".

Se recomandă ca tainul să se dea după adăpare, căci altfel grăunțele sînt evacuate fără a fi digerate. Înainte de apă, calul să consume fîn sau paie. Și apa, ca și tainul, se dau calului tot de trei ori pe zi. La adăpat nu sînt restricții mai ales în privința cantității, calului i se dă atîta apă cît poate să bea. Apa trebuie să fie totdeauna curată și niciodată prea rece.

În timpul verii, în rația calului se introduce și furajul verde. Acesta are influențe favorabile cînd calul este lăsat la cîmp, să pască mai multă vreme. Cînd nu este posibil acest lucru, calul va primi furaj verde măcar la grajd.

Dintre furajele verzi cel mai recomandabil este lucerna, deși foarte apreciate sînt și trifoiul, ovăzul, borceagul, dughia, precum și iarba obișnuită de livadă.

Trecerea la alimentația cu furaj verde se face treptat, contrar, calul capătă diaree și colici. În primele trei-patru zile furajul verde intră în alimentație cîte puțin și progresiv, după care calul îl poate mînca și în cantități mai mari, fără nici un pericol.

Ceea ce nu trebuie să-i lipsească calului din alimentație este *sarea*. Ea se poate întrebuința fie pisată, amestecînd-o cu grăunțele, la fiecare tain, fie bulgăre pus în jgheabul (chiuveta) calului, pe care îl linge cît are nevoie.

CURĂȚATUL CALULUI

Sănătatea, robustețea și aspectul plăcut ale calului se obțin și se mențin nu numai prin hrană, ci și printr-o cît mai mare curățenie.

Instrumentele care servesc la curățatul calului sînt : țesala, peria, o cîrpă de flanelă sau măcar de sac, numită *ghebrea*, un pieptene de metal pentru coamă și coadă, un burete pentru ochi și nări, o perie mică pentru uns copitele și o scoabă mică de fier pentru curățatul lor.

Operația de curățare a calului se efectuează în fiecare zi.

Întîi se utilizează țesala care scoate praful la suprafață, sfărîmă bucățile de noroi sau de baligă uscată și destupă porii. Țesala trebuie folosită însă cu mare băgare de seamă, fiindcă unii cai n-o suportă mai ales pe părțile osoase și pe burtă. Adesea ea este înlocuită, pentru a înlătura noroiul uscat, cu un șomoiog de paie.

După ce s-a dat cu țesala, se folosește peria, întîi contra și apoi în direcția părului, înlăturîndu-se astfel praful, care a fost scos cu țesala, apoi se dă cu ghebreaua, pentru ca părul să capete lustru.

Calul trebuie curățat și la copite, scoțîndu-se cu scoaba murdăria și baliga, care se strîng acolo ; de asemenea calul trebuie spălat la picioare, pînă la genunchi, cît de des și în orice caz după un lucru mai îndelungat și dacă a umblat prin noroi, iar copitele unse cu unsoare specială sau măcar cu o grăsime oarecare.

De preferință curățatul calului este mai bine să se facă afară, mai ales dacă timpul permite, chiar și iarna, evitîndu-se astfel stîrnirea prafului și împrăștierea murdăriei în grajd.

Cu pieptenele și cu peria se curăță coama, moțul din frunte și coada.

Cînd coama și coada sînt prea stufoase, ele se mai răresc smulgîndu-se din păr. Dacă coama este prea urîtă, ceea ce se întîmplă mai des la caii comuni, este cel mai bine să se tundă. În acest caz se va tunde și moțul din frunte.

Tunderea coamei impune grijă pentru menținerea ei mereu tunsă. O coamă pe jumătate crescută are un aspect urît și lasă impresia de neglijență.

O coadă urîtă trebuie filată, iar dacă este urît purtată se recomandă secționarea mușchiului ei de către un veterinar ; această intervenție creează posibilitatea purtării ei mai sus și implicit un aspect mai plăcut.

Spălarea calului cu apă, foarte recomandată, dealtfel, se face cu furtunul peste tot corpul, numai vara, cînd timpul este frumos, niciodată iarna și pe timp urît, căci calul ar putea contracta răceli grave.

Toaleta calului îl face să fie foarte mult pus în valoare. Un cal de rînd, dacă este prezentat îngrijit, este mai atrăgător decît un cal, chiar pur sînge, netesălat, cu scaieți și paie în coamă ori coadă, murdar și cu noroiul uscat pe el.

DESPRE UNELE REGULI DE IGIENĂ

Nu vom insista asupra igienei grajdului, căci este prea bine știut faptul că, pentru a avea un cal sănătos, el trebuie ținut într-un grajd curat, aerisit, care să-l ferească de frig iarna și de căldură insuportabilă vara.

Insistăm însă asupra uneia dintre cele mai importante reguli de igienă care trebuie avută în vedere și care constă în mișcarea și antrenamentul, mai ales pentru un cal de călărie, care nu este făcut să stea prea mult în grajd, fără mișcare.

În afară de lecțiile la care caii sînt angrenați, în general, în cursul dimineții, cei care participă în competițiile hipice vor fi încălecați pentru o scurtă lecție (pînă la o oră) și înainte de hrana de seară. Dacă nu poate fi încălecat, se va lucra cu el cel puțin la coardă.

Diferitele variante de mers se vor alterna, obținîndu-se astfel odihnirea calului.

Dealtfel, să nu se creadă că galopul ar obosi cu mult mai mult decît celelalte mersuri.

Dintre toate variantele de mers cel mai obositor este, nu galopul cum se crede, ci trapul, atît pentru că prezintă echilibrul cel mai puțin stabil, cît și pentru loviturile pe care la primește calul mereu în șale prin reacțiile pe care le provoacă schimbarea sprijinului de pe un biped pe altul ; de asemenea, pasul ajunge să fie obositor prin încetineală și prin monotonie.

După mai mulți kilometri de pas și trap, calul primește ca o binefacere cîteva minute de galop, care îl destind și îl înviorează.

După fiecare călărie, fie la manej fie afară, calul trebuie să se întoarcă la grajd totdeauna uscat nu ud de transpirație.

Cînd calul a sosit la grajd, unii îi scot șaua și îl freacă cu șomoiogul de paie pe spinare. Metoda nu este prea bună, căci după ce calul are spinarea iritată de transpirație și de șa, frecarea cu șomoiogul îi produce o iritare și mai mare, putînd căpăta pe spinare umflături supărătoare.

Recomandabil este să nu se scoată șaua de pe cal imediat cum a ajuns la grajd, ci să se slăbească chinga și să fie fricționat întîi numai pe gît și piept și numai după ce calul s-a uscat de transpirație, să i se scoată șaua și apoi să se continue fricționarea cu șomoiogul pe spinare.

Alții procedează altfel, scot șaua și bat calul cu palmele pe spinare, fără să-l frece, în felul acesta îl usucă și-i pun sîngele în mișcare.

De asemenea, nu se va da calului nici apă și nici grăunțe decît după aproximativ o oră și chiar mai mult de la sosirea la grajd, pentru ca să nu capete colici sau vreo congestie. În acest interval i se poate da, chiar este recomandabil, o bună porție de fîn.

La drum calul poate fi adăpat cînd se poposește la vreo fîntînă, dar cu condiția ca imediat după ce calul a băut el să fie pornit la mers.

Dacă la sosirea de la antrenament calul este transpirat, el va fi plimbat puțin, cu o pătură pe spinare, înainte de a-l introduce în grajd, mai ales cînd timpul este rece.

În timpul iernii, cînd zilele sînt prea friguroase și temperatura prea scăzută, de asemenea, se va pune o pătură pe cal chiar și cînd acesta stă în grajd, pătură care se va prinde cu o chingă. Tot astfel se procedează la deplasarea pînă la locul unde urmează să fie încălecat, dacă calul este scos din grajd iarna și pe vreme urîtă (fig. 6).

De cîte ori călărețul revine cu calul la grajd, trebuie să-l examineze, de îndată ce descalecă, de jur împrejur, ca să vadă dacă nu are vreo rosătură, lovitură sau umflătură și mai ales să cerceteze, după ce scoate șaua, dacă nu este ros ori bătut cumva pe spinare. Rosăturile și umflă-

turile pe spinare sînt cele mai grave și șaua nu mai trebuie pusă pe cal pînă la vindecarea lor.

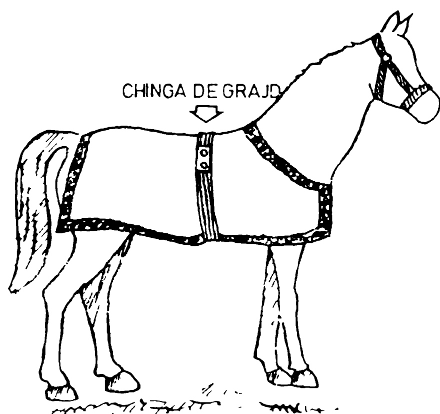

Fig. 6. La nevoie calul este acoperit cu o pătură.

Picioarele calului sînt cele mai expuse, de aceea orice afecțiune și orice șchiopătură trebuie observate la timp și arătate medicului veterinar, pentru a se evita agravările care pot scoate calul din serviciu.

De asemenea, orice stare de indispoziție a calului, cum sînt : tristețea, lipsa de poftă de mîncare etc., nu trebuie trecută cu vederea, o astfel de stare putînd fi simptomul vreunei boli grele și chiar infecțioase.

Unele boli pot avea urmări grave, de aceea trebuie chemat de urgență medicul veterinar, evitîndu-se leacurile băbești care mai mult pot strica decît ajuta.

În încheierea acestui capitol subliniem, din nou, importanța mișcării pentru calul sănătos, care nu trebuie lipsit niciodată de antrenamentul zilnic, pentru că un cal care nu lucrează zilnic devine nervos și dezagreabil, iar unui cal sănătos, bine hrănit și bine îngrijit, i se pot cere fără ezitare toate eforturile corespunzătoare vîrstei, constituției fizice, rasei.

CAII DE CĂLĂRIE. RASE. CARACTERE

Prin rasă se înțelege un grup mai mare de cai cu caractere asemănătoare atît în ce privește forma corpului, cît și temperamentul, constituția și aptitudinile, care se păstrează și se moștenesc din generație în generație.

Un cal este de rasă pură (pursînge) cînd aparține unei anumite rase și este înscris în registrul genealogic al rasei respective.

Denumirea „jumătate sînge“ se dă calului care rezultă din încrucişarea cu un pursînge, fie mai apropiată, fie chiar mai depărtată.

Toate rasele de cai de călărie au la bază sînge oriental.

RASA ARABĂ

Caii de sînge pur arab se găsesc azi foarte rar, chiar în Arabia şi aproape numai în jurul localităţii NEDJED.

Sînt cinci familii de cai arabi pursînge importante :

Koheilan, Siglavi, O-Baian, HAM-dî-NE şi Had-Bîn.

Calul arab este, în general, de talie mică, între 1,45—1,50 m înălţime, dar foarte proporţionat.

Culorile mai obişnuite sînt sur şi roib, apoi bălan şi mai rar negru şi murg.

Arabul are capul mic, dar cu fruntea lată, urechile mici şi fine, ochii blînzi, privirea isteaţă şi nările largi. Botul arabului este uşor curbat spre înainte.

Gîtul scurt, vînjos şi bine legat de trup, pieptul lat, spinarea şi şalele scurte, crupa plină, picioarele musculoase, cu genunchii laţi, iar fluierele subţiri şi uscate.

Văzut în stare de repaus şi în grajd, dacă nu face o impresie prea deosebită, calul arab impresionează însă încălecat şi în mers.

Cu capul sus, cu nările deschise şi mai totdeauna roz, cu urechile aţintite, mai totdeauna înainte, cu coada frumos arcuită, el îşi desfăşoară mişcările aproape natural, cu eleganţă şi energie, stîrnind admiraţia celor care-l privesc.

Este un cal sobru, rezistent, sănătos şi cu un temperament blînd, putîndu-l îngriji cu uşurinţă chiar femeile şi copiii.

Un cal din această rasă poate obţine rezultate frumoase la dresaj, dar nu şi la obstacole, unde foarte rar se prezintă bine, deoarece are spinarea şi gîtul prea scurte, ceea ce nu avantajează bascularea peste obstacol.

Calul arab se găseşte la herghelia de la Mangalia şi Jegălia şi la depozitele de armăsari de la Dumbrava şi Rîmnicelu.

RASA PURSÎNGE ENGLEZ

Rasa pursînge englez este tipul calului care se vede pe toate hipodromurile de galop și din ce în ce mai rar pe terenurile de concursuri hipice.

La baza acestei rase este tot sîngele oriental al celor trei celebri armăsari : Byerly-Turc, Darley-Arabian și Godolphin-Barb.

Cînd se spune despre un cal că este pursînge, se înțelege, în general, pursînge englez.

Pursîngele este un cal de viteză. El are talia mai înaltă decît arabul, între 1,55 și 1,70 m și chiar mai mult.

Capul îl are uscățiv, profil drept sau ușor berbecat, nările largi, pielea foarte fină, gîtul lung, musculos și bine legat cu trupul, greabănul înalt, spinarea mai lungă și mai dreaptă decît la arab, spata lungă și îndeajuns de oblică, ceea ce îi dă iuțeală și acțiune ; încheieturile picioarelor largi, fluierele subțiri și uscățive, coama și coada mai mult scurte și cam rare, dar mătăsoase.

Culorile care predomină sînt mai mult cele închise. Culorile roaibă și murgă sînt cele mai răspîndite. Surul și albul se găsesc mai rar.

Calul pursînge este un cal pretențios, cerînd o îngrijire deosebită, adăpost bun, o hrană aleasă și cantitativ mai mare.

Este mai nervos, mai sensibil, mai irascibil și cu mai mult temperament decît arabul, fiind însă mai puțin rezistent decît acesta la intemperii și lipsuri.

Rasa pursînge englez servește adesea la îmbunătățirea altor rase, pentru că se găsesc în ea reproducători de frunte cu mai multă garanție, în ce privește neamul, decît rasa arabă, apoi dă o talie de cal mai mare, avînd un galop cu fuleuri mai lungi, mai elastice, cu un temperament focos și acțiuni puternice.

Reproducătorii, armăsari și iepe, se aleg după probele desfășurate pe hipodrom.

Caii care se prezintă slab, necorespunzînd așteptărilor și sînt scoși de pe hipodrom, renunțîndu-se la ei ca să mai alerge în curse, dar nu au defecte prea mari, pot deveni totuși excelenți cai de călărie dacă încap pe mîna unor călăreți buni.

Dresajul unui călăreț priceput, blînd și cu mînă ușoară, poate înlătura aceste defecte și calul să dea, la dresaj și la obstacole, într-un timp relativ scurt, satisfacții dintre cele mai strălucite, care de la nici o altă rasă de cai nu s-ar putea obține. Pursîngele englez se produce la noi în țară la herghelia de la Cislău și la depozitul de armăsari de la Brebeni.

RASA ANGLO-ARABĂ

Rasa anglo-arabă constituie rezultatul încrucișării calului arab cu cel pursînge englez. Este o rasă foarte răspîndită în multe țări și considerată ca o rasă pură, produșii anglo-arabi fiind mult întrebuințați pentru îmbunătățirea cailor comuni.

S-a reușit să se întrupeze în calul anglo-arab constituția, fondul, rezistența, blîndețea și, în general, forma capului moștenite de la arab, cu conformația și iuțeala pursîngelui englez.

O reușită varietate de anglo-arab este GHIDRANUL, existent la herghelia de la Rădăuți și depozitele de armăsari de la Dumbrava și Rîmnicelu.

Ghidranul este de proveniență ungară, a fost perfecționat la marea herghelie MEZÖHEGYES, trăgîndu-se din armăsarul original arab „Ghidran", ale cărui însușiri s-au transmis cu o extraordinară putere la toți descendenții săi.

Mai toți ghidranii sînt roibi, adesea cu stea în frunte, sau albi pe bot și cu ușoare pintenogeli la picioare, avînd talia medie de 1,60 m.

Ghidranul are o osatură puternică, o musculatură admirabilă, spinarea scurtă și crupa lungă, largă și bine îmbrăcată.

De la arab a moștenit blîndețea, capul mic, cu privirea inteligentă, precum și portul cozii, care mai ales în mers este ușor arcuită. De la englez a moștenit scheletul și iuțeala, fiind, în același timp sobru și rezistent ca și arabul.

El este un excelent cal de călărie, dînd rezultate bune în dresaj, obstacole și concursul complet.

RASA LIPIȚANĂ

Rasa calului lipițan s-a format în secolul al XVI-lea în herghelia Lipița de lîngă orașul Triest. Această rasă se trage din încrucișarea reproducătorilor napolitani și spanioli, aduși de foștii împărați ai Austriei, care erau într-un timp și regi ai Spaniei, cu vechiul cal local de Carso, peste care s-a introdus multă infuzie de sînge arab (Siglavy, importat în 1816).

Rasa lipițană are 5 familii cunoscute : Majestoso, Favory (origine spaniolă), Pluto (din Danemarca), Napolitano și Conversano (origine italiană), după numele armăsarilor care au imprimat mai mult caracterele.

Lipițanul are talia la greabăn 1,57—1,67 m, crupa largă și musculoasă, picioarele puternice și uimitor de scurte, spinarea cam lungă și puțin lăsată, greabănul cam șters, gîtul musculos, dar cam gros și capul cam mare în raport cu corpul.

Botul este mai întotdeauna ușor berbecat, fiind o moștenire de la calul napolitan și spaniol.

Lipițanul are un caracter blînd, este sobru și rezistent, poartă capul sus și mîndru, avînd în mod natural un mers maiestuos, cu călcătura mult ridicată atît a picioarelor dinainte, cît și a celor dinapoi.

Este un cal frumos atît de ham, cît și pentru călărie. Deși nu se pretează pentru călărie în teren și pe obstacole, răspunde ușor la dresajul de școală înaltă (practicată la Școala spaniolă de dresaj de la Viena).

Culoarea lipițanului este obișnuit vînătă și albă, întîlnindu-se mai rar cea neagră și murgă.

În țara noastră, calul lipițan se găsește la herghelia de la Sîmbăta de Jos, Brebeni, Balc și depozitul de armăsari de la Beclean.

RASA JUMĂTATE SÎNGE ENGLEZ

După cum s-a arătat la începutul acestui capitol, rasa jumătate sînge englez provine din încrucișarea rasei comune, a cărei ascendență nu se cunoaște, cu un pursînge englez.

Cu cît rasa comună va prezenta o conformație și însușiri de caracter mai bune, cu atît produsul ieșit din încrucișarea cu pursîngele se va prezenta în condiții mai satisfăcătoare.

În această rasă se pot găsi cu ușurință cai de călărie excelenți, cu talie destul de înaltă, cu forme frumoase, cu suficient nerv și acțiune, și mai blînzi, mai liniștiți și mai ușor de condus decît caii pursînge.

La noi în țară, cai jumătate sînge se găsesc în unele localități din Ialomița, dar mai ales în Transilvania, Bucovina, Banat și Dobrogea.

În Transilvania și Banat găsim calul jumătate sînge de tipul „Nonius mic", care poate răspunde mulțumitor cerințelor unui cal de călărie, fiind mai subțire și mai zvelt decît tipul denumit „Nonius mare", care, fiind mai greoi și mai corpolent, este mai potrivit pentru tracțiune.

Talia calului de tipul Nonius mic este de 1,58—1,62 m. Scheletul puternic, gîtul musculos, spinare și șale bune, picioare ciolănoase, puternice, însă cu unghia uneori sfărîmicioasă, capul cam mare și cu botul mai totdeauna berbecat.

Caracterul acestui cal este blînd, temperamentul vioi și energic, iar culoarea predominantă este murgă de diferite nuanțe.

Tot în Transilvania și Banat găsim calul din rasa jumătate sînge de tip „Furioso", care, ca și calul Nonius, este de proveniență de la herghelia Mazöhegyes din Ungaria.

Calul Furioso este bine legat, de culoare obișnuit murgă sau roaibă, cu talia în jurul a 1,60 m, capul uscățiv, șalele și spinarea bune, greabănul bine dezvoltat, pieptul larg și picioarele, în general, solide.

Contrar numelui, este un cal, de obicei, blînd, se supune ușor la dresaj și pentru că obține și la obstacole rezultate mulțumitoare, poate fi considerat ca un bun cal de călărie.

„Calul dobrogean" este un cal care aduce foarte mult la înfățișare cu arabul. El este rezistent, vioi și blînd, însă are talia mică, uneori chiar sub 1,45 m. Peste această talie se găsesc numai produși ameliorați cu pursînge și cu anglo-arab, printre care se pot totuși găsi și elemente de o excelentă calitate.

CALITĂȚI, MORAVURI ȘI POSIBILITĂȚI DE REMEDIERE

Cunoscînd bine și ținînd seama de caracteristicile diferitelor rase de cai, este greu de spus care este calul ideal pentru călărie.

Englezul James Fillis, unul dintre cei mai vestiți călăreți și mare dresor, spunea că nu dresează decît caii pursînge englez, dar tot el recunoștea că și alte rase, chiar cele „jumătate sînge" pot furniza excelenți cai de șa.

Desigur, un călăreț desăvîrșit, posesor al măiestriei în echitație, n-ar putea găsi satisfacție maximă nici în dresaj, nici la obstacole și în teren, decît numai cu un cal de rasă pură care, cu ardoarea sa caracteristică, răspunde mai prompt comenzilor și execută cu mai multă generozitate ceea ce i se cere. În funcție de însușirile specifice anumitor rase, caii pentru călărie pot fi selecționați raportînd aceste însușiri la cerințele impuse de dresaj, obstacole etc. Deci întrebuințarea calului la o probă sau alta va fi în funcție de caracteristicile rasei din care face el parte.

Astfel, pentru dresajul de înaltă școală, calul lipițan întrunește calitățile necesare celor mai bune rezultate, fiind, ca și arabul, tot atît de recomandat.

Dacă se urmăresc performanțe în concursuri hipice la obstacole, unde se cer nerv, adresă și viteză, calul lipițan trebuie exclus, preferința fiind orientată asupra calului pursînge și jumătate sînge, rase ale căror cai sînt mai în măsură să facă față cu succes unor astfel de cerințe.

Dacă este vorba de un cal în folosul unui călăreț cu pregătire medie, căruia calul trebuie să-i răspundă la cerințe obișnuite, călărețul limitîndu-se la călărit în teren cu obstacole, nu exagerate, ci variate, dar obișnuite, atunci cel mai potrivit este calul anglo-arab sau jumătate sînge englez, cu un temperament mai docil și mai ușor de condus decît pursîngele englez.

În ce privește conformația și caracterul, subliniem faptul că nu există cal ideal, fără cusur.

Sînt cai care în grajd, cînd stau pe loc, nu fac impresie prea deosebită ; dar cînd sînt încălecați și intră în acțiune, parcă sînt alții, căpătînd cu totul altă înfățișare.

De multe ori un ochi experimentat în echitaţie a scos de la tracţiune cai care, bine pregătiţi, au ajuns în concursuri hipice de nivel ridicat.

Sînt şi cai, care, deşi în grajd şi stînd pe loc, par plini de nerv şi arătoşi, încălecaţi şi în mers nu mai fac aceeaşi impresie.

Geambaşii — vînzătorii, sau mai bine zis intermediarii în vînzările de cai de altădată — foloseau fel de fel de trucuri pentru a-i păcăli pe necunoscători şi a-i face să creadă că ceea ce li se prezintă spre cumpărare este tocmai ceea ce le trebuie. De aceea, la alegerea unui cal, asistenţa şi sfatul unui veterinar nu trebuie să lipsească.

Chiar cunoscători şi cu veterinarul alături, greşelile în aprecierea caracterului calului şi felului lui de comportare nu sînt excluse. Din păcate, sînt rari vînzătorii care arată şi mărturisesc defectele calului pe care îl vînd. Cel mai bine acestea pot fi descoperite şi cunoscute numai atunci cînd se lucrează cu calul.

Unele din defectele de comportare şi de caracter pot fi corectate prin dresaj.

Prima impresie pe care o face calul contează foarte mult şi dacă în ansamblu părerea nu este satisfăcătoare, atunci trebuie examinate cu mai multă atenţie detaliile, şi anume :

În primul rînd, trebuie observate picioarele calului şi cum se serveşte de ele la pas, trap şi galop, întîi la mînă şi apoi încălecat.

Un cal care nu se serveşte normal şi corect de picioare nu poate fi un cal bun de călărie.

Este de preferat calul mai scurt de picioare sau, cum se spune „aproape de pămînt". Calul cu picioarele prea înalte este mai totdeauna uşor expus la uzură. Un cal îl considerăm aproape de pămînt cînd distanţa de la greabăn la extremitatea umărului, punctul de legătură cu antebraţul, este egală cu distanţa din acest punct pînă la copită.

O calitate morală de mare importanţă, pe care trebuie să o aibă calul de călărie, este francheţea, adică să nu ezite de a merge mereu înainte.

Un cal, chiar cu unele defecte de conformaţie, poate deveni acceptabil dacă are tendinţa spre înainte. Frumuseţea nu poate suplini ezitarea mersului înainte.

Problema inteligenţei calului este foarte complexă, memoria, însă, este facultatea pe care calul o posedă în cel mai înalt grad. Trebuie să ne adresăm memoriei şi să lucrăm asupra ei, pentru a învăţa calul să facă ceea ce dorim şi să nu facă ceea ce nu voim.

Calului îi este indiferent cine îl încalecă sau cine îl îngrijeşte, are însă o intuiţie, un instinct al raporturilor sale cu omul, datorită cărora îşi dă perfect seama, uşor. cu cine are a face.

De aceea, trebuie să se arate totdeauna faţă de cal o atitudine egală, calmă şi blîndă, dar fermă şi energică totodată.

Orice act de nesupunere sau de răutate din partea calului trebuie reprimat cu promptitudine, hotărîre şi fermitate.

De asemenea, orice act de supunere, orice răspuns pe care calul îl dă cu bunăvoinţă, la cerinţele noastre, trebuie recompensat imediat.

Atît în reprimare, cît şi în recompensă vocea călăreţului are mare influenţă asupra calului.

Privirea omului nu-l impresionează pe cal deloc ; putem să ne încruntăm oricît de tare, sau să-l privim oricît de galeş, el rămîne impasibil.

În recompensă, cînd vocea este asociată cu mîngîierea, mai ales pe gît, locul preferat pentru aşa ceva, satisfacţia calului este vizibil manifestată.

O altă recompensă, mult apreciată, este bucăţica de zahăr, de morcov sau chiar de pîine, oferită pe palma perfect întinsă, pentru a evita muşcătura calului, extrem de periculoasă, muşcătură care nu este datorată, în asemenea caz, răutăţii, ci dorinţei calului de a apuca bucăţica rîvnită.

Foarte multe defecte de caracter şi năravuri ale calului pot fi corectate prin felul în care calul este tratat şi prin felul de a ne purta cu el.

Obiceiurile pe care le au unii cai, de a muşca şi de a zvîrli sînt rezultatul felului brutal pe care îl au unii oameni de a se purta cu ei.

Dacă se intră la cal ţipînd şi ameninţînd ori lovindu-l, are şi el, fără îndoială, o tendinţă de a se apăra, care îl face să reacţioneze cu armele pe care le are, adică cu picioarele şi cu gura.

Este bine să se cunoască dacă reacţiile calului nu se datoresc unor suferinţe, unori stări neplăcute în care el se găseşte.

Adeseori calul zvîrle şi se cocoşează la ţesălat, mai ales, cînd îi sînt atinse părţile mai sensibile, unde îl gîdilă sau chiar îl doare. Dacă în loc de ţesală se utilizează peria, un şomoiog de paie sau o cîrpă, reacţia nu se mai produce şi calul stă liniştit.

Reacţiile calului mai pot fi, de asemenea, şi rezultatul spaimei sau al fricii, ca la potcovit, de exemplu ; dacă potcovarul lucrează cu multă brutalitate, calul reacţionează mai violent. Dacă însă căutăm să-l liniştim el se potoleşte.

În mod normal calul nu trebuie să aibă frică de om, ci respect şi încredere.

El este un animal care nu ştie ce-i gluma şi de aceea trebuie să fim cu mare băgare de seamă faţă de încercările lui de zburdălnicie, care pot uşor degenera în tendinţa de a se debarasa de călăreţ.

Orice încercare de a zburda nu trebuie prea mult lăsată şi trebuie potolită la timp, pentru a nu se transforma în nesupunere.

Calul este un animal capricios şi de aceea nu trebuie să avem niciodată încredere absolută şi nemărginită în el, căci foarte adesea ne putem trezi cu surprize.

Oricît am şti, de exemplu, despre un cal că nu are obiceiul să lovească cu piciorul, trebuie să trecem, totuşi, pe la spatele lui cu cea mai mare băgare de seamă, căci nu se ştie ce i se năzare.

De asemenea, şi călare fiind, băgarea de seamă nu trebuie să înceteze nici un moment, căci şi calul cel mai cuminte poate fi impresionat cu uşurinţă de cel mai mic gest şi lipsa de băgare de seamă se poate solda cu pierdere de echilibru, de care calul va profita, ca să-şi zvîrle călăreţul de pe spinare. Această posibilitate este marcată de memoria extraordinară a calului, care la prima ocazie, cu motiv sau fără, va căuta să o repete.

Calul are sentimentul întrecerii, al emulaţiei, putînd fi uşor stimulat pentru eforturi, calitate care îi este exploatată, mai ales pe terenurile de curse şi la diferite competiţii şi concursuri hipice. Această calitate uneori poate degenera. Caii cu temperament îşi pot pierde măsura în

alergare, mai cu seamă cînd sînt între alți cai, fapt care poate fi vătămător atît sănătății calului, cît și periculos călărețului.

Călărețului îi revine sarcina să știe cînd să pună frîna, cînd trebuie să ceară calului să-și înceteze efortul și să se potolească. La aceasta se ajunge cu judecată, cu tact și răbdare. Dealtfel, calul cere, în general, multă atenție și seriozitate și numai dacă i le acordăm din plin, putem lucra cu el cu rezultate bune.

Înainte de a vorbi de năravurile cailor, nu putem trece cu vederea unele deprinderi rele ale oamenilor, căci dacă calul poate avea năravuri datorită caracterului său, el poate avea însă adesea năravuri datorate și greșelilor noastre.

Cea mai mare și mai obișnuită dintre greșelile oamenilor este brutalitatea. De multe ori ea se confundă cu energia și cu fermitatea, ceea ce nu este totuna. Se văd adesea călăreți și oameni de grajd lovind caii și strigînd la ei fără ca aceștia să fi greșit cu ceva, crezînd că astfel îi vor intimida și se vor face mai ascultați prin teroare. Rezultate bune nu sînt atinse aproape niciodată. Caii în loc să devină ascultători, devin sperioși și mai totdeauna la brutalitate reacționează și ei dur.

Așa după cum am mai arătat, nu teama, ci încrederea este sentimentul pe care trebuie să-l aibă calul față de om. Pentru aceasta, în primul rînd, se va înlătura brutalitatea, manifestînd față de cal blîndețe și răbdare, dar aplicîndu-se, de asemenea, atît pedeapsa cît și recompensa cu energie, fermitate și promptitudine de cîte ori este cazul.

Călărețului i se recomandă să facă eforturi ca, prin atenție și observație, pe cît este posibil, să prevină rezistențele calului. Dacă rezistența s-a manifestat însă, răspunsul trebuie dat, de îndată și cu toată energia, pentru a-l domina, a-l face să înțeleagă nevoia supunerii. Numai astfel năravurile sînt combătute și împiedicate să se mai manifeste.

În majoritatea cazurilor prima rezistență a calului este datorită durerii, sperieturii sau vreunei neplăceri oarecare. Dacă îl lăsăm să repete, manifestările lui se trans-

formă în obiceiuri. Vom căuta să determinăm întîi cauza, s-o înlăturăm și apoi să aplicăm remediul.

Ca nărăvuri mai obișnuite și mai des întîlnite sînt :

Sperietura este nărăvul datorat unui defect de vedere ori de auz, sau impresionabilității față de ceva nou. În general, calul este bănuitor față de nou și necunoscut pentru el, de aceea sperietura se întîlnește mai des la caii tineri, caii mai în vîrstă fiind mai puțin sperioși.

Cu răbdare și tact calul poate fi deprins cu noutatea ; vorba bună și mîngîierea îl fac să capete încredere.

Orice gest, cît de mic, de brutalitate din partea noastră nu face decît să strice, pentru că suferința cauzată prin brutalitate este asociată, mai totdeauna, de către cal cu motivul care i-a provocat sperietura.

***Zvîrlitura** sau lovirea cu piciorul sau mușcătura* este utilizată, mai ales cînd calul este în grajd, ca mijloc de apărare fie că este prea sensibil la țesălat, fie că este impresionat cînd se intră la el brusc și fără veste.

Dacă în loc de țesală se întrebuințează un șomoiog de paie, iar cînd se intră la cal în grajd i se vorbește și se caută să i se cîștige încrederea, zvîrliturile, în aceste împrejurări, pot fi evitate.

La un cal, mai ales cînd este sensibil și impresionabil, se va intra întotdeauna cu băgare de seamă, vorbindu-i-se și mîngîindu-l.

Mușcătura calului este periculoasă. Calul nu taie cu dinții, dar de unde apucă nu se lasă pînă nu rupe.

Chiar la un cal cuminte se va intra cu băgare de seamă, dar în nici un caz să nu-i lăsăm impresia că intrăm la el cu frică.

Cîteodată unii cai zvîrlă și aruncă cu picioarele dinapoi și cînd sînt încălecați. Aceasta se întîmplă, mai ales, cînd sînt înțepați cu pintenii.

Caii care au intenția să zvîrle lasă de obicei capul în jos și ciulesc urechile. Remediul constă în a-i ridica capul sus și a-l împinge înainte prin toate mijloacele.

În orice caz, întrebuințarea pintenilor se face numai cu lovituri scurte, pentru a evita rănirea calului.

Lansadele sau săriturile de berbec nu sînt periculoase cînd sînt făcute înainte. Cînd sînt efectuate însă lateral sau pe loc, călărețul foarte adesea este aruncat jos.

Remediul este numai ridicarea capului calului sus și punerea înainte cu toată energia, întrebuințîndu-se în același timp și vorba pentru a-l liniști.

Trotinatul. De multe ori unii cai în loc să meargă la pas întins și liniștit, merg într-un trap mărunt și țăcănit, parcă ar merge pe loc. Acest defect se întîlnește la caii mai iuți și mai nervoși, cînd sînt reținuți de călăreți, precum și la unii cai care sînt înapoia fierului. Trotinatul este foarte neplăcut pentru călăreț și obositor pentru cal și cere multă caznă, pînă ce calul este dezvățat de acest obicei.

Primul lucru care trebuie făcut este să se dea calului încredere, pentru a-și lua sprijin pe zăbăluță. Se slăbesc dîrlogii și este lăsat să întindă gîtul, fiind calmat în același timp cu vorba pînă merge la pasul liniștit și deschis, după care trebuie mîngîiat pe gît și pe coamă. Gambele se țin aproape, dar acțiunea lor trebuie dozată și întrebuințată cu mare băgare de seamă.

Dacă calul reîncepe trotinatul, trebuie să repetăm mereu cele arătate mai sus și cu răbdare, iar pe măsură ce își ia sprijin pe zăbăluță, va părăsi acest obicei.

Caii care bat din cap. Acest nărav îl au toți caii care nu se împacă cu zăbăluța și care prin acest mijloc caută să scape de jena pe care o simt. Mai întîi se va schimba zăbăluța. Dacă obiceiul nu a dispărut, atunci în momentul cînd animalul bate din cap, călărețul îl va lovi de jos în sus cu dîrlogii, făcîndu-l să simtă această lovitură în gură. Repetînd-o de mai multe ori, calul va lăsa acest nărav.

Pentru remedierea bătăii din cap se recomandă și martingala. Rezistența pe care călărețul o opune, folosind-o cînd calul ridică capul, este mai mare.

Martingala se întrebuințează și la caii care sînt prea tari în gură și trag, fiind mai ușor întorși la dreapta sau la stînga.

Întrebuințarea martingalei este însă un artificiu, nu un dresaj. Gura calului trebuie lucrată prin flexiuni și prin împingere cu gambele, așa ca să nu tragă și să nu se ferească de zăbăluță, ci din contra, să caute sprijinul fierului cu toată încrederea.

Cabrarea sau ridicarea calului pe picioarele dinapoi poate fi și un nărav, dar și o figură de dresaj, pe care calul o face la cerința călărețului. Cabrarea efectuată de cal din nărav sau din tendință de rezistență este foarte periculoasă. De obicei caii recurg la cabrare cînd se feresc de acțiunea zăbalei, de aceea în momentul respectiv el trebuie lăsat complet liber în gură, orice scurtare a dîrlogilor nefăcînd decît să favorizeze cabrarea.

Pentru aceasta, călărețul este mai bine să se țină de coama calului cu o mînă, de colanul de la presen (dacă calul are presen) sau chiar de gîtul calului.

De îndată ce calul revine cu picioarele la pămînt, călărețul va căuta prin toate mijloacele să-l împingă înainte sau să-l întoarcă scurt spre o parte sau spre alta, pentru ca astfel să-l împiedice de a lua sprijin prea puternic pe picioarele dinapoi și să-l dezechilibreze.

Cabrarea repetată este foarte periculoasă, căci dacă calul își pierde echilibrul și cade pe spate sau într-o parte, prinderea călărețului sub greutatea calului poate fi fatală. Ea poate fi prevenită printr-o atenție deosebită, prin pornirea calului înainte cu toată energia, la cea mai mică intenție de cabrare.

Uneori caii pot să cabreze și din cauza unei jene la șale, neputînd suferi o greutate pe spinare. Asemenea cai nu sînt buni pentru călărie, ci doar pentru ham.

Ambalarea este o goană a calului care nu mai poate fi stăpînit.

Caii care se ambalează sau „își iau vînt", după cum se mai spune în limbaj popular, sînt foarte periculoși. De obicei se ambalează caii foarte fricoși. O spaimă sau o durere mai mare poate provoca ambalarea. O explozie, o detunătură apropiată de armă, zgomotul unui motor sau eșapament de automobil, zgomotul unui avion care zboară prea jos, apariția unui tren, o rănire sau o lovitură prea brutală pot da naștere la ambalare, precum și vederea unei fiare sălbatice sau numai chiar mirosul degajat de aceasta.

Calul ambalat parcă nu mai vede, nu mai aude nimic și aleargă pînă nu mai poate. Strigătele de desperare ale călărețului pe care le-ar auzi nu fac decît să-l ambaleze

și mai mult. Uneori, totuși, dacă se intervine cu vorbe liniștitoare, calul mai poate fi domolit, iar un obstacol întîlnit în cale, dacă nu este prea înnebunit ca să se izbească de el, îl mai poate opri.

Sînt unii cai care se ambalează mergînd numai într-un galop ceva mai mare sau chiar din trap, mărindu-și din ce în ce viteza. De regulă aceasta se întîmplă cu caii iuți și mai dificili la gură, fie că se contractează pe zăbală, înțepenindu-și fălcile, fie punîndu-se în urma zăbalei, pentru a scăpa de acțiunea ei. Asemenea cai trag capul în piept sau ridică nasul în vînt. O tragere continuă în gura calului nu face decît s-o înțepenească și mai tare. Slăbind însă și strîngînd dîrlogii și ferăstruind gura calului prin acțiuni diagonale, vom schimba poziția capului, aducîndu-l, pe cît posibil, în poziția care trebuie. Întrebuințînd și o voce domoală, pentru a-l potoli, ne vom strădui să schimbăm direcția, punîndu-l în cercuri pe care vom căuta să le micșorăm din ce în ce mai mult. În felul acesta calul va fi forțat să-și încetinească mersul, ajungînd în pas. Îl vom mîngîia și îl vom face să flexioneze, căutînd astfel să-l decontractăm, pentru ca să-și recapete încrederea și sprijinul pe zăbală.

Dealtfel, totdeauna, după orice manifestare de rezistență a calului, de îndată ce a fost învinsă, se va cere decontractarea gurii, punînd calul să flexioneze. Numai așa calul va rămîne convins că trebuie să se supună călărețului.

În toate cazurile în care, cu toate eforturile făcute, călărețul simte că puterile îl lasă, că nu s-ar mai putea ține pe cal, iar calul nu mai poate fi stăpînit, mai bine să se lase ușor desprins de cal decît să se cramponeze și să se înțepenească.

În cazul unei căzături fără urmări, călărețul va face toate sforțările să reîncalece, pentru a nu lăsa calului impresia că poate scăpa de călăreț dacă îl aruncă jos, și pentru a-și recăpăta încrederea și să nu rămînă cu frica de căzătură și de obstacol.

Aproape toate năravurile caii le arată cînd au stat prea mult neîncălecați sau în grajd în nemișcare. Scoși afară, le vine pofta să sară și să zburde, ceea ce, dealtfel, este normal. Dacă li se lasă libertate completă, să repete

și să amplifice primele încercări de zburdălnicie, ele degenerează ușor în rezistențe serioase și încercări de a scăpa de călăreț, care se arată prin lansade, zvîrlituri, cabrări ori ambalare.

De aceea, nu este bine să se încalece dintr-o dată un cal care nu a fost de mult încălecat și scos din grajd, ci se recomandă întîi să fie dat la coardă și pe o mînă și pe alta, circa 15—20 minute și apoi încălecat. În acest fel, calul se destinde, se deprinde cu supunerea și foarte rare sînt cazurile în care el mai oferă călărețului surprize neplăcute.

ECHIPAMENTUL CĂLĂREȚULUI ȘI HARNAȘAMENTUL CALULUI

ECHIPAMENTUL CĂLĂREȚULUI

Ca și alte sporturi, călăria cere și ea o anumită îmbrăcăminte, aceasta nefiind un lux, ci o necesitate.

Îmbrăcămintea pentru călărie trebuie să-i ofere călărețului în afară de un aspect plăcut, în primul rînd, comoditate în mișcări, în contactul lui cu calul, trebuind, totodată, să fie potrivită cu acest sport, adică : corectă, decentă, îngrijită și sobră.

Articolul important din îmbrăcămintea de călărie îl constituie pantalonii ; ei trebuie să fie bine confecționați altfel jenează sau chiar provoacă rosături, sustrăgînd atenția călărețului de la lucruri mai însemnate.

Pantalonii de călărie sînt, în general, mai strîmți de la genunchi în jos și au forma pulpei. Pentru aceasta se fac, de obicei, despicați, încheiați cu nasturi sau șireturi, putînd a fi strînși după forma pulpei pentru a nu se ridica.

Materialul din care se confecționează pantalonii va fi trainic, nu prea gros și nici prea subțire, pentru vară poate fi chiar din doc. Trăinicia materialului o impune faptul că partea cuprinsă între genunchi este expusă frecării cu șaua, din care cauză pentru prevenirea uzajului se pun totdeauna pe partea dinăuntru, în dreptul genunchilor, bazoane din piele sau din stofă.

Culoarea materialului din care se fac pantalonii nu are importanță prea mare, totuși culorile cele mai potrivite sînt gri și bej.

Al doilea capitol important este încălțămintea. Cea mai bună și recomandabilă încălțăminte pentru călărie este cizma, toate celelalte nu au decît dezavantaje.

Cele mai bune cizme sînt cele din piele. De obicei pentru partea de jos se utilizează boxul, iar pentru cea de sus o piele mai tare sau dublată, pentru a-şi păstra forma cilindrică. Se pot folosi şi cizme din material plastic sau din cauciuc.

Culoarea cizmei este o chestiune de gust : neagră sau maro. Totuşi, culoarea neagră o considerăm mai potrivită, fiind mai sobră şi se potriveşte cu orice culoare de pantaloni.

Cizmele din piele trebuie să fie făcute comode şi nu prea înalte, ca să nu jeneze la îndoirea genunchiului. Ştaiful de la călcîi se face ceva mai înalt de gleznă pentru ca în acest loc cizma să fie mai largă, astfel încît să se poată pune şi mai ales scoate uşor de către călăreţ, fără ajutor.

Cîteodată în călărie se foloseşte şi pantalonul lung obişnuit, însă trebuie anume croit. În sus li se lasă lărgimea lor, iar în jos se iau după forma pulpei, ca să nu facă cute. Sub talpă, înaintea călcîiului, se pune un şiret de elastic, spre a-l împiedica să se ridice.

Bazoanele sînt tot atît de necesare şi la aceşti pantaloni călăreţul putînd purta ghete sau pantofi obişnuiţi în loc de cizme.

Pentru partea superioară se recomandă haina de culoare închisă, maro sau gri, culoarea neagră avînd dezavantajul că se cunoaşte prea repede praful.

În concursurile hipice se poartă haine roşii sau albastre, cu guler de catifea neagră sau albastră.

Haina de călărie se face cu poalele mai lungi, aşa ca să acopere cam două treimi din coapsă, şi despicată mult la spate, spre a se putea desface de o parte şi de alta.

Reverele sînt mai mici şi încheiate mai sus decît la haina de stradă, astfel încît nasturii să nu coboare mai jos de talie, pentru ca ea să se poată uşor desface cînd călăreţul stă călare. Încheiatul hainei mai sus, pe timp rece, apără pieptul de curent mai ales cînd deplasarea se face într-un ritm vioi, la trap sau la galop. Se poartă, de asemenea, o cravată de tip sport, albă sau neagră sau în loc de cravată, se poate purta o eşarfă albă, crem, galbenă sau de altă culoare vie, simplă sau avînd ca desene capete de cal, cravaşe ori potcoave. Eşarfa trebuie înnodată într-un fel anumit şi prinsă cu agrafă.

Cînd timpul este mai cald, se poate merge în cămașă, descheiată la guler, și cu capul descoperit. Cînd se îmbracă haina, pe cap se poartă șapcă, caschetă (bombă) de catifea.

Portul mănușilor nu este un lux. Ele apără mîinile de rosături și de murdărie, ajutînd, în același timp, la o aderență bună cu dîrlogii. Mănușile de călărie trebuie să fie făcute dintr-o piele rezistentă, căci se uzează foarte mult, mai ales din cauza transpirației. Uneori vara se poartă mănuși numai cu palma din piele, iar restul din bumbac împletit.

Pentru femeile care practică sportul călăriei, echipamentul este același ca și pentru bărbați, cu păstrarea, bineînțeles, a unui aspect mai feminin și cu recomandarea ca atunci cînd se merge cu capul descoperit să se poarte un fileu sau părul să fie bine strîns la spate, pentru a nu se desface în timpul mersului. Părul în dezordine, în afară că prezintă un aspect urît, fluturînd în fața ochilor, poate stînjeni vederea și provoca dificultăți în conducerea calului.

HARNAȘAMENTUL CALULUI

Echipamentul calului se numește *harnașament* și se compune din două articole principale cu accesoriile lor : șaua și frîul.

Șaua (fig. 7) este formată dintr-un schelet sau țest, compus din două arcade, numite și oblîncuri, care leagă între ele două tălpice de lemn. Pe deasupra se îmbracă cu piele, de obicei, de porc, fiind mai rezistentă, iar pe dedesubt se îmbracă cu piele mai subțire, făcîndu-se niște pernițe umplute cu lînă și păr și cu un șanț între ele, ca să nu se bată calul în spinare.

Atît pe o parte, cît și pe cealaltă, șaua are aripi din piele, care învelesc calul pe ambele flancuri (pulpane).

Locul unde se face legătura aripilor cu scheletul șeii, ceva mai în față, pe fiecare parte se află cîte o clamă (lacăt) de care se prind trăgătorile, de piele groasă și tare, late cam de trei centimetri, care țin scările din metal, în care călărețul își pune laba piciorului.

4 — Călăria pentru toți — cd. 63

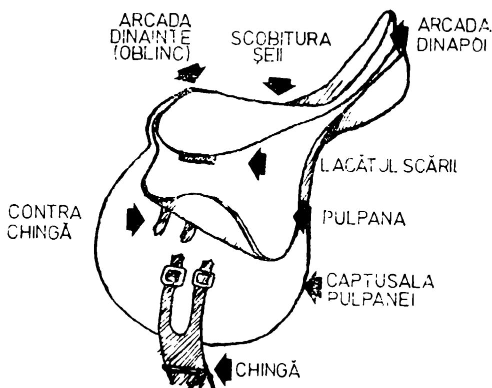

Fig. 7. Şaua şi părţile ei componente.

Aceste lacăte trebuie să fie astfel confecţionate incît la cea mai uşoară smucitură înapoi, trăgătoarea, cu scară cu tot, să se desprindă de şa, pentru ca la un eventual accident, călăreţul să nu rămînă atîrnat cu piciorul în scară.

Sub aripile mari, din piele, se găsesc altele mai mici, aderente direct pe corpul calului, care au fiecare nişte curele cu găuri, de care se prinde chinga, făcută din sfoară foarte rezistentă, din pînză de asemenea rezistentă sau din piele.

Uneori la unele şei se întrebuinţează şi presenul — o curea pusă în jurul gîtului calului şi prinsă de şa la partea de sus prin două cheutori, iar partea de jos, o altă curea, trecută printre picioarele calului, se prinde de chingă sub burtă.

Presenul se poartă şi de frumuseţe, uneori fiind vopsit în culoare contrastantă cu calul ; adevăratul lui rost este să împiedice şaua să fugă înapoi la caii care au burtă de ogar.

Sub şa se pune totdeauna o bucată de postav gros, de pîslă sau de flanelă groasă, numită *teltie*. În lipsă de teltie, se poate pune şi o pătură. Teltia sau pătura apără calul de rosături. În general, teltiile au forma şeii, dar pot avea şi o formă dreptunghiulară fiind ceva mai mare decît şaua.

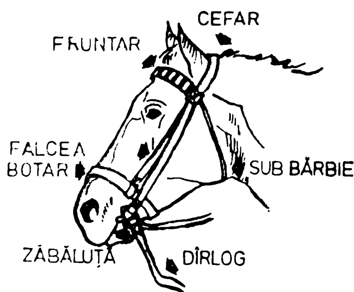

Fig. 8. Frîu simplu.

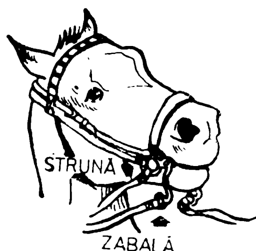

Fig. 9. Frîu complet.

Frîul este de două feluri : frîul simplu (fig. 8) numai cu zăbăluță și frîul complet (fig. 9).

Frîul cu zăbăluță se compune dintr-o curea lată, cam de două degete, care trece peste ceafa calului și se numește *cefar*. Această curea se prelungește în jos, despărțindu-se în două pe ambele părți ale capului, denumite *fălcele*, care se lasă în jos pe fălci pînă la gură, unde se prind de zăbăluță. O altă curea mai subțire trece pe sub gît, se numește *gîtar* și este prinsă într-o cataramă, împiedicînd astfel frîul să iasă de pe cap. Pe frunte, prin fața urechilor trece o curea numită *fruntar*, ea împiedică frîul să fugă spre spate.

Pe sub cefar și fălcele, unele frîie au o curea mai subțire de care se prinde alta mai lată, care trece primprejurul botului calului : acesta este *botarul*. Nu toate frîiele au botar. La caii care au botul berbecat este însă mai bine să se poarte botar.

După cum am mai spus, de fălcele se prinde *zăbăluța* care stă în gura calului. Ea este formată din două bare de fier cam de grosimea unui deget (altele mai subțiri), îmbucate una în alta cu o articulație ; la capete au cîte un inel de care se prind fălcelele. La caii mai slabi în gură și mai sensibili se pune o zăbăluță mai groasă ; la caii mai tari în gură se pune una mai subțire.

Inelele zăbăluței se fac de diferite forme. De ele se prind *dîrlogii* formați din două curele late cam de doi centimetri și jumătate și lungi cam de un metru jumătate, prinse între ele printr-o mică cataramă, dîrlogi pe care călărețul îi ține în mînă și cu care conduce calul.

Frîul complet (vezi fig. 9) este un frîu și cu *zăbală* și cu *zăbăluță*. La frîul complet fălcelele se prind de zăbală, iar pentru zăbăluță sînt alte fălcele, fără gîtar, care trec pe sub cefar.

Zăbala se compune din două bare subțiri, laterale, de fier, care se mai numesc și ramuri ; ele au la capete cîte un inel și sînt unite printr-o bară mai groasă, arcuită la mijloc pentru jocul limbii.

De partea de jos a barelor laterale sau a ramurilor sînt două inele de care se prind dîrlogii zăbalei, care sînt tot atît de lungi ca și dîrlogii zăbăluței. În timp ce zăbăluța are în gura calului o triplă acțiune, adică dinainte înapoi, lateral și în sus, zăbala are acțiune numai dinainte înapoi și cu tendința de a trage capul calului în jos. Zăbala se întrebuințează de călăreț numai după ce a căpătat mai multă experiență. Altfel poate avea rezultate contrare, strivind gura calului și dezechilibrîndu-l atît de mult, încît cu greu se mai poate redresa.

Sînt și unele zăbale drepte, fără locul limbii, care se folosesc la caii cu gura mai rigidă.

Mai este un fel de zăbală, care servește și ca zăbală și ca zăbăluță, bara din gura calului fiind articulată la mijloc, ca și la zăbăluță. Asemenea zăbală poartă numele de *pelem*, după numele celui care a conceput-o, care se numea Pelham. Ea are o acțiune mult mai ușoară și mult mai fină în gura calului decît zăbala obișnuită.

Struna — un lănțișor care trece pe dedesubtul buzei de jos a calului, se prinde în niște cîrlige aflate la inelele de sus ale barelor laterale — întărește acțiunea zăbalei.

La frîul complet, atît dîrlogii zăbalei, cît și dîrlogii zăbăluței se fac mai înguști, pentru a putea fi mai ușor ținuți în mînă, fiind patru în loc de doi.

Întreg harnașamentul trebuie îngrijit cu toată atenția. Atît șaua, cît și frîul trebuie curățate după ce sînt scoase de pe cal, iar zăbalele bine șterse, altfel ruginesc.

Din cînd în cînd, zăbalele și scările se freacă cu praf, cenușă sau altă soluție de frecat metale, iar frîul, trăgătorile și șaua se ung cu unsoare de piele, după ce în prealabil au fost spălate cu apă caldă și săpun special.

Şaua şi frîul se pot da cu ceară, ca să lucească, nu însă şi dîrlogii, pentru ca să nu alunece printre degete. Mai trebuie de reţinut că harnaşamentul, ca orice produs din piele, nu trebuie uscat la soare.

PUNEREA ŞEII ŞI FRÎULUI

Călăreţul începător trebuie să încalece pe o şa veche şi pe un cal mai bătrîn. Şaua nouă este prea lucioasă, prea tare, călăreţul putînd uşor aluneca, pe cîtă vreme o şa mai de mult întrebuinţată, care şi-a luat oarecum forma şezutei, este, după cum se spune, mai chilotată, este mai suplă, mai aderentă, iar călăreţul are mai multă stabilitate.

În ceea ce priveşte calul, este preferabil bineînţeles, cel fără nărăvuri, cuminte şi liniştit, calităţi care se găsesc, mai degrabă, la un cal mai în vîrstă, căci şi la cal, ca şi la alte animale, cu înaintarea vîrstei scade ardoarea, iar temperamentul se domoleşte.

Călăreţul nu trebuie să prindă frică, de aceea, pînă capătă stabilitate, pînă se leagă cu calul, cum se zice, trebuie să evite caii nervoşi şi zburdalnici. În asemenea împrejurări, pe cît posibil, vor fi evitaţi armăsarii, chiar cei cuminţi şi cu reputaţie bună, căci, totuşi, pot fi uşor irascibili, de asemenea, şi iepele în perioada căldurilor, timp în care sînt mai nervoase. Pentru aceste motive, la şcolile de călărie şi la manejele bine organizate, nu se folosesc armăsarii şi nici iepele, ci numai caii.

Pentru un călăreţ începător este bun calul cu dresajul elementar şi dacă se poate nu un pursînge englez. Calul cu dresajul înaintat şi calul pursînge sînt prea sensibili şi au reacţii prea prompte şi prea puternice.

Statura şi greutatea călăreţului vor fi şi ele corelate cu cele ale calului.

Este bine ca greutatea pe care calul o are de purtat în spinare să nu fie mai mare decît un sfert din greutatea sa.

Înainte de a lua şaua şi frîul de la locul lor, recomandăm ştergerea lor bine de praf cu o cîrpă. Scările trebuie ridicate, ca să nu se balanseze, chinga se prinde de cheutorile din dreapta, iar capătul ei liber se dă peste şa. In-

trarea la cal se face încet, fără mişcări bruşte, ca să nu se sperie, dar ferm şi fără timiditate, pentru a nu-i crea impresia că ne-am teme de el. De obicei se vorbeşte cu el, spunîndu-i cuvinte de alintare, cu glas domol, pentru a-i da încredere. Întîi se pune şaua, apoi frîul. Dacă calul este în boxă şi fără căpăstru, se pune întîi frîul.

Unii pun şaua odată cu teltia, totuşi este mai bine să se pună întîi teltia, dacă nu este fixată de şa. Pentru aceasta, se vine pe partea stîngă a calului, se ridică teltia şi se pune uşor pe spinare, lunecînd dinspre greabăn spre şale, în direcţia părului, căci dacă vreun păr este dat peste cap, calul este expus rosăturilor pe spinare.

Se observă ca teltia să atîrne egal de o parte şi de alta, apoi şaua se pune peste teltie, supraveghind ca ea să nu fie nici prea înainte, nici prea înapoi. Se aduce apoi chinga pe sub burtă şi se prinde în cheutorile de sub aripa stîngă a şeii, strîngîndu-se încet şi progresiv din gaură în gaură, cît se poate, astfel ca atunci cînd este strînsă să poată intra cu greu degetele mîinii între ea şi cal.

Chinga trebuie strînsă bine, dar nu prea tare, fiind preferabil să se strîngă complet după încălecare.

O chingă strînsă prea tare supără calul care reacţionează fie mergînd cocoşat, fie încercînd să zvîrle, fie mergînd într-un pas ţăcănit, manifestînd, în orice caz, o stare de nervozitate.

Frîul se pune tot pe partea stîngă a calului.

Se trec mai întîi dîrlogii peste capul calului, apoi i se scoate căpăstrul de grajd cu mîna stîngă, după care, introducîndu-se fiarele în gură, se trage frîul pe capul calului, trecîndu-se cefarul peste urechi, după care se prinde gîtarul, care nu trebuie să fie prea strîns, ci numai atît cît să împiedice ieşirea frîului de pe capul calului.

Zăbalele vor fi potrivite în gură, nici prea largi, nici prea strînse, aşa ca să nu se facă nici un fel de creţuri la comisuri (încheieturile buzelor). La frîul complet, zăbăluţa cade în urma zăbalei (fig. 10).

Se va observa ca nici o curea să nu fie răsucită, toate trebuind să fie cu faţa, adică cu partea netedă în afară.

După aceasta, se pune struna (lănţişorul), cînd se poartă frîul complet, care nu trebuie să fie prea strînsă, deoarece provoacă calului dureri, care persistă chiar şi

după scoaterea fierului din gură, uneori chiar cîteva zile, dureri care îi dau o stare nervoasă și îl fac, fără voia lui, să nu răspundă cum trebuie la ceea ce i se cere.

După terminarea punerii frîului, calul este întors cu capul spre linia grajdului, i se face toaleta, ștergîndu-i-se ochii și nările. Dacă nu are coama tăiată și are moț în frunte, i se așază moțul.

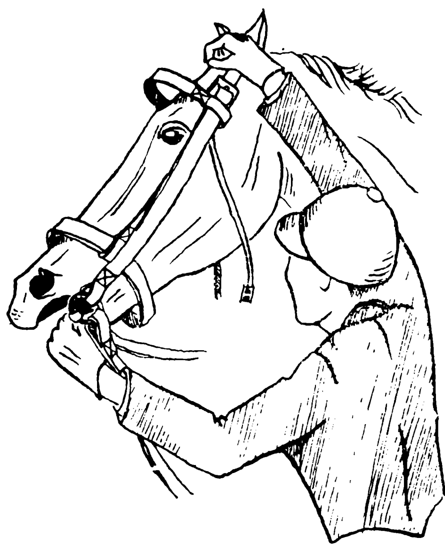

Fig. 10. Punerea corectă a frîului.

Calul se verifică de jur împrejur, ștergîndu-se de noroi sau orice altă murdărie, pe la coate, genunchi etc. și i se înlătură eventualele fire de paie aflate în coamă sau coadă.

De asemenea, se curăță copitele (de paie, pămînt etc.) nu numai pentru curățenie și estetică, ci și pentru a nu jena calul în mers.

Scoaterea calului din grajd murdar și în dezordine constituie o notă defavorabilă călărețului.

Călărețul trece apoi pe partea stîngă a calului, dă dîrlogii zăbăluței peste cap, lăsînd dîrlogii zăbalei să rămînă peste gîtul calului spre înapoi ; apoi, cu mîna dreaptă ia dîrlogul stîng al zăbăluței, ținînd în mîna stîngă capătul dîrlogilor zăbăluței, și astfel iese cu calul la pas și liniștit din grajd.

CONDUCEREA CALULUI

CĂLĂRIA LA COARDĂ

Primele lecții pentru începătorul care nu a încălecat niciodată trebuie să aibă loc la coardă și pe o șa care să permită călărețului să se țină cu mîna de arcada din față, fiind bine să nu țină dîrlogii pînă nu capătă oarecare echilibru și legătură cu calul (fig. 11).

Aceasta este necesar, deoarece călărețul, neputîndu-se ține solid cu șezuta în șa, caută sprijin în mîini și indirect în gura calului, rămînînd cu acest defect.

De asemenea, nu este bun obiceiul unor antrenori, instructori de călărie de a cere începătorului, chiar din primele lecții, să meargă fără scări, cerință necesară, dar numai după ce călărețul a prins oarecare echilibru. Ele oferă călărețului mai multă siguranță și încredere, calități foarte importante, mai ales că, pe cît posibil, trebuie evitate

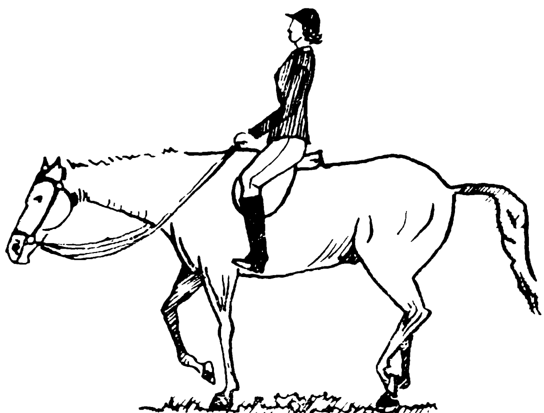

Fig. 11. Poziția corectă a călărețului începător.

căzăturile de pe cal. Acesta fiind și motivul pentru care călăreților începători li se recomandă să încalece numai pe cai cuminți și liniștiți și niciodată pe cei nervoși și zburdalnici.

Mai înainte de a începe călăria la coardă este recomandabilă purtarea de către instructor a calului, cu călărețul începător, la mînă, la pas prin tot manejul.

Coarda este o frînghie obișnuită, lungă de 7—8 m, care se leagă cu un capăt de inelul zăbăluței.

Odată urcat pe cal, pentru lucrul la coardă, călărețul își ia poziția cuvenită, iar calul este pornit în cerc, la pas, capătul liber al corzii fiind ținut de instructor.

Se efectuează două-trei tururi la pas, întîi pe mîna stîngă, apoi pe cealaltă, fără să se ceară călărețului să acționeze cu mîinile și pulpele[1]. La fel se parcurg cîteva tururi în trap, călărețul ținîndu-se de arcada dinainte a șeii.

În călărie sînt cunoscute două feluri de trap : trapul bătut, care se mai numește și trap de manej sau așezat, și trapul săltat.

La trapul bătut nu se părăsește șaua, călărețul fiind în contact permanent cu aceasta în ritmul de mers al calului, avînd ca sprijin genunchii și șezuta.

Trapul bătut este mai obositor, dar absolut necesar, mai ales începătorilor, pentru a căpăta echilibrul și legătura cu calul.

Cînd se începe trapul, de îndată ce călărețul dă semn de oboseală, se trece la pas, de aceea prima ședință este bine să se limiteze la un sfert de oră, maximum 20 de minute.

În ședința a doua se vor face mai multe tururi de trap decît de pas.

După cîteva lecții de pas și trap, după ce călărețul capătă o oarecare încredere și stabilitate pe cal, se trece la galop. La acest fel de deplasare se va recomanda călărețului să nu se lase aruncat din șa, ci să se lase greu, frecînd șaua dinapoi înainte și urmărind mișcarea calului.

Se va permite călărețului să se țină cu o mînă de arcada dinainte și cu cealaltă de arcada dinapoi pentru a nu pierde contactul cu șaua în timpul galopului.

Astfel se vor face mai multe tururi de galop, cînd pe o mînă, cînd pe cealaltă, călărețul ținîndu-se de arcadă

---

[1] pulpă — termen consacrat în călărie, se referă, de fapt, la gambă.

mai apoi numai cu o singură mînă, cealaltă rămînînd liberă. Cînd călărețul capătă o stabilitate mai mare pe șa, fără să se țină de arcadă, i se vor da dîrlogii. Din acest moment, al preluării dîrlogilor, călărețul va începe să-și întrebuințeze mîinile și pulpele, învățînd cum să pornească și să oprească calul la pas, trap și galop.

Bineînțeles, se va începe cu pasul. Calul se oprește pe loc, iar cel care ține coarda o va lăsa mai lungă, chiar complet lungă. Călărețul își potrivește întîi dîrlogii, astfel incît să simtă contactul ușor cu gura calului, acționează deopotrivă cu pulpele, dar nu prea tare, cedînd dîrlogii progresiv, prin flexiunea încheieturii mîinilor și slăbirea degetelor, pînă ce calul pornește la pas.

Dacă calul nu pornește, înseamnă că sau dîrlogii nu au fost eliberați suficient, și calul mai întîlnește încă rezistența lor, sau el este leneș. In această ultimă situație se acționează mai insistent cu gambele contractînd pulpele, la nevoie chiar cu călcîiele, liberîndu-se dîrlogii, pînă ce calul pornește. După cîțiva pași, se scurtează dîrlogii, tot prin îndoirea încheieturii mîinilor spre corp, de astă dată strîngînd degetele și slăbind presiunea pulpelor păstrîndu-le în contact cu flancurile calului, în dreptul chingii. Calul se oprește pentru că nu primește nici un impuls, iar pe de altă parte întîlnește rezistența fierului. Calul nu trebuie să dea înapoi, dacă o face, călărețul îl va împinge înainte, căutînd să-l oprească din nou corect.

Se va trece apoi la porniri la trap și la opriri din trap.

Pentru aceste porniri și opriri, acțiunea pulpelor și a dîrlogilor trebuie să fie ceva mai pronunțată.

Dacă trapul merge bine, calul fiind pornit și oprit ușor și pe o mînă și pe cealaltă, se va trece la galop.

Călărețul începător pornește la galop în felul următor : plasează capul calului puțin spre stînga sau spre dreapta, după piciorul pe care dorește să facă galopul. De exemplu, dacă va galopa pe piciorul stîng, plasează capul calului spre dreapta cu o ușoară scurtare a dîrlogului drept. Impulsia o dă cu pulpele, apăsînd pulpa dreaptă ceva înapoia chingii, iar cea stîngă pe chingă. Pentru a galopa pe piciorul drept se acționează invers ca pentru stîngul.

Pentru oprirea calului din galop, călărețul se va lăsa mai greu în șa, cu pulpele apropiate, fără a acționa însă prea mult cu ele, și va scurta dîrlogii progresiv și ceva mai ferm decît la pas și la trap. Calul își va încetini mersul, trecînd pentru cîteva momente în trap, apoi în pas, și după aceea se va opri. Efectuînd în felul acesta cîteva tururi și pe o mînă și pe cealaltă, cu porniri și opriri, călărețul va reuși să pornească calul în galop și să-l oprească cînd vrea.

Dacă pornirile și opririle din pas, trap și galop reușesc, acesta este esențialul, atunci înseamnă că începătorul a prins curaj și încredere, putînd să meargă, de acum înainte, în deplină libertate chiar și fără coardă.

În tot timpul lecțiilor antrenorul are datoria permanentă să supravegheze și să corecteze poziția călărețului, pentru a evita sau înlătura o poziție defectuoasă, căci pe măsură ce trece timpul, greșelile sînt mai greu de corectat.

CĂLĂRIA LA MANEJ

Începerea călăriei se face numai la manej, locul unde se pregătește calul, cît și călărețul, pentru a putea merge apoi afară, în teren.

În manej se obține stabilitatea poziției călare, se prinde legătura cu calul, se capătă suplețe și echilibru, iar calul își primește sau își împrospătează dresajul.

Manejurile sînt acoperite sau neacoperite, deschise; manejul deschis are dezavantajul că nu poate fi întrebuințat decît pe timp frumos, neputîndu-se călări cînd plouă sau iarna, cînd ninge ori este vreme urîtă.

În manej, cînd calul merge cu partea stîngă spre centrul lui se zice că merge *pe mîna stîngă*, iar cînd merge cu partea dreaptă spre centru, se spune că merge *pe mîna dreaptă*.

Intrarea cu calul în manej se execută perpendicular pe latura opusă, iar acolo se face pe mîna stîngă, pentru ca astfel călărețul sau omul de grajd care duce calul și care trebuie să țină pe stînga calului să aibă loc de mers.

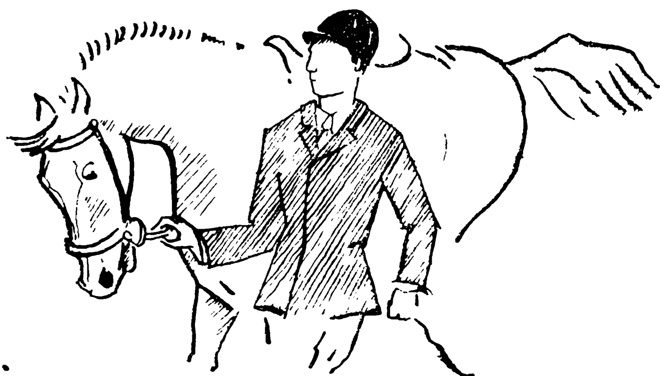

Fig. 12. Conducerea calului.

Calul se conduce de la înălțimea umărului stîng, ținînd dîrlogii cu mîna dreaptă, separați prin degetul index, la circa 10 cm de gura calului (fig. 12).

Se merge astfel cu calul la pas de jur-împrejurul manejului pe porțiunea numită pistă. Partea de lîngă perete se numește pista exterioară, iar cea dinspre centrul manejului — pista interioară. Dacă mai sînt cai în manej, începătorii merg numai pe pista interioară.

Înainte de a începe activitatea propriu-zisă se recomandă să se efectueze cu calul la mînă două-trei tururi de manej la pas, pentru destindere și liniștirea calului înainte de a fi încălecat. După aceasta, el va fi dus spre centrul manejului, oprindu-l drept și cît mai perpendicular pe cele două laturi mari, pentru încălecare.

ÎNCĂLECAREA ȘI DESCĂLECAREA

Înainte de încălecare, dîrlogii se dau peste capul calului spre înapoi, se controlează chinga, poate mai trebuie strînsă, dar nu complet, asta făcîndu-se după încălecare. Apoi, scările se lasă jos, ridicate la punerea șeii, și se potrivesc. Potrivirea lor se face, în general, în funcție de lungimea brațelor călărețului, astfel încît scara, împreună cu trăgătoarea, ambele întinse, să ajungă pînă la o distanță de aproximativ 2—3 degete de subsuoară (fig. 13).

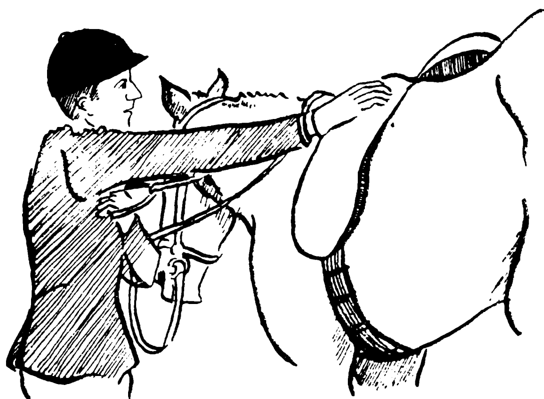

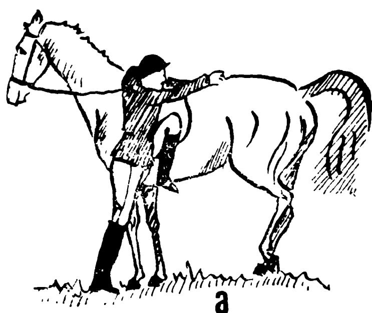
Fig. 13. **Ajustarea scărilor.**

Pentru că raportul dintre brațe și picioare poate varia de la om la om, unii avînd brațele mai lungi, iar alții mai scurte în raport de lungimea picioarelor, sistemul de ajustare al scărilor bazat pe lungimea brațelor este recomandabil pentru o primă ajustare, rămînînd ca după ce călărețul s-a așezat pe șa, dacă nu se simte bine în scări, să recurgă la o ajustare definitivă de-a călare.

În manej, la dresaj se încalecă cu scara mai lungă, iar la călăria pe obstacole și în teren cu ea mai scurtă (2—3 găuri).

De asemenea, o lungime potrivită a scărilor se obține și atunci cînd, după încălecare, lăsînd scările și gambele să atîrne pe verticală, talpa scării ajunge la nivelul gleznei călărețului.

Pentru încălecare, călărețul se așază pe partea stîngă a calului, cu fața spre crupa lui ; mîngîie ușor calul pe gît și îi vorbește, adresîndu-i cuvinte liniștitoare, cu voce domoală ; ia dîrlogii în mîna stîngă, fără să fie răsuciți, sprijină pumnul pe muchia gîtului calului, la aproximativ un lat de palmă de greabăn, apucă și un smoc de păr din coamă (dacă calul are) ; ridică piciorul stîng, îndoindu-l din genunchi, iar cu mîna dreaptă ține scara, astfel ca să intre laba piciorului în ea, evitînd însă lovirea burții calului cu vîrful piciorului.

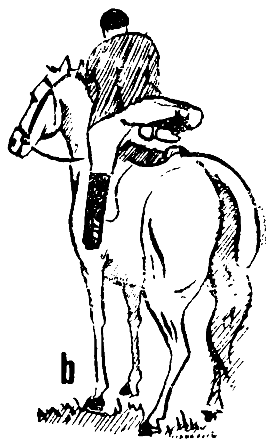

Fig. 14. Punerea piciorului în scară (a) și încălecarea propriu-zisă (b).

După aceasta, se sprijină cu mîna dreaptă fie de arcada dinaintea șeii, fie de cea dinapoi (cum îi este mai la îndemînă călărețului), zvîcnește din piciorul drept, pentru a ajunge cu el în dreptul șeii, și, sprijinindu-se în ambele mîini, trece piciorul drept pe partea cealaltă a calului (fără a-l atinge), trecînd în același timp mîna dreaptă pe arcada dinainte, dacă a avut-o pe cea dinapoi, și se lasă apoi foarte ușor și liniștit în șa (fig. 14, a, b).

Pentru descălecare, călărețul se sprijină cu mîinile pe greabăn, scoate piciorul drept din scară, îl trece peste crupă de partea stîngă a calului, sprijinindu-se în același timp cu mîna dreaptă pe arcada dinapoi a șeii. După ce a pus piciorul drept pe sol îl scoate și pe cel stîng din scară.

O altă modalitate de a descăleca constă în scoaterea ambelor picioare din scări și sprijinind mîinile pe greabăn, se trece apoi piciorul drept peste crupă, pe partea stîngă, lăsînd corpul să alunece ușor în jos spre sol.

În fine, al treilea fel de a descăleca constă, de asemenea, tot prin scoaterea ambelor picioare din scări, trecerea piciorului drept pe partea stîngă a calului, peste greabăn, prin față și, luînd sprijin cu mîna dreaptă pe greabăn, călărețul sare încet jos.

Poziția călărețului

Călărețul începător pentru a ajunge să aibă echilibru, stabilitate, suplețe și încredere în forțele proprii, are de luptat cu doi factori importanți, și anume : rigiditatea și frica. Rigiditatea se datorește, în cea mai mare parte, fricii, iar frica este provocată de riscul căderii de pe cal.

Pentru a dobîndi asemenea calități călărețul are nevoie de mult exercițiu, de antrenament deci, iar acesta începe prin însușirea corectă a poziției călare (fig. 15).

În poziția călare, șezuta trebuie să fie deopotrivă așezată pe șa și cît mai înainte, pentru a nu sta, după cum se spune, în fundul șeii. Călărețul, la început, trebuie să se supravegheze să-și țină mereu șezuta cît mai în față în șa și, de cîte ori simte că-i fuge înapoi, să se tragă cu mîna de arcada dinainte a șeii, atît încît între șezută și arcada dinapoi să fie totdeauna cam un lat de palmă.

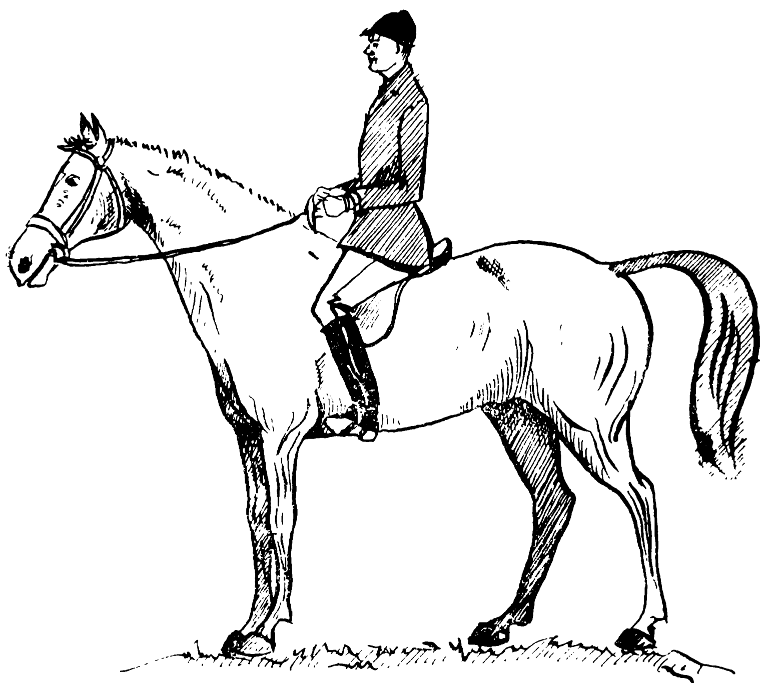

Fig. 15. Poziția corectă a călărețului pe cal.

Coapsele se așază cît mai pe latul lor și atîrnă liber în jos, astfel încît să cuprindă cît mai bine calul. Partea superioară a corpului — trunchiul — este drept, cît mai aproape de verticală, coloana vertebrală în poziție normală, abdomenul supt, pieptul în afară și umerii cît mai înapoi, însă fără exagerare și crispare. Tuturor acestor părți li se păstrează o atitudine normală, naturală, degajată.

Privirea se îndreaptă obișnuit înainte, printre urechile calului. Călărețul trebuie să aibă gîtul liber și neînțepenit, pentru a putea privi în orice parte și pentru a fi atent la tot ce se întîmplă în jurul său.

Brațele atîrnă liber în jos prin propria lor greutate. Coatele se țin ușor rezemate pe șolduri, nici prea înainte, nici prea înapoi, căci numai așa antebrațele pot fi libere și mobile.

Trebuie combătută mereu tendința, foarte des întîlnită, de a sta cu coatele distanțate mult de trunchi chiar și în timpul mersului. Nu numai că este inestetic, dar este dăunător chiar și pentru cal, căci antebrațele neavînd sprijin pe coate, nu au libertatea și mobilitatea necesare, mai mult încă își caută sprijin în dîrlogi și implicit în gura calului.

Pumnii se țin cam la un lat de palmă de corp și cam tot atît între ei și deasupra arcadei dinainte a șeii, cu degetele mari totdeauna pe fața dîrlogilor, iar celelalte cu unghiile orientate față în față și puțin spre corp.

Articulațiile mîinilor și ale degetelor trebuie să fie mereu suple, să se mișțe cu cea mai mare libertate și ușurință pentru că jocul acestor articulații, prin dîrlogi și zăbală, face legătura dintre călăreț și gura calului.

Genunchii, care constituie un fel de pivot fix, trebuie să stea de-ajuns de lipiți, dar nu prea strînși, pentru ca să nu se contracteze și să lase, în același timp gambelor, toată mobilitatea lor, urmînd ca să fie strînși mai tare numai cînd și cît trebuie.

Gambele trebuie să cadă în mod natural aproape de cal, în regiunea chingii și ceva mai înapoi, lăsînd astfel ca trăgătorile scărilor să cadă și ele vertical. Gamba trebuie să fie atît de înapoi, încît călărețul aruncînd privirea în jos, spre genunchi, să poată abia zări vîrful piciorului. Pentru a se putea întrebuința cît mai bine gambele, vîr-

furile picioarelor trebuie orientate în afară. Călcîiele se apasă puțin în jos, fără însă a le înțepeni și numai prin elasticitatea naturală a musculaturii gambei, atît încît să fie ceva mai jos ca vîrfurile.

Scara nu trebuie luată exagerat nici prea în vîrf, nici prea la călcîi. Locul ei cel mai potrivit este la jumătatea labei piciorului, călărețul netrebuind să ia în scări decît numai un ușor sprijin și să caute sprijinul adevărat în genunchi și în coapse pe lat, cît mai lipite de cal.

Poziția descrisă și ilustrată este așa-numita poziție clasică și s-a dovedit a fi cea mai corectă și mai bună atît pentru călăreț, cît și pentru cal.

Unii călăreți stau, totuși, pe cal mai în fundul șeii, au scara lungă și țin picioarele înainte, iar alții încalecă cu scara prea scurtă.

Subliniem faptul că menținerea șezutei cît mai înainte în șa creează o mai bună legătură cu calul, fiind în același timp și comodă, după ce călărețul s-a deprins cu ea, iar calului îi oferă posibilitatea să ducă mai cu ușurință greutatea călărețului pe spinare.

Asemenea și pentru cal este mai ușor să ducă povara cînd este plasată mai spre greabăn, pe unde trece centrul său de greutate.

Poziția înapoia șeii îngreuiază partea dinapoi a calului, tocmai unde se află centrul motor și de unde pornește impulsul mișcării.

Cît privește poziția picioarelor, dacă ele sînt prea înainte și se sprijină numai în scări, neglijîndu-se folosirea genunchilor ca punct de sprijin, atunci la orice mișcare a calului, mai zburdalnică sau mai violentă, călărețul poate fi zvîrlit jos foarte ușor, deoarece în această poziție coapsele nefiind pe lat, și deci găsindu-se depărtate de șa, calul nu este cuprins destul de solid.

La fel se întîmplă cînd scara este prea scurtă. La orice smucitură mai puternică ori la așa-numitele sărituri de berbec, călărețul cu scara prea scurtă poate fi ușor aruncat peste urechile calului.

Ținerea dîrlogilor

Felul în care se țin dîrlogii depinde, în primul rînd, de frîul pe care îl are calul, simplu sau complet (cu zăbăluță și zăbală).

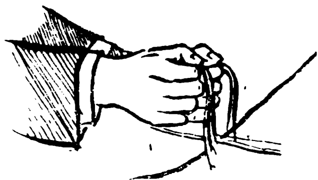

Fig. 16. Ținerea dîrlogilor zăbăluței cu ambele mîini.

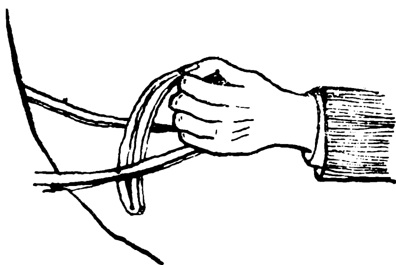

Fig. 17. Ținerea dîrlogilor zăbăluței într-o singură mînă (le separă degetul mic).

Cînd calul are frîu cu zăbăluță, se ia cîte un dîrlog în fiecare mînă, ținîndu-l în mîna făcută pumn, așa ca să intre fie pe după degetul mic, fie printre degetul mic și inelar, și să iasă printre arătător și degetul mare (fig. 16).

Dîrlogii se pot trece dintr-o mînă într-alta și ține într-o singură mînă, de obicei în stînga. În acest caz, dîrlogul drept vine printre inelar și mijlociu, iar capetele dîrlogilor trec printre arătător și degetul mare, sau în alt fel, dîrlogul drept trece printre arătător și degetul mare, încrucișîndu-se cu dîrlogul stîng în podul palmei (fig. 17).

La frîul complet avem doi dîrlogi : unul al zăbalei și altul al zăbăluței.

Dîrlogii zăbalei se trec pe sub degetele mici, iar cei ai zăbăluței printre degetele mici și inelare. Capătul dîrlogilor se lasă să cadă spre umărul stîng al calului, după ce a fost trecut pe sub dîrlogii din mîna stîngă. Acest fel de a ține dîrlogii permite călărețului să acționeze separat și independent atît cu dîrlogii ce vin de la zăbăluță, cît și cu cei ce acționează zăbala (fig. 18).

Dîrlogii pot fi ținuți mai lung sau mai scurt, după cum se stă pe loc sau se merge într-o alură mai vioaie. Dîrlogii zăbăluței trebuie să fie întotdeauna astfel întinși încît să asigure un permanent contact cu gura calului.

Cînd dorim să acționăm asupra zăbalei apăsăm cu degetele mici, de sus în jos, pe dîrlogii zăbalei.

Echilibrul static în care se găsește calul cînd stă pe loc este rupt și schimbat în mișcare prin jocul combinat al următoarelor elemente : partea dinapoi — cea care începe mișcarea, șalele și spinarea o transmit, partea dina-

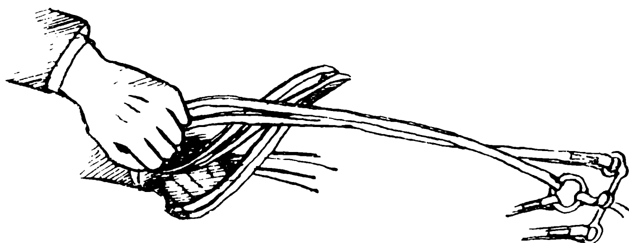

Fig. 18. Ţinerea celor patru dîrlogi (ai zăbăluţei şi ai zăbalei).

inte o primeşte şi o amortizează, iar gîtul, împreună cu capul o dirijează.

Picioarele, în afară de faptul că reprezintă suportul masei corpului, mai joacă, în acelaşi timp, şi rolul de propulsare a mişcării, de amortizare, lucrînd ca nişte resorturi prin a căror îndoire şi întindere, corpul calului este împins înainte.

Mersul poate fi natural sau artificial, produs al dresajului de înaltă clasă.

Mersurile artificiale sînt : pasajul, piafeul, trapul alungit, galopul în trei picioare, galopul înapoi, ele fiind rezultatul unei munci de lungă durată, rezultat la care nu pot să ajungă decît călăreţii desăvîrşiţi şi cu multă experienţă.

Aceste mersuri, numite şi mersuri de manej sau de înaltă şcoală, sînt foarte obositoare pentru cal şi nu i se cer calului decît doar timp de cîteva momente, pentru a-i etala supleţea, calităţile în general şi dibăcia călăreţului. Ele fac parte din echitaţia de înaltă clasă şi nu intră în sfera lucrării de faţă care se ocupă numai de echitaţia elementară şi, deci, numai de mersurile naturale, mersuri care desigur pot fi ameliorate, chiar şi prin dresajul elementar.

Mersurile naturale ale calului sînt : pasul, trapul şi galopul.

Pasul sau mersul la pas reprezintă cea mai înceată deplasare a calului şi cel mai puţin obositor, fiind fără reacţii, ci mai mult o legănare. Călcătura se face separat cu cele patru picioare, ceea ce face să se audă patru călcături.

Pasul trebuie să fie egal, regulat și cît mai mare, astfel încît piciorul dinapoi să calce cel puțin pe urma celui dinainte, ba chiar să o întreacă.

Trapul este mersul cu iuțeală mijlocie, în care calul pășește succesiv două cîte două picioare în diagonal, prin ridicarea și sprijinirea pe sol, adică anteriorul drept cu posteriorul stîng și anteriorul stîng cu posteriorul drept.

Din pricina asocierii picioarelor două cîte două, la trap se aud două călcături.

Galopul este mersul cel mai rapid al calului. El constă într-o succesiune de salturi, denumite „fuleuri". Saltul este provocat de strîngerea picioarelor dinapoi sub corp și apoi destinderea lor ca niște arcuri.

După aruncarea corpului în sus, picioarele iau contactul cu solul în trei timpi, și anume : întîi unul dintre picioarele dinapoi, apoi celălalt picior dinapoi, concomitent cu diagonalul său dinainte și după acesta celălalt picior dinainte.

Astfel, dacă primul care ia contactul cu solul este piciorul stîng dinapoi, după el ating solul simultan dreptul dinapoi cu stîngul dinainte și apoi dreptul dinainte.

Galopul se spune *pe piciorul drept* sau pe piciorul stîng, după cum ambele picioare drepte sau stîngi preced pe celelalte, adică dacă dreptul dinainte și dreptul dinapoi preced pe cele stîngi, galopul este pe piciorul drept și invers este pe piciorul stîng.

Mersul la galop obosește musculatura calului mai puțin decît mersul la trap, în schimb îi supune inima și plămînii la un efort mai mare.

Galopul poate fi, după viteza lui, de curse, de manej sau galop de teren variat.

Galopul de curse este un galop de viteză, galopul de manej este un galop mai mic, mai adunat, mai îngrămădit, iar galopul de teren este mai întins, mai liber.

Dintre toate galopurile, galopul de teren variat este cel mai aproape de galopul pe care calul îl face în libertate. Este un galop comod, neforțat nici ca iuțeală, nici ca încetineală, nu obosește prea mult pe călăreț și nu forțează prea mult nici picioarele, nici inima și nici respirația calului.

Buiestrul este un mers al calului în care pașii se fac cu picioarele în asociere laterală, adică de aceeași parte.

Mişcarea este asemănătoare cu aceea a cernutului prin sită. El poate fi natural sau artificial, putîndu-se dobîndi şi prin dresaj, dacă se învaţă calul mai de tînăr, de unde şi zicătoarea că : „Nu se învaţă în buiestru calul bătrîn".

Acest fel de mers este pentru drumuri lungi, pentru călători care merg călare, dar nu pentru călăreţii propriu-zişi care nu consideră calul numai ca un mijloc de locomoţie oarecare, ci obiectul unor preocupări şi satisfacţii mai deosebite.

CONDUCEREA PROPRIU-ZISĂ

Pentru a pune calul în mişcare, pentru a-l opri şi a-l îndemna să meargă pe unde dorim, ne servim de anumite mijloace, care în călărie curent sînt denumite ajutoare.

Principalele ajutoare ale călăreţului pentru a determina mersul şi a asigura oprirea şi direcţia sînt pulpele şi mîinile, iar ca mijloace auxiliare cravaşa, pintenii şi vocea.

La acestea trebuie să se adauge şi centrul de greutate al călăreţului care, după cum este schimbat, deşi nu are o acţiune activă şi directă propriu-zisă, influenţează totuşi mişcările calului într-o măsură apreciabilă.

Acţiunea pulpelor şi a mîinilor. Pulpele, prin acţiunea lor asupra părţii dinapoi a calului, imprimă acestuia mişcarea, iar mîinile o reţin şi o moderează, prin intermediul dîrlogilor şi al fierului din gura calului care acţionează asupra părţii dinainte.

Presiunea simultană a pulpelor în dreptul chingii, cînd calul stă pe loc, imprimă mişcarea înainte, accelerează mersul sau provoacă trecerea la o alură mai rapidă.

Presiunea gambelor înapoia chingii, urmărind deplasarea laterală a părţii dinapoi a calului, nu se face simultan, ci separat.

Astfel, cînd se acţionează înapoia chingii cu pulpa stîngă, partea dinapoi a calului se va deplasa spre dreapta, iar cînd se va acţiona cu pulpa dreaptă, se va deplasa spre stînga.

Acţiunea dîrlogilor are loc sau dinainte înapoi sau lateral.

Cînd acţiunea dîrlogilor are loc dinainte înapoi, ea susţine calul, îi micşorează viteza, îl opreşte sau îl face să

meargă înapoi. Această acţiune trebuie exercitată simultan şi egal atît pe partea dreaptă, cît şi pe cea stîngă.

Acţiunea laterală a dîrlogilor determină direcţia şi ea are efecte directe şi efecte contrarii sau de opoziţie (fig. 19).

Efectul direct sau de deschidere are loc cînd acţionăm cu dîrlogul din direcţia respectivă, adică dîrlogul stîng îl îndreptăm spre stînga (fig. 19, a) sau cel drept spre dreapta, spre direcţia în care dorim.

Efectul contrar sau de opoziţie se produce cînd, în loc să depărtăm dîrlogul, apăsăm cu el întins pe gîtul calului.

Dacă apăsăm, de exemplu, cu dîrlogul stîng, gîtul calului este împins spre dreapta, antrenînd şi umerii spre dreapta (fig. 19, b).

Mîinile lucrează fie prin flexiune, întorcînd pumnii cu unghiile degetelor spre corp, fie prin răsucirea pum-

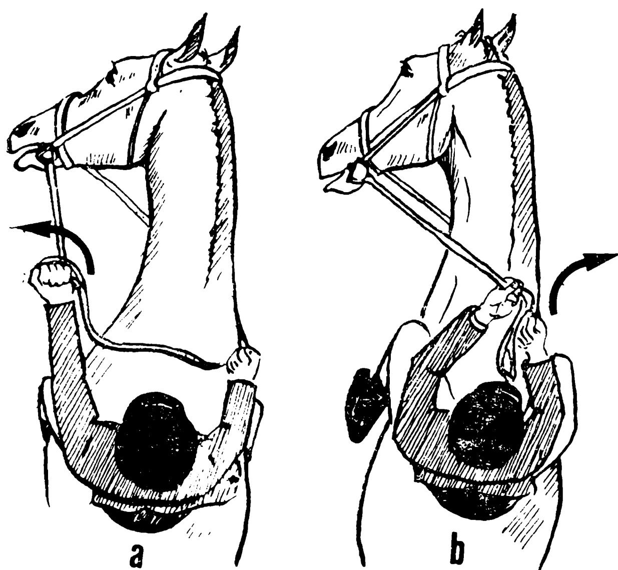

Fig. 19. Întoarcerile laterale: întoarcere la stînga cu dîrlogul de stînga (a); întoarcere la dreapta cu dîrlogul stîng contrar şi dreptul de ajutor.

nilor cu unghiile degetelor în sus sau în jos (adică prin supinaţie sau pronaţie).

Încheietura mîinii nu trebuie să fie nici un moment crispată (ţeapănă), ci mereu suplă şi cu joc, ca să poată echilibra în orice clipă întinderea dîrlogilor.

Dîrlogii prea lungi provoacă lipsa de atenţie din partea calului, iar într-un mers mai vioi, calul este lipsit de sprijinul fierului.

Dîrlogii prea strînşi denotă o înţepenire a mîinilor, ceea ce îl face pe cal să tragă. Aceasta nu înseamnă însă că mîna nu trebuie să fie fixă, ci dimpotrivă, ea trebuie să fie mereu fixă, însă cu încheietura suplă, pentru ca din jocul încheieturii mîinii şi al degetelor să se gradeze reţinerea sau liberarea mişcării, slăbind sau strîngînd dîrlogii, după cum este nevoie şi după cum stăm pe loc sau ne aflăm în mişcare.

În orice caz, indiferent de situaţia în care ne-am găsi, trebuie să se simtă mereu contactul cu gura calului. Cînd acesta nu se simte, calul este înapoia fierului ; cînd contactul este prea tare şi tensiunea prea puternică, calul trage.

Cravaşa, pintenii şi vocea. Cravaşa este unul dintre mijloacele auxiliare ale călăreţului. Ea serveşte pentru pedepsirea calului, cînd arată reavoinţă, dar, în acelaşi timp, şi la crearea impulsiei.

Lovitura dată cu cravaşa ca pedeapsă trebuie să fie scurtă, dar decisă, spre partea dinapoi a calului.

Pentru realizarea impulsiei, cravaşa este întrebuinţată cu lovituri sacadate, fără să fie prea puternice, pe flancurile şi umerii calului.

După ce călăreţul începător ajunge să aibă oarecare stabilitate în şa şi ştie să-şi întrebuinţeze pulpele, portul cravaşei va fi permis mai ales atunci cînd se încalecă pe un cal mai leneş.

Pintenii ajută acţiunea pulpelor, utilizarea lor însă este foarte delicată, de aceea ei nu sînt recomandaţi nici pentru călăreţii începători, nici pentru caii începători.

Acţiunea pintenilor se produce în regiunea coastelor, unde calul este foarte sensibil şi are ca scop să mărească impulsul pe care îl dă contracţia pulpelor. Călăreţul acţionează prin lovituri scurte, pînă realizează efectul, fără a provoca însă rănirea calului.

O întrebuințare nepotrivită a pintenilor poate determina calul să zvîrle, sau îi poate produce o stare de enervare, care s-ar putea să aibă ca rezultat chiar trîntirea călărețului ; de aceea este mai bine să nu i se dea călărețului începător pinteni decît după ce el a dobîndit o bună stabilitate în șa și o corectă utilizare a contracției pulpelor.

Vocea, după cum s-a mai arătat, are mare influență asupra calului, de aceea se recurge la ea și ca îndemn atît pentru a mări intensitatea unei mișcări, cît și pentru a o micșora, a o potoli.

Centrul de greutate are și el un rol important în mișcare influențînd-o, fiind vorba atît de centrul de greutate al calului, cît și de cel al călărețului. După schimbarea poziției lui, mișcarea poate fi ușurată sau îngreuiată. Înclinarea trunchiului, în sensul mișcării, o ușurează, indiferent dacă este vorba de mișcarea înainte spre dreapta sau spre stînga.

De asemenea, înclinarea trunchiului înainte mărește viteza trapului sau a galopului, după cum redresarea lui sau lăsarea spre spate o micșorează și astfel partea dinapoi a calului, care este motorul ce pune în mișcare întreaga masă a corpului, este îngreuiată în acțiunea sa. Același rezultat îl are asupra părții dinapoi a calului, cînd i se ridică capul (fig. 20, a, b).

Ridicarea capului și gîtului reprezintă, după cum s-a mai arătat, o deplasare de circa 10 kg mai spre spate, ceea ce în mod normal face ca efortul părții dinapoi să fie îngreuiat, reducîndu-se prin aceasta viteza mișcării.

Acordul mijloacelor și *tactul ecvestru.* Între toate mijloacele pe care le utilizează călărețul, dar mai ales între acțiunea mîinilor și contracția pulpelor se impune să existe un acord deplin, ele trebuind să lucreze în perfectă armonie. Întrebuințarea lor simultană zăpăcește calul și îl face să nu mai înțeleagă ce-i cerem.

Mijloacele se întrebuințează separat, dar trebuie să se urmeze într-o strînsă succesiune, astfel ca sfîrșitul unuia aproape să se suprapună cu începutul celuilalt.

Un interval prea mare între acțiunea mijloacelor împiedică armonizarea dintre ele. Dacă acționăm cu pulpele, înseamnă că înainte de a termina acțiunea lor să înce-

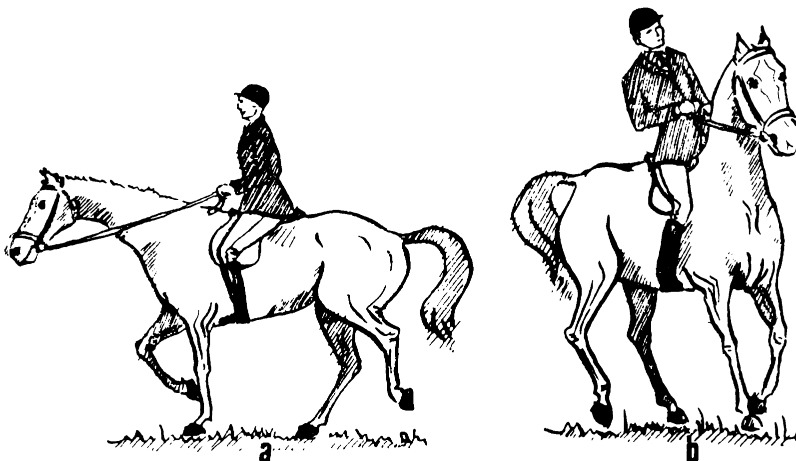

Fig. 20. Poziția trunchiului față de verticală : înclinarea lui înainte (a) și înclinarea lui înapoi (b) măresc viteza de deplasare a calului, respectiv o micșorează pînă la oprire.

pem scurtarea dîrlogilor prin flexia mîinilor, orientînd unghiile spre corp, astfel încît să putem primi calul pe fier.

De asemenea, mijloacele vor fi astfel dozate încît să se echilibreze reciproc, nicidecum să-și anihileze efectele între ele.

Mîinile, de exemplu, trebuie să acționeze în așa fel ca impulsia pe care o dau pulpele să fie primită de fier, nu ricoșată înapoi, după cum în același timp acțiunea pulpelor trebuie micșorată pe măsură ce începe cea a fierului.

Acțiunea pulpelor și cea a fierului trebuie în așa fel armonizate, încît să se mențină în mod constant alura pe care o dorim.

De exemplu, cînd ne aflăm cu calul în galop, dacă micșorăm prea mult acțiunea pulpelor și o intensificăm mai mult pe cea a dîrlogilor, calul își încetinește mersul, intră în trap sau se oprește. Tot așa dacă presiunea gambelor este prea puternică și dă calului un impuls, care nu întîlnește nici o frînă, deoarece dîrlogii intervin prea tîrziu sau insuficient, iuțeala calului devine exagerată.

Contracția pulpelor impulsionează calul, acțiune fără de care nu se poate concepe călăria. Impulsia însă trebuie gradată de mîna călărețului. Călărețul trebuie să simtă cît să împingă cu pulpele și cît să rețină cu mîinile.

Măsura și echilibrul în întrebuințarea mijloacelor este ceea ce se numește tact ecvestru. El se capătă prin exercițiu, prin antrenament, proces în care se capătă experiență.

NOȚIUNI ELEMENTARE DIN TEHNICA CĂLĂRIEI. DIFERITE MERSURI

În dresajul calului și instruirea călărețului sînt necesare unele mișcări de conducere a calului care se deprind la manej.

Pentru schimbarea direcției, se acționează trăgînd dîrlogul din partea respectivă sau de deschidere printr-o torsiune a mîinii (prin supinația pumnului), iar printr-o torsiune a celeilalte mîini (prin pronație) se apasă pe gîtul calului dîrlogul opus, căruia i se mai spune de opoziție sau de susținere.

Prin devierea capului și a umărului într-o parte, calul are tendința să-și deplaseze partea dinapoi în direcția opusă. Acum intervine rolul contracției pulpelor. Pulpa din partea opusă întoarcerii va opri deplasarea crupei calului mai mult decît trebuie ; căutînd s-o aducă la locul ei prin apăsări înapoia chingii, mai ușoare sau mai puternice, după cum este nevoie, iar cu cealaltă pulpă se va acționa în dreptul chingii, pentru a imprima mișcarea în direcția în care se face întoarcerea.

În manej se fac diferite întoarceri necesare atît pentru supleţea calului, cît și pentru învățarea călărețului să-l conducă.

În echitația elementară, aceste figuri sînt :

Schimbarea de „mînă“. Pentru a schimba „mîna“ (sensul mersului) după ce s-a intrat pe una din laturile mari ale manejului, se părăsește cam la $1^1/_2$—2 lungimi de cal, de la colț și se îndreaptă oblic spre latura mare opusă, intrînd pe ea tot cam la $1^1/_2$—2 lungimi de cal de la colț. Astfel, dacă ne aflăm pe mîna stîngă, vom fi acum pe mîna dreaptă sau invers.

Acest fel de a schimba mîna se numește schimbare de mînă în diagonală.

„Mîna" se mai poate schimba și plecînd de la mijlocul oricăreia dintre laturi, spre latura opusă, la care, dacă se vine pe mîna dreaptă, se trece pe mîna stîngă, sau dacă se vine pe mîna stîngă se trece pe mîna dreaptă.

Schimbările de mînă sînt necesare atît pentru variație, cît și pentru a nu obosi calul și călărețul numai pe o singură mînă.

Volta. Volta este un cerc în care calul merge curbat, cu umărul și șoldul înăuntru și cu capul plasat tot spre înăuntru.

Cu cît cercul este mai mic, cu atît încovoierea este mai pronunțată.

Cum tendința este ca crupa să fie aruncată în afară, trebuie să se acționeze cu pulpa din afară, apăsînd înapoia chingii, pentru a împiedica crupa să devieze prea mult, iar pulpa dinăuntru se ține drept în jos pe chingă, ca un pivot în jurul căruia se face rotația.

Volta, ca să fie bine făcută, trebuie executată pe un cerc cît mai regulat.

La început, cercul se face mai mare, cu o rază de circa 6—7 m, apoi se micșorează pe măsură ce supletea calului și cea a călărețului cresc.

La voltă, călărețul își înclină trunchiul ușor spre centrul cercului, pentru a ușura mișcarea.

Este bine ca, mai ales la început, voltele să se efectueze la colțurile manejului, fiind mai ușor de executat datorită celor doi pereți ai manejului care formează colțul. Mai tîrziu se vor face volte și pe laturile manejului.

Semivolta. În jumătatea de voltă, în loc să se intre cu calul la punctul de unde s-a plecat, se îndreaptă calul oblic spre aceeași latură a manejului, după ce s-a făcut o jumătate de cerc, ajungînd astfel pe mîna opusă celeia pe care se găsea pînă acum. De aceea semivolta mai este numită și la stînga sau la dreapta împrejur, după cum este cazul.

Prin jumătatea de voltă se realizează de fapt o schimbare de „mînă".

Pentru a face o semivoltă, cînd este aproape să ajungem la jumătatea cercului, se schimbă și mijloacele cu care se acționează asupra calului. Dacă sîntem, de exemplu, în

voltă pe mîna stîngă și vrem să trecem în jumătate de voltă, atunci pentru a dirija calul spre latura mare, cu pulpa stîngă, pe care o ţinem pe chingă, presăm uşor înapoia chingii, ca să punem calul pe linia dreaptă, aşa ca să nu devieze prea mult spre dreapta, după care împingem calul cu gambele deopotrivă în direcţie oblică spre latura mare. Se schimbă, de asemenea, și acțiunea dîrlogilor, scurtîndu-se foarte puţin dîrlogul drept, liberîndu-se în aceeaşi măsură dîrlogul stîng şi apăsînd calul deopotrivă cu ambii dîrlogi pe gît, pentru a pune calul pe axa dreaptă spre latura manejului.

Dacă vrem să facem jumătate de voltă, fiind pe mîna dreaptă, se acţionează invers de cum s-a arătat mai sus.

Cifra 8 (optul) și serpentina. Cifra 8 este o dublă schimbare de mînă în diagonală. Ea se poate efectua între cele două laturi mari.

Serpentina este un mers şerpuit între laturile mari ale manejului, sau numai pe una din ele.

Şi optul şi serpentina mlădiază foarte mult calul şi sînt foarte bune exerciţii şi pentru mlădierea şi supleţea călăreţului.

Jumătatea de primire. Pentru a face jumătatea de primire la stînga, aflîndu-se, de exemplu, pe mîna stîngă, se scurtează puţin dîrlogul drept din încheietura mîinii, acţionînd totodată cu el pe gîtul calului şi ţinînd dîrlogul stîng ceva mai slab ca dreptul, dar destul de întins, astfel ca botul calului să fie plasat uşor spre dreapta, apoi se împinge uşor cu pulpa dreaptă înapoia chingii spre a-i duce crupa spre stînga, iar cu pulpa stîngă se impulsionează în acelaşi timp înainte, pentru a se obţine un mers oblic spre stînga.

Mişcarea părţii dinainte a calului trebuie să fie în armonie cu partea dinapoi, iar picioarele dinainte, ca şi cele dinapoi, să meargă prin încrucişare, umerii mergînd înaintea şoldurilor.

Primirea pe mîna dreaptă se face întrebuinţînd mijloacele invers ca pe mîna stîngă. O astfel de utilizare a mijloacelor denumite „mijloace laterale" se va folosi numai în prima fază de învăţare a conducerii calului, urmînd ca mai tîrziu, cînd călăreţul a deprins mecanismul întrebuinţării ajutoarelor, să se treacă la executarea jumătăţilor de primire prin aplicarea mijloacelor diagonale, adică

în situația unei jumătăți de primire către stînga să se acționeze cu dîrlogul stîng direct, spre a obliga calul să ducă botul și umărul stîng în direcția mersului oblic.

Primirile constituie un bun exercițiu de suplețe. Ele trebuie însă executate cu mare precauție, căci calul fiind forțat să meargă într-un mers încrucișat, caută să se opună.

Contracția pulpelor trebuie gradată cu băgare de seamă, pentru a se evita ca picioarele calului să se lovească între ele, loviturile repetate, în special la buleți și tendoane, putînd produce afecțiuni supărătoare.

Toate mișcările arătate se fac, bineînțeles, întîi la pas și numai după ce călărețul reușește să le facă bine în acest mers, va începe să le execute și la trap, executarea lor la galop rămînînd să se facă într-un stadiu mai avansat.

Trapul săltat

Dacă figurile de manej descrise pînă acum se fac la trap sau în trap bătut, pentru mersul pe latură însă și pentru trapul mărunt, precum și afară în teren, se întrebuințează și trapul săltat.

În acest fel de trap călărețul este ridicat în mișcările pe care le face calul, avînd ca sprijin nu numai genunchii, ci și scările, la două săltături evitîndu-se una.

Ridicarea se face prin reacția verticală a mersului, călărețul nefăcînd nici un efort pentru aceasta, ci trebuind să se lase ridicat.

Pentru o execuție corectă a trapului săltat trunchiul se înclină înainte, cu spatele drept și șalele moi (fig. 21).

Trapul săltat se face pe un picior sau pe celălalt. Trapul este pe un picior sau pe altul atunci cînd ne lăsăm în șa pe unul din ele la atingerea solului.

Fiind călare, ne dăm seama ușor pe ce picior facem trapul, privind spre piciorul ce se așază pe sol.

Trapul pe un anumit picior obosește însă foarte mult calul și îl uzează, de aceea el trebuie din cînd în cînd schimbat, călărețul lăsîndu-se de două ori cu șezuta în șa.

De obicei în manej, trapul săltat se execută pe piciorul dinspre perete. Dacă sîntem deci pe mîna stîngă, trapul îl vom face pe piciorul drept, și invers dacă sîntem pe mîna dreaptă.

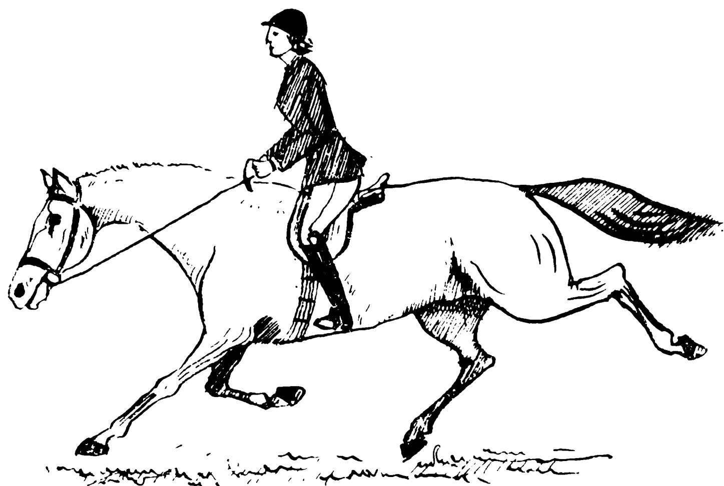

Fig. 21. Poziția corectă a călărețului în trapul săltat (trunchiul ușor înclinat înainte, spatele drept).

Galopul

La manej galopul se face pe același picior cu mîna pe care ne aflăm, deci invers față de cum se execută trapul săltat, care în manej, după cum am văzut, se face pe piciorul opus mîinii pe care ne aflăm.

Galopul se numește „fals“ cînd se efectuează pe piciorul opus mîinii pe care ne aflăm, și în acest caz trebuie să revenim în trap și să repunem calul în galop corect pe piciorul care trebuie.

După o oarecare experiență ne dăm ușor seama pe ce picior galopăm, aceasta atît din mișcarea dîrlogilor, cît și din cea a șezutei.

Dîrlogul corespunzător piciorului pe care calul galopează, datorită mișcărilor pe care le face cu capul în cadența galopului, are un joc mai pronunțat în aceeași cadență decît dîrlogul opus.

În ce privește șezuta, cu ea se simte mai mult reacția crupei calului în partea opusă piciorului pe care se galopează (fig. 22).

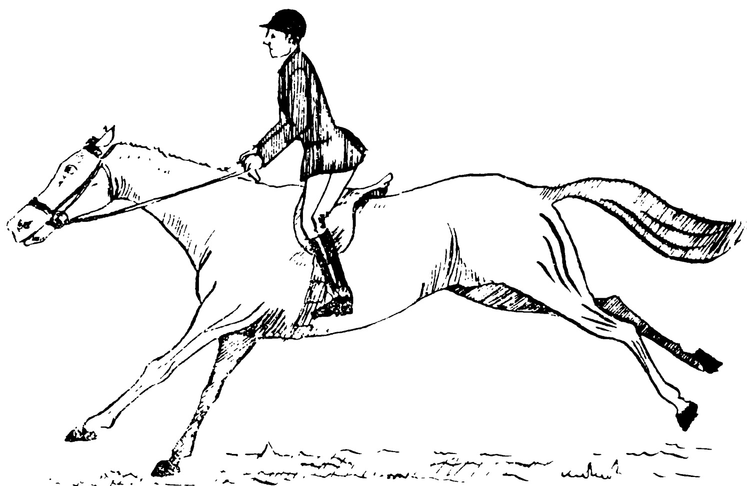

Fig. 22. Poziţia corectă a călăreţului la galop.

Galopul se determină, de asemenea, uşor dacă ne uităm la umărul calului, cel care este mai înainte indică piciorul pe care se face galopul.

În timpul galopului, cînd călăreţul simte că scapă calul din mînă, îl va opri şi numai după ce calul se va linişti, se va porni cu el mai întîi la trap şi numai dacă execută trapul liniştit, se va trece din nou în galop.

După pornirea la galop uşor din colţurile manejului, se va porni cu calul la galop şi în linie dreaptă, întîi pe latura manejului apoi şi prin mijlocul manejului.

Pornirea în galop a calului se face după cum s-a arătat la călăria la coardă.

Caii execută mai uşor galopul pe piciorul stîng decît pe cel drept, deoarece poziţia mînzului în burta iepei-mame este uşor orientată spre stînga.

De obicei la cîmp, calul schimbă singur galopul. La manej însă schimbarea galopului o impune călăreţul.

Cînd calul este bine dresat şi călăreţul experimentat, schimbarea galopului de pe un picior pe altul se poate face la indicaţia călăreţului. Cînd însă calul şi călăreţul sînt începători, se trece din galop mai întîi în trap şi apoi se porneşte la galop pe celălalt picior.

La lucrul în manej fără coardă, călărețului i se recomandă să facă cît mai multe schimbări de direcție și cît mai multe opriri și porniri la pas și trap, pînă călărețul capătă siguranța că nu este dus de cal, că nu este la discreția lui, ci el îl stăpînește pe cal ducîndu-l unde dorește, pornindu-l și oprindu-l la fel.

La începutul antrenamentului de călărie, după ce s-a încălecat în mijlocul manejului, se pornește spre una dintre laturile mari, la pas, făcîndu-se, indiferent pe ce mînă, unul sau chiar două tururi de manej la pas, cu pasul mare, liniștit și întins. Pentru aceasta dîrlogii se țin liber, dar suficient de întinși, așa ca contactul cu gura calului să fie totuși apropiat, urmînd discret cu mîinile și gambele mișcările ancolurei (gîtului calului). Se vor efectua apoi două tururi de trap și pe o mînă și pe cealaltă, pentru ca astfel calul să se destindă.

Încercările de zburdălnicie ale calului trebuie potolite, aducînd calul în trap liniștit și cadențat, apoi se merge cu calul la pas, exersînd diferitele mișcări descrise, care se vor efectua în pas și în trap, și anume în trap bătut, trecîndu-se bineînțeles la trap după ce s-a ajuns să se facă corect la pas.

În perioada în care se lucrează la pas, se alternează cu cîteva tururi complete de manej la trap pentru destinderea calului, căutîndu-se să i se provoace întinderea gîtului prin lăsarea dîrlogilor mai liberi și prin jocul zăbăluței în gură.

Cînd calul întinde gîtul, călărețul slăbește strîngerea degetelor, lăsînd dîrlogii să alunece printre ele, apoi se potrivesc iar, repetîndu-se această manevră de cîte ori calul întinde gîtul.

Spre sfîrșitul lecției de antrenament se execută cîteva tururi de manej la galop și pe o mînă și pe cealaltă.

Cînd se merge în linie dreaptă se va urmări continuu ca în toate alurile calul să se mențină drept pe axa longitudinală, întrebuințînd dîrlogii și contracția pulpelor în așa fel încît acțiunea umerilor s-o preceadă pe cea a șoldurilor. Pentru aceasta se recomandă să se meargă la

pas, trap și galop, la o distanță de circa 2 m de latura mare a manejului, urmărindu-se să se țină calul paralel cu latura.

După cîteva ședințe de călărie în manej, fără coardă și după ce călărețul capătă o oarecare stabilitate și încredere, din cînd în cînd se vor lăsa scările pentru a obține o și mai bună legătură cu calul.

Se recomandă, de asemenea, chiar întoarcerea la coardă și la șaua cu cheutoare în arcada dinainte, pentru ca în timpul în care se merge fără scări să nu se pună mîna pe dîrlogi, cel puțin la început, ca nu cumva din pricina fricii călărețul să cadă nefiind deprins fără scări, el să caute sprijin în gura calului și să-și strice astfel mîna.

Se va merge așa din cînd în cînd la pas, trap și galop fără scări, observînd și corectînd mereu poziția călărețului.

De asemenea, se vor executa diferite mlădieri cu corpul, rotația mîinilor, a picioarelor, înclinări înainte și pe spate, care ajută la dobîndirea echilibrului și la independența mișcărilor, împiedicînd contractarea în anumite poziții și împrejurări.

În manej, călărețul se găsește foarte rar singur sau numai cu instructorul său, ca să se poată mișca numai după bunul lui plac. Adesea el împarte manejul și cu alți călăreți.

Cînd în manej se află mai mulți călăreți și se lucrează „în repriză", sub conducerea cuiva, atunci se vor executa comenzile date de cel care conduce repriza.

Dacă însă în manej se găsesc mai mulți călăreți care lucrează individual, se cere o atenție deosebită, pe care călăreții trebuie s-o respecte, pentru a nu se stînjeni unul pe altul și pentru a evita ciocnirile.

Pentru aceasta se va păstra, în primul rînd, regula „cine merge pe mîna dreaptă ține totdeauna pista exterioară a manejului" (latura manejului).

De asemenea, latura exterioară manejului se va lăsa călărețului care merge într-o alură mai rapidă.

Între cai se va menține o distanță de aproximativ o lungime de cal, pentru a evita loviturile.

Dacă mai mulți călăreți merg într-o alură mai rapidă, ei vor merge pe aceeași mînă.

Călărețul care are nevoie să-și aranjeze scările, chinga ori altceva, o va face totdeauna în mijlocul manejului, ca să nu stingherească activitatea celorlalți călăreți.

Lucrul în manej nu trebuie să depășească o oră, fiindcă obosesc și calul și călărețul. Sînt suficiente chiar 40—45 minute.

Încălecarea și descălecarea se fac, de asemenea, tot în mijlocul manejului. Descălecarea se face liniștit, mîngîindu-se calul pe gît și, dacă este posibil, dîndu-i-se o bucățică de zahăr, de morcov sau măcar o bucățică de pîine.

După descălecare, se vor ridica scările și se va slăbi chinga, oferind astfel calului posibilitatea să respire și să se simtă mai în voie.

Înainte de a încheia acest capitol, reamintim că în utilizarea ajutoarelor pentru mișcarea înainte, acțiunea pulpelor trebuie *să preceadă* acțiunea mîinilor, pe cîtă vreme pentru întoarceri, acțiunea pulpelor *urmează* cea a mîinilor.

SĂRITURILE PESTE OBSTACOLE

Practicarea săriturilor în călărie dezvoltă călărețului atît calitățile fizice, cît și cele morale, și anume : îndemînarea, forța, rezistența, viteza, echilibrul, precum și încrederea în forțele proprii, spiritul de observație, curajul etc.

Săriturile peste obstacole trebuie efectuate cu măsură și, în primul rînd, nu i se va cere calului mai mult decît poate da.

Călărețul începător are nevoie de un cal cuminte, care să vină la obstacol liniștit și decis, să nu derobeze cînd ajunge în fața lui.

Oricărui călăreț începător i se recomandă să evite atît căzăturile, care pot determina frica de obstacol, cît și ezitările care, fără să-și dea seama călărețul, se transmit și calului.

Poziția în șa și întrebuințarea ajutoarelor trebuie astfel făcute încît să nu stingherească calul, ci să-i lase cît mai multă libertate în mișcări.

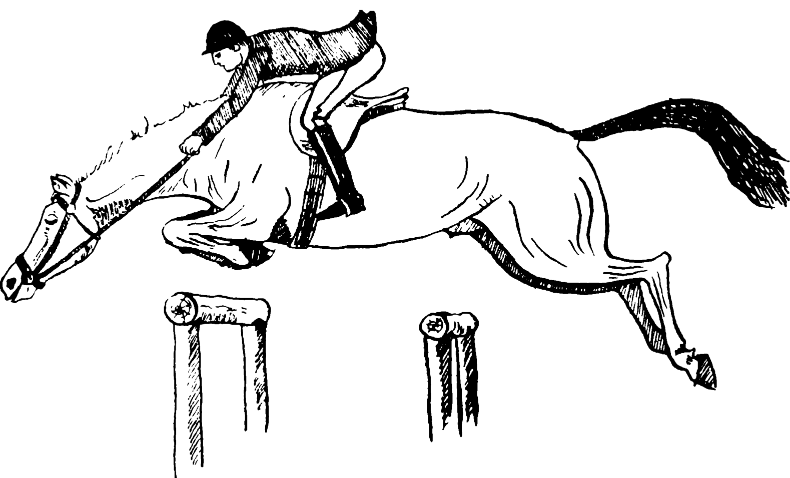

Fig. 23. **Poziţia corectă a călăreţului şi calului în timpul săriturii peste un obstacol.**

Săritura este de fapt un fuleu de galop cu reacţii mai pronunţate, în funcţie de înălţimea şi lărgimea obstacolului (fig. 23).

Săriturile peste obstacole au trei faze : ascendentă, de zbor şi descendentă. În timpul acestor faze călăreţul nu trebuie să facă mişcări forţate, ci, ţinîndu-şi şalele cît mai moi, să se lase ca trunchiul să ia poziţia pe care i-o dă reacţia săriturii (fig. 24).

Este dovedit faptul că greutatea călăreţului jenează calul cu atît mai puţin cu cît se suprapune în toate fazele săriturii pe linia centrului de greutate al calului.

Dacă înclinarea trunchiului în faţă este exagerată, se pierde contactul cu şaua şi deci micşorează stabilitatea călăreţului.

În ceea ce priveşte înclinarea înainte a trunchiului este preferabilă cea la 45°. Balansurile înainte şi înapoi jenează foarte mult calul şi în gură şi la şale.

În faza descendentă a săriturii şi în eventualitatea unei căzături, mai avantajoasă este înclinarea trunchiului înainte. Călăreţul care se înclină spre spate riscă să cadă împreună cu calul şi să fie prins sub cal, pe cîtă vreme cel care este cu trunchiul înclinat înainte poate fi mai

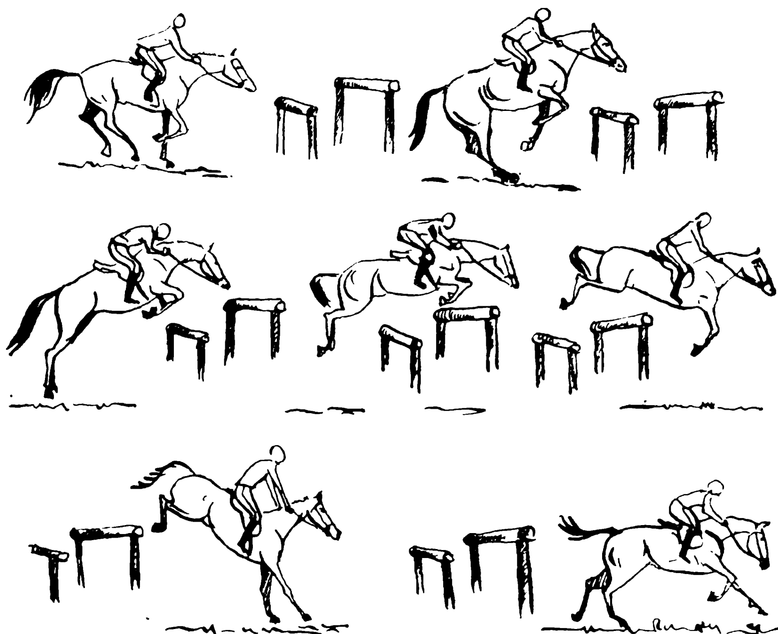

Fig. 24. Chinograma unei sărituri peste un obstacol simplu.

uşor proiectat peste capul calului și aruncat mai departe de cal, putînd astfel evita o prindere sub greutatea calului, care este unul dintre accidentele cele mai grave.

Pe timpul săriturii șezuta părăsește partea dinapoi a şeii, genunchii se strîng, dar nu prea mult, gambele rămîn apropiate în dreptul chingii ; pentru ca scările să nu iasă din picioare în timpul săriturii vor fi bine apăsate cu talpa, șalele cît mai moi, pentru ca săritura să fie cît mai amortizată.

Pentru ca aplecarea trunchiului să nu fie exagerată sau să rămînă pe spate, se apucă cu mîna dreaptă un smoc de păr din coama calului sau, ținînd dîrlogii în mîna stîngă, dreapta se va sprijini pe gîtul calului ; de asemenea se mai poate pune un colan la gîtul calului, de care călărețul să se poată ține în timpul săriturii cu mîna dreaptă, iar dacă șaua are presen, la același lucru poate servi și colanul presenului.

Aceste procedee sînt des întrebuințate printre începători și pot fi considerate ca exerciții pentru deprinderea corectă a săriturilor peste obstacole.

Atenție deosebită se va acorda și pumnilor cu dîrlogii, care trebuie să urmeze gura calului. Recomandabil e ca în timpul săriturii mai bine să se cedeze dîrlogii, decît să se tragă calul în gură.

În exercițiile pregătitoare pentru sărituri, mai întîi calul se aduce cît mai perpendicular pe obstacol, încadrat între gambe și dîrlogi, aceștia fiind ceva mai întinși, creînd posibilitate calului să meargă cadențat și liniștit, să nu se repeadă în obstacol, dar nici să nu derobeze.

În momentul în care călărețul simte angajarea calului pe obstacol, dîrlogii trebuie astfel acționați încît să-i permită calului să-și întindă gîtul în mod normal și natural, fără cea mai mică stingherire.

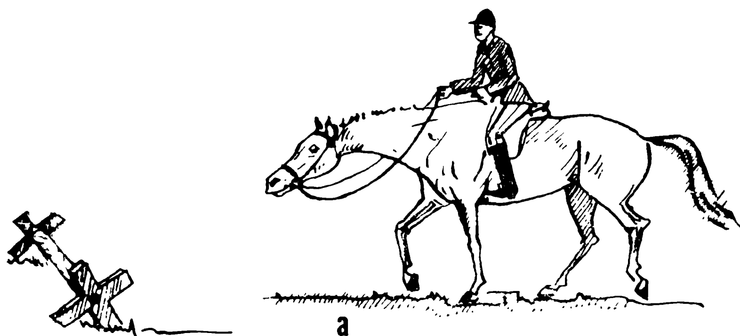
Lăsînd dîrlogii mai liberi nu înseamnă pierderea legăturii cu gura calului, care, atunci cînd dincolo de obstacol ia contact cu solul, el trebuie să găsească un sprijin pe fier, fără însă a întîmpina o prea mare rezistență în gură.

Primele sărituri se fac trecînd peste o bară de lemn, așezată pe sol, mai întîi la pas (fig. 25, a) de cîteva ori, apoi peste aceeași bară se va trece cu calul în trap (fig. 25, b).

Pe măsură ce calul se obișnuiește, se trece apoi în trap peste bara ridicată întîi la un capăt și apoi la ambele capete, la o înălțime de circa 30—50 cm. Cînd calul se îndreaptă spre obstacol în galop, va fi lăsat în elanul său să sară din galop (fig. 26).

Pe măsură ce călărețul capătă mai multă stabilitate și echilibru, bara va fi ridicată mai sus, ajungîndu-se chiar pînă la un metru. Între timp, se va sări peste o dublă bară, cu lărgimi progresive de la 80 cm la 1 m.

Săriturile simple vor fi alternate cu cele la două bare; distanța dintre obstacole va fi de 7 m, pentru un fuleu și 10 m pentru două fuleuri, așezate la o înălțime cuprinsă între 0,60 și 1 m. După trecerea peste prima bară, este obligatorie conducerea imediată a calului la a doua săritură. Acest exercițiu este foarte bun atît pentru gimnasticarea calului, cît și pentru antrenarea călărețului pentru săriturile combinate.

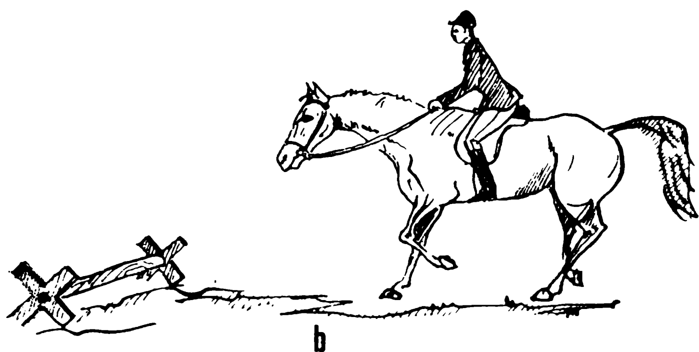

Fig. 25. Aducerea calmă, liniștită a calului la obstacol din pas (a) și din trap (b), cu dîrlogii lungi.

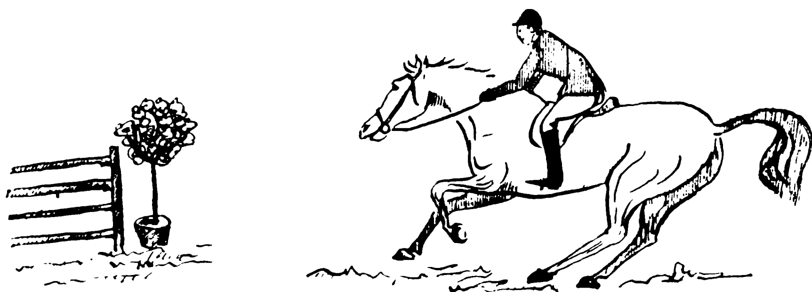

Fig. 26. Condiția indispensabilă aprecierii de către cal a valorii obstacolului și potrivirea ultimului fuleu sînt date de lăsarea libertății ancolurii prin lungirea dîrlogilor.

Barele vor fi așezate pe suporți în partea opusă de unde se sare, pentru ca să cadă ușor, dacă sînt lovite.

Săriturile la obstacole trebuie făcute și pe o mînă și pe alta fără însă să se abuzeze, mai ales la început. Oboseala poate duce la pierderea echilibrului și deci la căderea călărețului, determinînd adesea dezvoltarea fricii și a dezgustului de obstacole, ceea ce trebuie evitat. Patru pînă la cinci sărituri, la început, și șase pînă la șapte, mai tîrziu, într-o ședință, sînt suficiente.

Săriturile peste obstacole încheie noțiunile elementare care se dau călărețului la manej.

Cît trebuie să dureze călăria la manej, mai monotonă, dar totuși necesară, pînă ce călărețul va putea ieși afară în teren, unde călăria este cu mult mai plăcută și mai atrăgătoare, este greu de precizat. Aceasta depinde de aptitudinile călărețului și de timpul pe care îl are la dispoziție. Intervalele prea mari dintre o lecție și alta nu sînt recomandate.

În orice caz, trecerea la desfășurarea activității afară impune revenirea din cînd în cînd, la manej, pentru împrospătarea celor învățate și în special pentru consolidarea unei poziții călare corecte — cheia și secretul călăriei. Călărețul care și-a însușit o poziție corectă în șa capătă stabilitate și siguranță, nu se sprijină în gura calului, are mîinile independente, întrebuințîndu-le în condiții optime, fapt care determină și reacții corespunzătoare din partea calului, putîndu-l conduce după dorință.

Dacă după primele lecții călărețul începător a căpătat echilibru și stabilitate în șa se recomandă schimbarea calului pentru a se deprinde cu varietatea de acțiuni, de aptitudini, de temperament și de caracter, care diferă de la cal la cal și care creează, dealtfel, finețea și frumusețea acestui sport.

DRESAJUL ELEMENTAR

Dresajul este un proces de instruire, de pregătire a calului pentru ramura de călărie pentru care este destinat. În cadrul dresajului calul este obișnuit, deprins să execute la comandă anumite mișcări.

Orice cal de călărie trebuie să treacă printr-un dresaj elementar denumit deburaj, pe care urmează să se sprijine, mai tîrziu, dresajul desăvîrşit, echitaţia înaltă, rafinamentul complet al calului în toate mişcările şi în toată comportarea lui.

Pentru calul de călărie obişnuit, sortit să servească călăriei în teren şi care să poată fi încălecat de orice călăreț, dresajul elementar este suficient.

Scopul dresajului este să se obţină de la cal supunere, supleţe și echilibru, adică să facă ce vrem noi, bineînțeles, în limita puterilor lui ; să meargă pe unde dorim, în alurile pe care i le impunem și să se oprească cînd vrem ; să execute mişcările pe care i le cerem cu ușurință și promptitudine la cea mai uşoară indicaţie a noastră, fără opunere și fără a trebui să intrăm în luptă cu el şi să le execute cadențat și natural, fără a da impresia că ne chinuim și noi și el în executarea mișcărilor, pe care vrem să le efectuăm.

Multe dintre cele prezentate pentru călărețul începător, și în special diferitele mișcări de manej, sînt foarte necesare și pentru supleţea calului ; nu le vom mai repeta, mijloacele pentru executarea lor fiind aceleași. Vom căuta, deci, să ne ocupăm în acest capitol de alte noțiuni de care nu ne-am mai ocupat.

În primul rînd, vîrsta la care începe dresajul este bine să nu fie mai mică de trei ani, chiar și pentru caii pursînge, iar pentru caii jumătate sînge, între trei jumătate și patru ani.

Dacă înainte de dresajul propriu-zis calul a fost pus la exerciţii uşoare de ham, la vreo căruță, la vreun docar sau iarna la sanie, este cu atît mai bine, căci atunci înseamnă că el este deprins cu atingerea harnașamentului și cu zăbăluţa în gură și mai ales are musculatura într-o oarecare măsură dezvoltată și antrenată.

Calul, cu cît este de rasă mai pură cu atît este mai nervos, mai sensibil şi impresionabil, iar dacă dorim să avem satisfacţii, la început mai ales, trebuie să umblăm cu el cu cea mai mare băgare de seamă.

Blîndeţea și fermitatea sînt cele două calități de bază necesare în dresaj, iar pedeapsa trebuind să urmeze greșelii tot atît de prompt ca și recompensa unei execuții corecte.

Călărețul trebuie însă să-și dea seama cînd este răutate ori rea-voință din partea calului și cînd este propria sa greșeală, pentru că nu a știut să se facă înțeles de cal.

Pentru aceasta trebuie un spirit de observație deosebit, completat cu o judecată echitabilă și obiectivă, sau, după cum se spune în călărie, trebuie tact ecvestru.

Începerea dresajului se face mai întîi în grajd, urmărind să familiarizăm calul cu noi și să-i căpătăm încrederea, intrînd la el liniștit, vorbindu-i domol și mîngîindu-l întîi pe gît, apoi pe spinare și pe crupă.

Trecînd cu mîna pe spinare ne vom da seama dacă calul se gîdilă în această regiune a corpului și apăsîndu-l ușor cu mîna vom vedea cum suportă greutatea apăsării. Vom încerca eventual să încălecăm un copil pe spinarea fără șa, repetînd aceasta de mai multe ori.

După aceasta vom învăța calul cu șaua, punîndu-i-o pe spinare și ridicînd-o de cîteva ori, prima dată fără a o închinga și fără scări, apoi vom strînge chinga foarte puțin, șaua avînd scările ridicate, și vom lăsa calul să stea cu șaua în spinare progresiv din ce în ce mai mult timp.

Vom învăța totodată calul și cu frîul, punîndu-l mai întîi peste căpăstru, iar după ce vom vedea că îl suportă, îi vom pune frîul fără căpăstru.

Vom scoate apoi calul afară, și-l vom plimba cu șaua în spinare și cu scările atîrnînd, căutînd să-l liniștim dacă se arată enervat de bătaia scărilor, după care vom scoate calul la coardă.

LUCRUL LA COARDĂ

Calul înșăuat, cu chinga nu prea strînsă, este adus la pas și liniștit în manej, avînd pe cap un frîu cu zăbăluță.

Dîrlogii se trec pe după gîtar, ca să nu se încurce, iar la inelul stîng al zăbăluței se prinde un capăt al corzii.

Se aduce calul la latura manejului pe mîna stîngă, și ținînd capătul celălalt al corzii, de asemenea, în mîna stîngă, se lasă coarda liberă pe toată lungimea ei, avînd în mîna dreaptă un bici sau o cravașă lungă. Adus la latură, lăsăm calul să meargă în voia lui, la pas sau la trap, căutînd însă să-i calmăm zburdălniciile și să-l ținem cu orice preț pe latură, acesta fiind lucrul cel mai impor-

tant pentru început. Vom reuși arătîndu-i biciul de cîte ori vrea să vină spre noi, în partea opusă neputîndu-se duce, căci este latura manejului care-l oprește.

S-ar putea ca, totuși, calul să reziste, întorcîndu-se cu fața la călăreț și proptindu-se pe picioarele de dinainte, sau să dea înapoi.

Trebuie atunci să rezistăm cu toată tăria, strîngînd bine coarda în mînă și ca să nu ne scape sprijinim pumnul în șoldul stîng.

După ce calul va fi pus în mers, va fi lăsat să meargă cîteva minute, după care îl vom opri, lăsînd biciul jos, și-l vom chema la noi ; dacă refuză, îl vom trage cu coarda, apropiindu-ne și noi de el. Îl vom mîngîia și vom schimba coarda la inelul drept al zăbăluței ; vom lua biciul în mîna stîngă și vom repeta lucrul pe mîna dreaptă. Pentru prima lecție este suficient.

Două-trei lecții urmează la fel, prelungind timpul și căutînd să menținem calul în pas sau trap cît mai constant în aceeași cadență, încadrîndu-l între bici și coardă, întrebuințînd vocea pentru a-l face să meargă la pas și atingîndu-l ușor cu biciul pe crupă pentru a-l face să meargă la trap.

Încercările calului de a galopa se potolesc cu vocea, scuturînd puțin coarda, care trebuie lăsată destul de lungă, făcîndu-se astfel mai bine simțită nu numai prin vibrații, ci și prin propria ei greutate.

După aceea, se va pune calul în cerc, la început într-un colț al manejului, servindu-ne de cele două laturi, cerîndu-i să meargă în pas și trap după procedeul arătat și pe o mînă și pe cealaltă, oprindu-l și pornindu-l de mai multe ori. Calul va trebui deprins să se oprească în orice punct al cercului am vrea noi, menținîndu-se drept. Ca să-l oprim, ridicăm mîna, chiar cu o ușoară tracțiune a corzii, întrebuințînd concomitent și vocea.

La coardă vom căuta, totdeauna, să mergem împreună cu calul, ținîndu-ne cam în dreptul umărului lui, descriind în mers un cerc mic, evitînd să ne învîrtim în jurul nostru pentru a nu ameți.

Se recomandă ca lucrul la coardă să-l efectuăm singur, fără ajutorul nimănui. Lucrînd singur, rezultatele sînt mai bune, ajutorul neputîndu-se totdeauna armoniza cu noi, ceea ce poate enerva calul.

Dacă procedăm cu tact, lucrînd liniştit şi cu calm, după cîteva zile coarda poate fi lăsată, mergîndu-se cu dresajul mai departe.

DESPRE FLEXIUNI

Decontractările gurii, ganaşelor şi cefii calului constituie flexiunile şi au ca scop să dezvolte şi apoi să mențină supleţea articulaţiilor calului.

Dacă se obţine supleţea gurii şi a cefei, celelalte articulaţii o capătă aproape de la sine.

Este de remarcat că între supleţea gurii şi a cefei trebuie să fie întotdeauna o armonie, căci dacă ceafa este mai suplă decît gura, calul se încapişonează, punînd capul în piept şi se pune în urma fierului fără să-l mestece, pierzînd totodată din impuls.

Dintre toate articulaţiile cea mai importantă este gura, căci dacă am obţinut supleţea gurii putem dirija calul cum dorim.

Primul exerciţiu de supleţe a gurii, care se face descălecat şi care dă rezultatele cele mai bune, trebuie făcut cu frîul complet cu zăbală sau cu două zăbăluţe, una din zăbăluţe îndeplinind rolul zăbalei.

Întrebuinţarea zăbalei sau a două zăbăluţe depinde de gura calului, care diferă de la cal la cal. Începutul îl vom face cu două zăbăluţe, care prezintă pentru cal o înfrîiere mai uşor suportată.

Dacă gura calului se arată dură şi nu cedează, zăbala va fi întrebuinţată în felul următor :

După ce am intrat cu calul în manej, trecem pe una din laturile mari, pe mîna stîngă, cu faţa spre cal, în dreptul umărului acestuia ; dăm dîrlogii zăbăluţei peste cap spre înainte, apucăm dîrlogii zăbalei cu mîna dreaptă, cam la 10—15 cm sub bărbie şi dîrlogii zăbăluţei cu mîna stîngă, cam la aceeaşi distanţă, înaintea botului calului, apoi depărtăm mîinile, trăgînd cu dreapta spre dreapta

noastră și puțin în jos și cu stînga spre stînga noastră și cît mai sus. Tragerea va fi lentă și progresivă pînă ce calul deschide gura. În acel moment slăbim imediat tracțiunea, mîngîiem calul și repetăm acțiunea.

Jocul acestor două forțe de tracțiune egale, dar de sens contrar, are ca scop să oblige calul să deschidă gura și să-și îndoaie ceafa, menținîndu-i, în același timp, capul sus și împiedicîndu-l să se retragă înapoi sub acțiunea zăbalei (fig. 27).

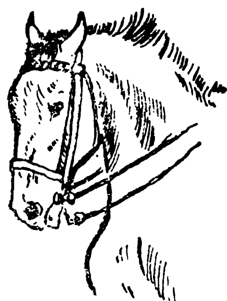

Fig. 27. Poziția deontractată a capului calului.

La început va mesteca puțin zăbala, fără să deschidă gura. Va deschide apoi și gura, ținînd-o deschisă, ceea ce nu este suficient. Calul care deschide numai gura, înseamnă că vrea să evite acțiunea zăbalei. El trebuie să o și închidă, lăsînd puțin să-i joace zăbala în gură, ținînd capul ridicat și îndoindu-l din ceafă, astfel ca fruntea să ajungă aproape pe verticală.

După fiecare cedare, cît de mică, trebuie să urmeze recompensa : slăbirea tracțiunii, mîngîierea și chiar zahăr, morcov etc.

Dacă vom ști să ne echilibrăm mîinile astfel ca să tragem cînd calul rezistă și să slăbim cînd calul cedează, după cîteva lecții se vor vedea rezultate din ce în ce mai mulțumitoare, calul devenind mai ușor la mînă și progresînd în suplețe și ascultare.

Flexiunea nu trebuie prelungită, dar trebuie des repetată în timpul aceleiași lecții, ca și în timpul lucrului de dresaj și a antrenamentelor sportive. Este bine ca totdeauna înainte de încălecare să se ceară calului una sau două flexiuni.

MERSUL LA PAS ȘI TRAP

Urcat pe cal, călărețul își va potrivi dîrlogii, astfel ca să lase calului în gură libertatea necesară, va strînge puțin gambele, pentru a-l face să meargă înainte, asociind și îndemnul cu vocea, dacă simte vreo ezitare.

Calul, care a fost deprins întîi descălecat cu acțiunea cravașei în dreptul chingii, nu se poate să nu răspundă la acțiunea pulpelor și să nu pornească înainte. Dacă totuși refuză, vor fi slăbiți mai mult dîrlogii și calul va fi pornit înainte prin orice mijloace, adică printr-o acțiune mai puternică a pulpelor și eventual cu cravașa. Aceasta chiar cu riscul unui moment de dezordine căci pornirea înainte a calului este mai importantă decît orice. Chiar dacă această mișcare înainte s-ar produce prin smucituri mai violente, important este ca mișcarea să se producă.

Dificultățile care se pot întîmpina sînt două, fie din partea călărețului, fie din partea calului. Călărețul poate să contracareze cu mîinile acțiunea pulpelor; de aceea, pentru a evita acest eventual dezacord dintre mîini și pulpe, la cererea mișcării de înaintare, unui cal trebuie să i se lase completa libertate în gură, lucru care însă, cere și din partea călărețului o bună stabilitate în șa (fig. 28 și 29).

Dificultatea din partea calului se manifestă fie prin imobilitate sau dare înapoi, fie prin zvîrlituri sau așa-zisele sărituri berbecești.

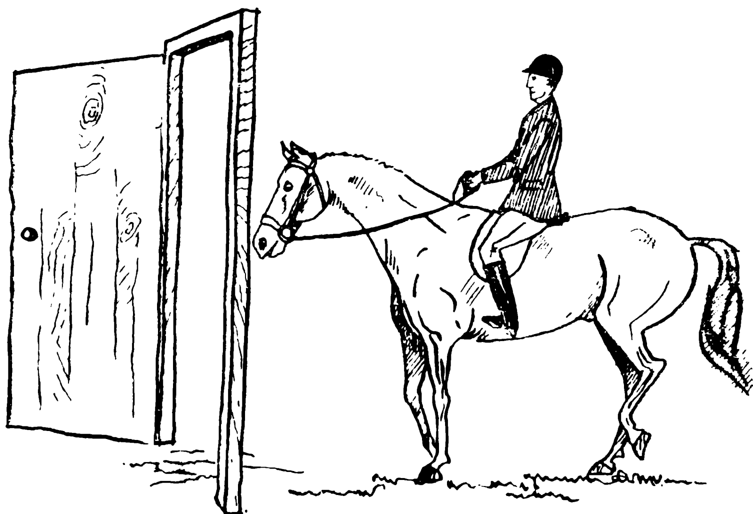

Fig. 28. Impulsia pentru mersul înainte este comandată prin acțiunea pulpelor, precedată de destinderea dîrlogilor; **mișcarea** capului calului sugerînd parcă deschiderea ușii cu botul.

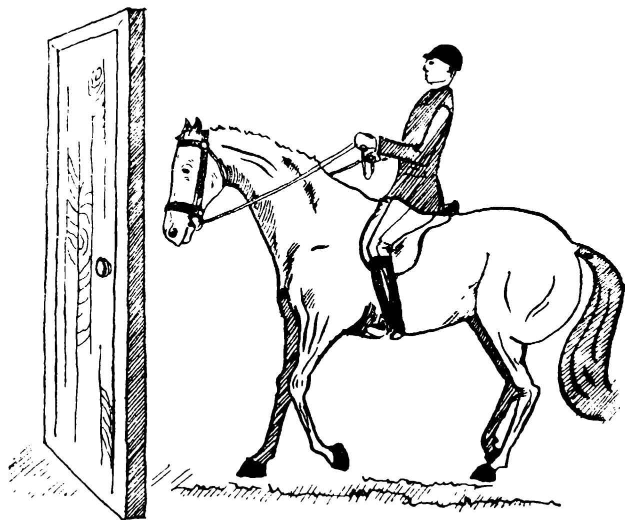

Fig. 29. Oprirea călărețul o comandă prin închiderea pumnilor pe dîrlogi, ridicîndu-i ; calul parcă închide ușa, fără însă să tragă capul înapoi.

Cu șezuta bine înfiptă în șa, cu genunchii strînși, acționînd viguros cu gambele, cu cravașa și cu vocea, călărețul va reuși să pornească înainte orice cal, numai cu condiția să nu acționeze asupra gurii calului prin tragerea dîrlogilor (pentru a nu-l ține în gură).

De îndată ce calul va merge înainte, îl vom liniști și îl vom mîngîia, repetînd mișcarea pînă ce va obține o execuție liniștită și fără ezitare.

Calului încălecat pentru prima dată nu i se va cere decît să meargă liniștit și drept înainte, făcîndu-se cîteva tururi de manej la pas, pe o mînă și pe cealaltă, în care timp se va căuta ca prin acțiunea fierului să nu i se stingherească mersul înainte.

Dacă calul merge liniștit la pas, se va încerca și un tur-două de trap, după care se va descăleca, cerîndu-i-se două-trei flexiuni de pe loc, descălecat.

Lecția următoare va începe tot cu două-trei flexiuni înainte de încălecare. După aceasta, se va încăleca, făcîndu-se porniri și opriri, cu schimbări de mînă și cu mersul

în cerc mare pe o jumătate de manej, bineînțeles întîi la pas și pe urmă la trap.

Pasul trebuie să fie liniștit, cadențat și cît mai mare. Pentru aceasta calul se lasă liber în gură, fără însă ca dîrlogii să fie prea lungi, acționîndu-se cu pulpele alternativ la fiecare pas și urmîndu-se cu pumnii și dîrlogii mișcarea gîtului calului.

În ce privește opririle, așa cum calul trebuie învățat să pornească înainte, cînd vrem noi, tot așa trebuie învățat și să se oprească.

Pentru oprire se acționează direct cu dîrlogii dinainte înapoi, călărețul lăsîndu-se mai greu în șa.

Calul trebuie învățat să stea cît mai nemișcat, un interval de timp cît mai mare. Pentru aceasta singurele mijloace sînt : răbdarea, vocea și mîngîierea.

Desigur că de la un cal mai nervos și mai impresionabil imobilitatea se obține mai greu, cu perseverență și blîndețe se poate totuși obține.

Orice mișcare de înaintare, de dare în lături sau înapoi trebuie corectată, aducîndu-se calul la loc și recompensîndu-i de îndată supunerea cu cuvinte de alintare și mîngîiere.

În orice caz, opririle nu trebuie să fie prea lungi, ca să nu ducă la enervare.

În timpul mersului și bineînțeles întîi la pas, vom cere calului să flexioneze din cînd în cînd.

Cu pulpele aproape, strîngîndu-le egal, dar fără a izbi cu ele, cu mîinile fixe și rezistînd pe zăbală cu impulsul pulpelor, vom determina calul să se adune, mestecînd zăbala, cu fruntea aproape de verticală, și să-și angajeze, în același timp, partea dinapoi cît mai sub el, obținîndu-se, după cum se spune, un cal pe baza scurtă. Aceasta este ceea ce se numește a avea calul plasat și sub acțiunea ajutoarelor (pus în mînă).

Desigur, este foarte departe de mersul adunat, pe care-l are un cal cu dresajul complet și care se poate menține sub acest aspect un timp mai îndelungat.

Punerea în mînă și decontractarea gurii calului trebuie obținute însă și în dresajul elementar, fără de care nu se poate face nici un progres și nici nu se poate conduce și folosi calul în condițiile impuse de cerințele diferitelor probe.

La rezultatul dorit se poate ajunge, bineînțeles, numai printr-un acord perfect între acțiunea mîinilor și cea a pulpelor, călărețul trebuind să simtă pînă unde să meargă cu impulsia pulpelor și cît trebuie să insiste cu rezistența fierului.

Dacă pulpele acționează prea puternic, provocînd o impulsie exagerată, calul se repede înainte fără să flexioneze. De aceea este bine ca acțiunea lor să se producă prin strîngeri progresive și vibrații, pentru a nu surprinde și enerva calul, mai ales cînd este vorba de un cal mai sensibil.

Greșeala cea mai frecventă, dar în același timp și cea mai gravă, o comit însă mîinile cînd acțiunea lor contracarează impulsia pulpelor.

Pentru a o evita, pumnii trebuie ținuți în primul rînd jos, pe greabăn, lucrînd asupra dîrlogilor mai mult prin strîngerea și slăbirea degetelor.

Decontractarea și aducerea calului sub acțiunea ajutoarelor din trap fiind mai greu de obținut, acestea se vor cere numai după ce vor fi executate bine în pas. Dacă vedem că, fiind în trap, calul se contractă și își lasă capul greu și devine greu la mînă, trecem la pas și numai după ce se decontractează în pas, reluăm trapul.

La început timpul de trap trebuie să fie mai scurt, chiar mai scurt de 5 minute și pe o mînă și pe cealaltă, pentru a evita oboseala care dă naștere la contractare.

Numai după ce se obține decontractarea din trap se vor efectua și pornirile la trap de pe loc.

Din cînd în cînd se va face trap mărit, împingîndu-se mai mult calul la trap, de preferință numai la sfîrșitul timpului de trap și numai cîteva fuleuri, fără a împinge calul peste puterile lui, ca să nu cadă în galop cu picioarele dinapoi, în mers dezechilibrat și fals care trebuie evitate.

Între timp, se vor executa, întîi din pas și apoi din trap, figurile de manej de care s-a vorbit deja, ca : volte, jumătăți de volte, opturi, serpentine, mișcări care sînt foarte folositoare pentru mlădierea calului. Se vor face, de asemenea, și primirile, întîi din pas și la urmă din trap.

Atît în pas, cît și în trap, cînd mergem înainte, calul trebuie învățat să meargă în linie dreaptă, astfel ca umerii

să preceadă șoldurile pe linii paralele. Calul nu trebuie nici un moment lăsat să meargă pieziș sau în travers.

De îndată ce-l simțim că merge deviat, îl vom îndrepta acționînd cu pulpele și dîrlogii ; mai mult însă cu dîrlogii decît cu pulpele. Aceasta pentru că devierea este, în realitate, rezultatul unei inegale repartiții a greutății pe umeri ; prin acțiunea dîrlogilor se obține echilibrarea acestei greutăți. Mutîndu-se prin acțiunea contrară a dîrlogilor greutatea de pe un umăr pe altul, după cum este nevoie, se combate astfel mai mult și mai direct cauza decît efectul, acțiunea pulpelor rămînînd să servească doar ca un mijloc complementar.

GALOPUL

Galopul este mersul cel mai rapid în care calul se conduce mai greu, pentru că scapă mai ușor din mîna călărețului, de aceea el se va începe numai după ce calul este complet decontractat și supus în trap.

Pornirea calului în galop se face mai întîi din trap, acționînd cu pulpele și cu vocea, plus o slabă rezistență pe dîrlogi pînă ce calul face primul fuleu, după care, împingerea continuă în ritmul galopului.

Pornirea în galop se face în mai multe feluri. Începătorii, de exemplu, acționează pe piciorul drept, cu dîrlogul stîng direct pentru a duce capul calului la stînga și a degaja umărul drept, acțiunea pulpei stîngi angajează posteriorul stîng, calul este dezechilibrat și nu rămîne decît să acționeze cu pulpa dreaptă și calul pornește la galop pe piciorul drept (fig. 30).

Inițial este indiferent pe ce picior va galopa calul, principalul fiind să galopeze. Pornirea la galop se face mai ușor la trecerea colțurilor manejului (fig. 31).

În timpul galopării, calul se va mîngîia pe ancolură și, dacă este posibil, pe crupă.

Se întîmplă uneori ca galopul să se execute dezunit sau încrucișat, adică cu partea dinainte calul galopează pe un picior și cu partea dinapoi pe celălalt. Aceasta se simte mai des la nivelul șezutei. O mișcare regulată a acesteia, în același tempo cu calul, indică un galop corect, adică partea dinapoi galopează pe același picior cu partea dinainte. Dacă mișcarea șezutei călărețului este scu-

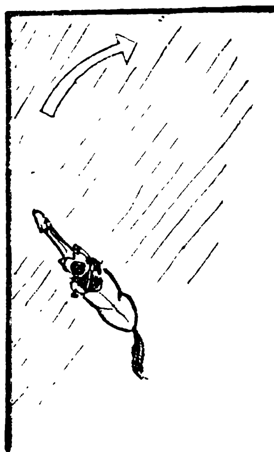

Fig. 31. O altă modalitate de pornire la galop este trecerea prin colțul manejului.

Fig. 30. Pornirea calului în galop pe piciorul drept, acționînd cu dîrlogul stîng direct. Una din variante, practicată, mai ales, de începători.

turată și descompusă, galopul este încrucișat. El trebuie corectat imediat, oprind și pornind din nou, pînă se execută corect.

Ca și la trap și la galop se va căuta să se obțină supunerea calului sub acțiunea tuturor ajutoarelor și plasarea capului calului aproape de verticală, la care se ajunge prin flexiuni și prin același acord între impulsul pe care trebuie să-l imprime acțiunea pulpelor și rezistența pe care trebuie s-o opună miinile.

De îndată ce, în timpul galopului, simțim o cît de mică contractare, aducem calul în trap sau în pas, dacă

contractarea persistă, galopul reluîndu-se numai după ce s-au obținut flexiunea și decontractarea.

Scopul urmărit este ca galopul să se execute ușor, fără sforțări din partea călărețului, ca să nu scape calul de sub control și nici din partea calului ca să scape din mîna călărețului, căutîndu-se, în același timp, să se mențină un tempo constant, egal și cadențat.

Cînd calul lucrează corect și liniștit, mestecînd fierul, cu capul plasat aproape de verticală, galopul se micșorează din ce în ce, urmărindu-se să fie cît mai îngrămădit.

Pentru destindere, din cînd în cînd, galopul se mărește pe laturile mari ale manejului, pentru cîteva fuleuri, micșorîndu-se apoi din nou.

În mod obișnuit, calul execută galopul mai ușor pe piciorul stîng. El trebuie învățat însă să galopeze tot așa de ușor și pe stîngul și pe dreptul.

Schimbările de galop cer un dresaj mai înaintat, mai multă finețe în întrebuințarea mijloacelor.

În echitația elementară, pentru a schimba galopul de pe un picior pe celălalt, se pune întîi calul în trap și apoi, printr-o schimbare de mînă în diagonal sau jumătate de voltă, se trece în galop pe piciorul celălalt, prin mijloacele contrarii corespunzătoare și prin ruperea de echilibru cînd se ajunge la latura manejului.

După ce se vor obține porniri bune și liniștite la galop din trap și un galop cadențat cu capul calului plasat și gura decontractată, se va trece la punerea în galop din pas și de pe loc, întrebuințîndu-se mijloacele diagonale de pornire într-un chip ceva mai accentuat.

Pe măsură ce calul progresează în ascultare și executarea comenzilor noastre, acțiunea mijloacelor va ajunge la un asemenea rafinament încît să pară imperceptibilă. Plastic aceasta se poate exprima astfel ; dacă la început vom acționa cu pulpele și degetele ca și cum dorim să spargem o nucă, prin antrenament trebuie să ajungem să acționăm ca și cum am dori să spargem un ou.

Ajunși într-un asemenea stadiu vom stăpîni gura calului, îl vom avea „în mînă", îl vom duce unde dorim și-l vom opri cînd voim.

MERSUL ÎNAPOI

Mersul înapoi este mai mult un exercițiu de mlădiere a calului, nefiind un mers natural.

Calul în stare de libertate nu va fi văzut niciodată mergînd înapoi. Dacă o face cîteodată din proprie inițiativă, fiind încălecat este determinat de schimbarea centrului de greutate provocată de poziția călărețului și de o acțiune necorespunzătoare a dîrlogilor. El nu trebuie lăsat să meargă înapoi, decît atunci cînd vrem noi. De îndată ce o face, contra voinței noastre, ne vom lăsa mai pe spate și cît mai greu în șa, vom lăsa cît mai multă libertate în gură și vom împinge viguros înainte, acționînd cu pulpele.

Pentru a se obține mersul înapoi la voința călărețului, pulpele se țin aproape, presîndu-se ușor cu ele, și la tendința firească a calului de a se deplasa înainte, i se va opune o rezistență mai mare pe dîrlogi. Întîlnind opunerea fierului, calul va face un pas înapoi. În aceeași clipă, se acționează cu dîrlogii alternativ dinainte înapoi, ținîndu-se pulpele aproape în dreptul chingii și trunchiul puțin înclinat înainte pentru a ușura partea dinapoi. De asemenea, capul calului nu trebuie ridicat prea sus pentru a nu se îngreuia partea dinapoi, care trebuie să fie degajată.

În mersul înapoi pașii vor fi făcuți regulat și în cadență, ca și cum s-ar merge înainte.

Mersul înapoi uzează foarte mult calul, de aceea nu se va face abuz. Cîțiva pași sînt suficienți, după care calul trebuie pornit din nou înainte.

DRESAJUL LA OBSTACOLE

Orice cal poate fi învățat să sară. Nu toți caii pot ajunge săritori pentru concursurile hipice, însă *nu există cal* care să nu ajungă să treacă peste obstacole obișnuite pînă la 1 m înălțime și 1 m lărgime. Totul este ca animalul să prindă gust, nu frică de obstacol. Gustul săritului poate fi deșteptat și dezvoltat la orice cal. Sînt cai care vin vizibil cu o plăcere deosebită la obstacol, dacă de la început au fost pregătiți judicios, cu răbdare și mai ales fără brutalitate. Este cea mai mare greșeală și în dresajul

pentru obstacole, ca și în dresaj în general, să se ceară mult de la început ; rezultatele bune nu se obțin decît dacă se lucrează cu răbdare, cerîndu-se progresiv, puțin cîte puțin.

Dacă trebuie să vină franc și cu plăcere la obstacol, calul nu trebuie însă în nici un caz să se repeadă. De aceea este bine să nu se treacă la săriturile peste obstacole decît cînd s-a ajuns să se lucreze în toate mersurile cu calul decontractat și cînd el răspunde cu ușurință acțiunii ajutoarelor.

Inițial calul este pus să sară în libertate și la coardă.

La sfîrșitul ședinței de călărie se va așeza o bară jos pe sol, cu un capăt la una din laturile mari ale manejului și cam pe la mijlocul ei, pentru ca astfel calul să fie încadrat între laturile manejului și călăreț.

Coarda se prinde de inelul zăbăluței, după care, ținînd-o făcută colac în mîna stîngă, cu dreapta calul va fi impulsionat să treacă la pas peste bară. Această trecere se repetă de două-trei ori pînă ce calul trece fără nici o ezitare, mîngîindu-l de fiecare dată după ce a trecut.

După aceasta, se lungește coarda, lăsîndu-se calul să treacă singur și dacă are vreo ezitare, îl vom îndemna spunîndu-i „Hai ! Hop !" și pocnindu-i în același timp și din bici la spate. Nu este cal să nu treacă în felul acesta peste bară. Calul va fi apoi mîngîiat, i se va da, dacă este posibil, o bucată de zahăr sau morcov, după care va fi dus la grajd.

La a doua lecție se va începe tot cu trecerea peste bară după care ea va fi ridicată cu capătul dinspre centrul manejului la înălțimea de 30 cm. Dacă este trecută și această înălțime se va ridica și celălalt capăt.

În zilele următoare, se va ridica progresiv cîte un capăt al barei pînă la înălțimea de 50—60 cm, continuîndu-se la coardă, în felul acesta pînă ce calul vine ferm și cu plăcere la obstacol.

Cînd înălțimea barei se mărește, se va pune înaintea obstacolului o bară pe sol, denumită *invită,* care ajută calul să-și marcheze bătaia înainte de săritură.

De asemenea, este bine ca, pe măsură ce obstacolul se înalță, să fie prevăzut cu „aripi" care încadrează calul, conducîndu-l spre obstacol și împiedicîndu-l să derobeze.

La orice ezitare a calului nu se va uza de forța, ci se va coborî bara, reluîndu-se înălțimea în mod treptat pînă ce calul își recîștigă încrederea. Unii cai au un timp de oprire înainte de a sări. Acesta este un obicei care trebuie combătut, efectuînd, înainte de săritură, diferite variante de mers începînd cu galopul, apoi cu trapul ; trecerea la pas se face numai după ce calul nu mai marchează nici un timp de oprire. De asemenea, calul se mai îndeamnă cu cravașa sau cu vocea în momentul în care se apropie de obstacol, pînă cînd pierde obiceiul de a marca acel timp de oprire.

Săriturile în înălțime trebuie alternate și cu cele în lărgime.

Învățat astfel, în scurtă vreme calul va veni ferm la obstacol, chiar și fără coardă, putînd apoi să fie și încălecat.

Săriturile cu calul încălecat se efectuează, de asemenea, începînd cu bara așezată pe sol, așa cum s-a procedat cînd s-a sărit cu calul la coardă, pînă la 80—90 cm înălțime și 1—1,50 m lățime.

Calul se aduce perpendicular pe mijlocul obstacolului, încadrat între dîrlogii întinși, cu pumnii fermi, de o parte și de alta a gîtului, împingîndu-se ușor cu gambele, dacă calul se reține și strîngîndu-se ușor degetele, dacă calul se repede.

În momentul în care calul se ridică, nu i se va mai cere nimic, slăbindu-se doar acțiunea degetelor pentru a elibera dîrlogii și implicit a da libertate gîtului, permițîndu-i să se întindă, să basculeze și să se echilibreze. Ne vom feri însă să dăm drumul prea mult dîrlogilor, ținîndu-i întinși atît cît să nu se piardă contactul cu gura și să putem oferi calului sprijinul prin acțiunea fierului în gură cînd calul face contactul cu solul pe partea cealaltă a obstacolului, sprijin de care calul are mai multă nevoie cînd este încălecat, căci greutatea călărețului pe care o poartă în spinare îi modifică în chip simțitor echilibrul.

Pe cît este posibil, se recomandă o cît mai mare varietate a înfățișării obstacolelor, ceea ce este mai ușor într-un manej deschis, căutîndu-se a se forma obstacole cît mai asemănătoare cu acelea care se întîlnesc la cîmp.

SĂRITURILE CALULUI ÎN LIBERTATE

Din cînd în cînd și chiar cît de des va fi posibil, calul va fi pus să sară în libertate, fără călăreț și fără coardă, fiind adus pentru aceasta la manej fără șa, numai cu un frîu cu zăbăluță, ai cărui dîrlogi sînt prinși sub bărbie.

Calul, fiind lăsat complet liber în manej, va fi orientat să alerge pe laturile manejului de cîteva ori. Apoi se vor pune pe ambele laturi cîteva bare pe sol care, pe măsură ce calul le trece fără ezitare, se vor așeza progresiv pînă la maximum 1,20 m înălțime și 1,50 m lărgime. Acest lucru se va face pe ambele mîini.

Pentru ca alergarea calului să se efectueze de-a lungul laturilor manejului, se va forma din bare sprijinite pe picioare un culoar.

Pentru săriturile în libertate sînt necesare două ajutoare, două persoane așezate fiecare la mijlocul celor două laturi mici ale manejului. În asemenea împrejurări biciul nu se folosește decît la mare nevoie, îndemnul cu vocea fiind mai totdeauna suficient. Important este ca să fie menținut calul pe culoar, indiferent în ce alură vine la obstacol.

La efectuarea săriturilor în libertate ne putem da seama de calitățile și posibilitățile calului, ridicînd din ce în ce mai mult obstacolul, chiar peste 1,20 m.

Sărind pe culoar, calul învață să aprecieze distanța pînă la pragul de bătaie, să execute bătaia la obstacol, să sară în raport cu mărimea obstacolului și în plus prinde curajul și chiar plăcerea de a sări.

RECOMANDĂRI

Orice lecție trebuie începută cu sfîrșitul lecției precedente, pe care calul o reține datorită memoriei sale excepționale.

Niciodată calul nu trebuie să rămînă cu impresia că el poate face ce vrea, ci totdeauna trebuie să fie convins că în orice opunere va trebui să cedeze pînă la urmă.

Orice cal trebuie lucrat, chiar și în săriturile peste obstacole, deopotrivă pe o mînă și pe cealaltă. Pentru că,

unii cai lucrează, în general, mai ușor pe mîna stîngă, trebuie insistat asupra lucrului pe mîna dreaptă.

Angajarea calului și punerea lui „în mînă" nu se va pretinde pe o durată prelungită, ci se va cere pe perioade scurte dar dese. La început, mai puțin și pe măsură ce timpul trece și dresajul progresează, se va cere mai mult, recompensîndu-se fiecare execuție bună.

Dîrlogii nu trebuie ținuți întinși în mod continuu, căci acest fel de a-i ține duce la contractare ; ei trebuie întinși și slăbiți mereu în mod imperceptibil, prin strîngerea și slăbirea degetelor. În acest fel fierul este supus mereu unor ușoare vibrații care, impresionînd gura calului, îi provoacă mobilitatea fălcii și împiedică astfel contractarea.

Este știut că orice poziție prelungită, chiar și aceea de a sta pe loc, obosește, dînd naștere la contractare. Pentru a împiedica contractarea, poziția va fi schimbată, din cînd în cînd, prin mișcări variate și prin treceri de la un mers la altul.

Tot astfel, pentru a evita ca mersurile îngrămădite să nu aibă o influență defavorabilă asupra mersului înainte, calul trebuie neapărat, chiar în cursul aceleiași lecții, pus din cînd în cînd să se destindă prin mărirea alurilor respective.

În acest fel, și cu schimbări dese de direcție, se poate obține cadențarea mersurilor, care înseamnă regularitatea pașilor, ca lungime, înălțime și durată.

La aceasta contribuie și mersul în cerc mare la pas, trap și galop, și pe o mînă și pe cealaltă.

În mod mai sigur însă, cadența, mai ales a trapului, se obține prin acțiuni diagonale, adică alternînd acțiunea pulpei drepte cu dîrlogul stîng și cea a pulpei stîngi cu dîrlogul drept.

Se știe că trapul este un mers diagonal în care piciorul drept dinainte, spre exemplu, se găsește în același moment în aer cu piciorul stîng dinapoi, în timp ce piciorul stîng dinainte se sprijină pe sol în același moment cu piciorul drept dinapoi.

Pentru a obține cadența, trebuie să se egaleze deci timpul de suspensie cu timpul de sprijin. Aceasta se face printr-o acțiune de pulpă și de mînă pe diagonalul de sprijin concomitent cu slăbirea pulpei și a mîinii pe dia-

gonalul de suspensie, ținîndu-se seama că slăbirea și acțiunea trebuie să fie egale ca timp și intensitate.

Deși s-ar părea o operație simplă, este totuși destul de greu de executat, fiindcă la fiecare jumătate de secundă, mijloacele trebuie inversate, cînd pe o parte cînd pe alta și, ceea ce este și mai greu este că inversarea trebuie făcută în mod egal și pe o parte și pe alta.

Executarea cere experiență și rafinament, deschizînd drumul spre trapul extins și pasaj, mersuri care intră în cadrul echitației superioare.

Orice trecere de la un mers la altul, ca și mărirea și micșorarea mersului, se vor face progresiv, schimbările trebuind să curgă una din alta, fără nici un fel de bruscare.

Timpul petrecut în manej pentru dresajul calului nu trebuie prelungit prea mult, căci obosește și enervează calul. Noi credem că sînt suficiente 45—60 minute. Se obișnuiește ca în dresajul de școală înaltă calul să se lucreze în 2—3 reprize scurte.

Cu cele prezentate pînă acum considerăm suficient dresajul elementar la manej, calul fiind gata pentru a fi scos în bune condiții afară, la cîmp.

În mod obișnuit, lucrul la manej are loc în timpul celor cîteva luni de iarnă, cînd vremea este urîtă și neprielnică pentru a se ieși afară ; îndată ce timpul permite, calul se scoate în teren, urmînd ca din cînd în cînd să se intercaleze și cîte o ședință de manej, care, după cum s-a mai arătat, reamintește și împrospătează cele învățate.

CĂLĂRIA ÎN EXTERIOR — ÎN TEREN

GENERALITĂȚI

Dacă lucrul la manej mărește suplețea articulațiilor calului, iar spațiul restrîns, în cadrul căruia calul este lucrat, îl disciplinează și îl deprinde cu ideea că trebuie să se supună voinței călărețului, totuși dresajul nu poate fi considerat complet atîta timp cît el nu este efectuat și afară la cîmp, în teren variat.

Mărginită numai la spațiul strîns al manejului sau al unui teren de concurs hipic, fără a ieși la cîmp deschis

și în teren variat, călăria este lipsită de partea ei cea mai utilă și în același timp și cea mai plăcută.

Sînt cai care, deși au ajuns în manej la o suplețe desăvîrșită și execută admirabil cele mai grele figuri de înaltă școală, iar alții trec, fără greșeală, parcursurile cele mai grele, dar cu obstacole artificiale, în concursurile hipice realizînd performanțe de precizie, de viteză și de înălțime, cînd însă, sînt scoși la cîmp în teren variat, merg totuși reținuți și calcă cu teamă.

Ieșirile cît mai dese la cîmp și respectarea celor cîteva reguli simple dezvoltă tactul ecvestru. Căpătînd simțul și intuiția terenului, călărețul va ști să aleagă locurile cele mai potrivite, mai variate și mai frumoase, care să-i încînte ochiul și sufletul, alternînd într-un perfect echilibru pasul, trapul și galopul, cu săriturile peste obstacolele naturale pe care le întîlnește în cale, și va ajunge să obțină satisfacția maximă și să guste din plin plăcerea practicării sportului călare.

După cum s-a arătat, pentru ca un cal de călărie să poată fi considerat dresat complet, fie că este destinat sportului de performanță sau călăriei de agrement, el trebuie să fie deprins și cu terenul, cu alte cuvinte dresat pentru acesta.

Un cal de călărie este bun de teren, cînd are un mers solid și sigur — calitate pe care o capătă numai după ce merge cît mai mult pe terenuri variate — nu se sperie de nimic și trece, fără nici un fel de ezitare, pe oriunde, peste orice îi cere călărețul.

Pentru aceasta trebuie, în primul rînd, ca animalul să prindă o nemărginită încredere în călărețul său. Încrederea sau neîncrederea se transmit ca un fluid electric și numai călărețul, care el însuși are încredere în sine, are curaj și avînt, le poate transmite și calului ca să învingă și să treacă prin toate greutățile terenului pe care le întîlnește în cale.

Încrederea, curajul și avîntul nu trebuie să meargă pînă la exagerare. Fără îndoială, că multe dintre accidente se datoresc, în bună parte, lipsei de măsură, de prevedere și de atenție. Dealtfel, măsura, prevederea, atenția și spiritul de observație sînt elemente de bază ale echitației. Numai întreținînd aceste însușiri călărețul poate să-și cunoască calul, să știe ce și cît să-i ceară.

Călăria la cîmp poate fi desfășurată, în principiu, pe orice timp și în orice anotimp, dar totuși, pentru a fi plăcută, mai ales dacă este practicată ca sport ori pentru dresajul calului în teren, timpul cel mai bun este atunci cînd vremea e mai răcoroasă, adică dimineața sau pe înserate.

Deși anotimpurile cele mai potrivite pentru călărie la cîmp sînt primăvara și toamna, dar mai cu deosebire toamna, totuși ea nu trebuie să fie abandonată din cauza intemperiilor, ci continuată cel puțin săptămînal. Pe ploaie, noroi sau zăpadă calul și călărețul se călesc, musculatura și respirația calului nu au decît de cîștigat.

Călăria în teren se poate efectua și în grup, dar este preferabil atît pentru cal, cît și pentru călăreț să se facă individual.

Calul tînăr, nedeprins cu terenul variat, nu se scoate la cîmp în grup, căci între prea mulți cai se înfierbîntă și se enervează. Nu este însă bine, nici să fie scos, mai ales la început, numai singur. Dacă pentru dresajul în manej se recomandă lucrul individual, pentru dresajul la cîmp, la primele lecții, este de preferat tovărășia și cu alți cai, de preferință doi pînă la trei călăreți care merg pe cai mai bătrîni, liniștiți, cuminți și neimpresionabili, care trec cu franchețe și fără ezitare pe oriunde.

Calul fiind dotat cu un puternic simț de imitare, exemplele bune ale cailor confirmați vor fi urmate.

După încălecare, se va merge cu calul la pas și cît mai liniștit, timp de aproximativ 10—15 minute sau atît cît se merge pe străzi și pe drumuri pavate ori pietruite.

Mersul rapid pe pavaj și piatră este o mare greșeală. Nu trebuie confundat echilibrul unui cal înhămat cu cel al unui cal încălecat ; greutatea călărețului modifică simțitor echilibrul, cu mult mai mult, decît greutatea unui vehicul, pe care calul de ham îl trage după el. Din această pricină, calul încălecat poate mult mai ușor să alunece pe pavaj și să cadă, cădere care poate avea ca urmare ruperea vreunui picior și chiar prinderea călărețului sub cal.

Cînd s-a ieșit la cîmp deschis, se vor căuta margini de șosea, cărări sau drumuri nepietruite, pe care se va merge în trap cadențat și în nici un caz prea mare, în care timp se vor cere calului flexiuni și se va căuta a-i

plasa capul și supune acțiunii dîrlogilor. De asemenea se va merge pe miriști, margini de ogoare, margini de pădure, izlazuri, terenuri cu iarbă, elastice și moi, fără a fi prea moi, pentru a nu se înfunda picioarele calului, căci nici aceasta nu este bine. Pe astfel de terenuri se va galopa.

Pornirea la galop se face din trap, indiferent pe care picior. Se pornește mai întîi în galop mic de manej, mai ales în primele ieșiri la cîmp, galop în care se va merge pe o distanță de 200 pînă la 500 m chiar pînă la un kilometru, dacă terenul permite.

În primele momente este posibil să se arate din partea calului oarecare enervare și tendința de a scăpa din mîna călărețului, mai ales dacă este vorba de un cal de rasă și mai nervos.

Cînd din spațiul redus și închis al manejului și al grajdului calul se vede afară, în aer liber, într-un spațiu larg și cu orizont deschis, este firesc să-i vină pofta să zburde și să-l jeneze constrîngerea din partea călărețului. Calul trebuie potolit de îndată și supus acțiunii dîrlogilor, întrebuințîndu-se și vocea pentru aceasta, iar dacă nu se obține liniștirea calului din galop, atunci va fi trecut în trap și chiar în pas, începîndu-se galopul din nou după ce calul s-a liniștit.

Calul, în orice caz, nu va fi lăsat să treacă înaintea celorlalți cai, dacă iese cu alții împreună. Acesta este un fapt deosebit de important pentru pregătirea calului în vederea călăriei în grup (în grămadă) și nu știm cum să insistăm îndeajuns asupra acestei recomandări.

Un cal lăsat să se înfierbinte și să treacă înaintea celorlalți cai, dacă rămîne cu acest obicei, va fi totdeauna greu de condus în grup și chiar dezagreabil, neputînd fi considerat niciodată ca un bun cal de teren și de încălecat în grup (grămadă).

Obișnuit, caii pursînge care provin de pe hipodrom, dau mult de lucru în această privință căci, cerîndu-li-se pe hipodrom să întreacă pe ceilalți cai (cum dealtfel acolo este firesc), cînd devin cai pentru călăria obișnuită uită greu obiceiul întrecerii, de aceea se cere mai multă caznă formării gurii corespunzător cerințelor călăriei și dezobișnuirii lor de a trece înaintea cailor cu care aleargă împreună.

Pe parcurs se va alterna galopul cu pasul și cu trapul în funcție de teren, evitîndu-se galopul pe un teren prea tare sau pe o durată mare, fiindcă galopul este un mers în care și picioarele și inima calului sînt supuse la eforturi mai mari.

Ieșirea la cîmp cu un cal tînăr și nedeprins se face numai dacă călărețul cunoaște foarte bine terenul pe care urmează să-l parcurgă, denivelările, obstacolele etc.

Calul începător va fi dus să treacă prin locuri și peste obstacole mai puțin grele și mai puțin impresionabile pentru el, ca, de exemplu : să treacă un șanț mai puțin larg, ori peste un gard de spini sau de nuiele nu prea înalt. Se va trece, de asemenea, și prin apă, întîi printr-o baltă mai mică și prin apa vreunui pîrîiaș mic al cărui vad este binecunoscut de către călăreț, ferindu-se locurile mlăștinoase.

Pe la punctele mai dificile, trecerea se face la pas, calul fiind adus, ca și la obstacole, cît mai perpendicular pe punctul de trecere, bine încadrat între dîrlogi și gambe, pentru a fi împiedicat să derobeze. El va fi împins acționînd cu pulpele la cea mai mică bănuială de ezitare, decontractîndu-le de îndată ce se simte angajarea calului pentru a trece, oferindu-i suficientă libertate în gură.

Îndemnurile cu vocea sînt de mare folos, iar trecerea va trebui să fie urmată imediat de recompensă prin cuvîntul „bravo" și prin mîngîiere.

În caz de nereușită, în nici un caz nu se va recurge la enervare și violență.

Cu calm, călărețul va încerca din nou trecerea, aducînd calul într-un unghi opus aceluia în care a derobat, iar dacă, cu o repetare sau două tot nu reușește, se face apel la un călăreț și un cal experimentați. Prin imitație trecerea se face fără nici o greutate. Bineînțeles recompensa nu va fi uitată. În felul acesta, încet, încet se poate ajunge la trecerea prin locuri din ce în ce mai grele, fără nici un refuz din partea calului.

Un exercițiu care se recomandă să se facă cît mai des, este galopul pe pantele line, fie în urcare, fie în coborîre, ca și coborîrea și urcarea pantelor repezi. Pozițiile corecte ale călărețului în urcare și în coborîre sînt ilustrate în figurile 32 și 33.

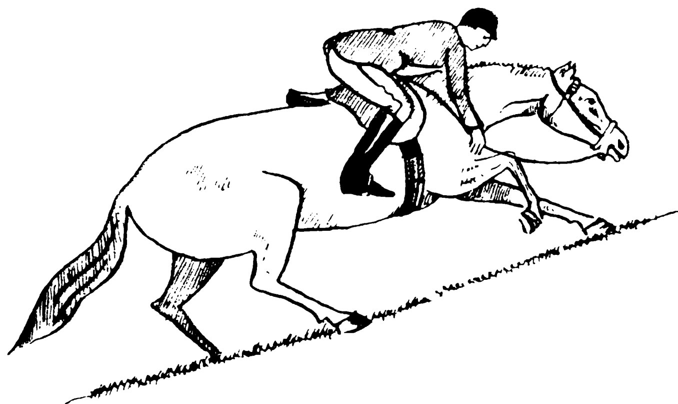

Fig. 32. Poziția corectă a călărețului la urcare pe pantă.

Fig. 33. Poziția corectă a călărețului la coborîrea pe pantă.

La pantele repezi, urcarea se poate face în galop, dar coborîrea numai în pas.

Atît urcarea, cît și coborîrea pantelor repezi trebuie făcute cu atenție și totdeauna cît mai perpendicular, pentru a se evita o eventuală alunecare și cădere a calului pe o parte.

La urcare, călărețul se va apleca cît mai mult înainte, pentru a ușura partea dinapoi a calului, care, după cum se știe, dă tot impulsul mișcării ; la coborîre, însă, călărețul va căuta să aibă trunchiul cît mai perpendicular pe linia spinării calului. În nici un caz nu se va lăsa pe spate, oricît ar fi panta de înclinată. Aceasta tot pentru a nu îngreuia prea mult partea dinapoi a calului, care, dacă este prea îngreuiată, alunecă sub cal și-l împiedică să-și echilibreze coborîrea.

Pulpele trebuie ținute aproape, dar fără a împinge cu ele exagerat, iar dîrlogii nu trebuie ținuți prea strîns, nici chiar la coborîre, ci doar atît cît calul să aibă suficient sprijin pe fier.

Și la pante, dacă calul nu se convinge să treacă singur cu ușurință, trecerea se va face după un cal confirmat, care nu refuză trecerea.

Călăria în teren poate dura de la 1 la 3 ore.

Întoarcerea este preferabil să se facă pe alt drum decît cel la ducere. Aceasta și pentru variație, dar și pentru ca să rămînă calul cu impresia că, pentru a ajunge acasă, trebuie să meargă mereu înainte.

În drumul de întoarcere călărețul va alterna astfel mersurile, încît să nu ajungă la grajd cu calul transpirat, obosit și enervat, ci uscat și liniștit.

Prin urmare, întoarcerea se recomandă să se efectueze la pas în majoritatea timpului. Dacă calul transpiră pe parcurs este chiar recomandabil, fiindcă prin porii pielii se elimină toxinele ; nu trebuie însă niciodată exagerat.

Ieșirile la cîmp vor fi alternate din cînd în cînd cu ședințele de manej, pentru a determina calul să nu uite decontractarea și supunerea la acțiunea mijloacelor ajutătoare.

Abia după mai multe ieșiri la cîmp, și numai după ce calul se va arăta supus, se va putea trece la galopul întins, acea strîngere și destindere naturală a calului din toți mușchii și din toate articulațiile sale, care este atît pentru

călăreț, cît și pentru cal maximum de plăcere. La aceasta se ajunge însă numai atunci cînd viteza poate fi micșorată sau mărită fără eforturi speciale, ci doar printr-o ușoară și cît mai accentuată acțiune a pulpelor și a mîinilor, chiar dacă ne găsim în grup cu alți cai.

Dresajul calului pentru călăria la cîmp constă, deci, în deprinderea lui să meargă cu siguranță pe oriunde, să treacă fără nici o ezitare prin orice fel de accidente ale terenului, să nu se impresioneze și să sară fără ezitare peste orice obstacole, fie ele cît de variate, să treacă prompt de la un mers la altul, să meargă decontractat, suplu și liniștit, chiar și împreună cu alți cai.

Numai atunci se poate spune despre un cal că a devenit un bun cal de teren cînd s-a ajuns la un acord perfect între el și călăreț.

MERSUL CĂLARE PE DISTANȚE LUNGI — TURISMUL

Încă din vremuri îndepărtate scopul domesticirii calului a fost acela de a servi, în primul rînd, ca mijloc de transport, fie prin tracțiune, fie să ducă călărețul pe spinare.

Mijloacele de locomoție moderne, mai rapide și mai economice, mai ales pentru transportul în comun, au înlocuit într-o mare măsură calul. El este păstrat totuși în tracțiune pentru că sînt unele locuri unde transportul cu mijloace mecanice nu se poate face. Sînt încă multe locuri unde pe timp nefavorabil drumurile sînt atît de impracticabile, încît nu se poate merge nici măcar cu căruța, ci numai călare. De aceea, oferim cîteva aspecte despre călăria pe distanțe lungi.

Interesul este ca mersul călare pe o distanță lungă să se facă într-un timp cît mai scurt și în condiții cît mai bune.

Calului nu trebuie să i se impună un mers dinainte stabilit, ci să i se întrebuințeze forțele în funcție de aspectul terenului, de temperatură și manifestările lui de oboseală. Se recomandă alternarea pasului cu trapul, făcîndu-se 1 km pas și 2 km trap. Drumurile prea lungi nu se fac cu un cal neantrenat.

De asemenea, nu se va porni dintr-o dată la trap, ci numai după 1—2 km de mers la pas, la fel și ultimii 2—3 km se vor parcurge tot la pas. Și porțiunile de drum prea tari sau pietruite vor fi străbătute la pas pentru a cruța picioarele calului. Dacă condițiile permit pe marginea șoselelor se va merge la trap, iar pe porțiuni de cîteva sute de metri, maximum 1 km se va putea merge chiar în galop ușor. Pe un traseu mai lung sînt utile și popasurile. După 5—6 km se poate face un popas de 10—15 minute, cînd se controlează harnașamentul și picioarele calului, lăsîndu-l chiar să pască pe marginea drumului. De asemenea se recomandă și un popas mai lung de 2—3 ore, cînd i se dă calului apă și puțin ovăz, după ce în prealabil i s-a scos șaua, s-a controlat locul șeii și chinga și, bineînțeles, starea picioarelor și a potcoavelor.

În drumurile lungi graba trebuie evitată ; mai bine se scurtează haltele și se prelungește mersul decît să se mărească viteza.

În privința turismului călare, în grup, care începe să ia o mai mare dezvoltare, recomandările făcute la mersul călare individual, pe distanțe lungi, sînt aceleași. Totuși, unele recomandări suplimentare se impun.

Pentru a evita aspectul de dezordine a unui grup de călăreți este bine ca el să se deplaseze sub conducerea unui călăreț cu mai multă experiență, care să cunoască dinainte traseul și căruia trebuie să-i dea ascultare toți cei care participă la excursia călare.

La plecare, călăreții se așază în urma călărețului conducător, în rînduri aliniate de cîte trei-patru, după cum permite lățimea drumului.

Între călăreți se va lăsa suficient interval pentru a nu se lovi unul de altul, iar între rînduri o distanță de minimum o lungime de cal, pentru a evita eventualele lovituri dintre cai.

În cîmp deschis, este permisă ruperea rîndurilor, dar păstrîndu-se totuși formația de grup.

Călăreții trebuie să meargă în alura în care merge conducătorul grupului, neavînd voie să treacă înaintea lui.

Pe terenurile bune de galop (miriști, izlazuri, alei înierbate și margini de pădure) se va galopa sărindu-se obstacolele care se întîlnesc în cale de către acei care doresc

acest lucru, ceilalți urmînd să le ocolească. Punctele dificile de trecere vor fi abordate de călăreții cu cai confirmați.

Nu este permisă niciodată tăierea drumului altor călăreți, iar cei care simt că nu-și pot stăpîni în suficientă măsură caii vor merge pe margini și vor căuta să-și pună, din cînd în cînd, caii în cerc, pentru a-i potoli.

La obstacole, de asemenea, nu se va tăia niciodată drumul unui călăreț care se îndreaptă spre un obstacol și tot astfel o atenție deosebită se cere cînd un călăreț sare înainte, lăsîndu-se o distanță suficientă pentru a evita ciocnirea, în cazul unor eventuale căzături.

Dealtfel, călărețului i se recomandă să fie atent nu numai la teren și la calul său, ci la tot ce se întîmplă în jur și la ceilalți călăreți cu care merge.

Conducătorul grupului va avea grijă să alterneze mersurile în funcție de teren, astfel încît caii să nu fie prea obosiți și transpirați la înapoiere.

În drum spre casă, călăreții se vor regrupa în rînduri, ca și la plecare, înapoierea făcîndu-se, de preferință, pe alt drum decît acela pe care s-a plecat.

INDICAȚII UTILE

GENERALITĂȚI

Echitația este un sport care solicită echilibru, perseverență, atenție, spirit de observație, precum și răbdare și judecată, pe lîngă care, ca și pentru orice alt sport, mai trebuie energie și voință.

Atît pentru a încăleca corect, cît și pentru a face unui cal dresajul elementar, paginile acestei cărți reflectă faptul că acest sport al călăriei nu este un lucru chiar atît de greu.

Ceea ce trebuie însă reținut și avut mereu în atenție este ca sportivul călăreț atît prin poziția sa în șa, cît și prin mijloacele pe care le întrebuințează să jeneze calul cît mai puțin posibil, pentru ca acesta să se găsească cît mai aproape de echilibrul natural, pe care îl are în stare de libertate.

Calul nu este un material inert și lipsit de viață, ci dimpotrivă, ca orice ființă vie, poate avea capricii și poate reacționa cu surprize.

Aproape că nu este cal care să reacționeze la fel față de toți călăreții care l-ar încălecа, după cum nici calul, dealtfel, nu este încălecat deopotrivă de toți călăreții care i se perindă pe șa, căci în echitație intră în cea mai mare măsură în considerare personalitatea, sub toate aspectele, a celor două ființe — cal și călăreț — care lucrează împreună.

Asta nu înseamnă că mijloacele utilizate în conducerea calului, nu ar fi aceleași și la fel de potrivite pentru toți caii. Ele sînt valabile pentru orice cal ; ceea ce diferă însă este numai felul de a le aplica.

Cît de mult și cît de puțin, cît de tare sau cît de ușor se aplică și se întrebuințează mijloacele cu care ac-

ționează călărețul asupra calului, cînd să înceapă și cînd să înceteze ele, nu se poate spune în nici o carte. Toate acestea variază de la cal la cal, iar călărețul le simte numai prin așa-numitul tact ecvestru, de care s-a mai vorbit.

Este adevărat că printre cei înzestrați de natură cu diferite talente, se găsesc și cei care pot dresa un cal ajungînd la o înaltă școală și la mari succese în concursurile hipice. Aceștia formează elita călăreților și posedă, incontestabil, simțul ecvestru în cel mai mare grad.

La însușirea noțiunilor elementare de călărie, teoretice și practice poate ajunge *oricine* prin muncă asiduă, perseverență, dacă este un îndrăgostit al sportului călare.

CUM SE DRESEAZĂ UN CAL ?

Iată o întrebare la care răspunsul este dificil de dat, din cauza vastității problemei, cunoscute fiind modalitățile multiple de folosire a calului.

Indiferent însă de destinația pentru care este pregătit un cal, principiile de bază rămîn aceleași, metodele diferă.

Precizăm că un cal poate fi pregătit *pentru* : călăria de agrement, călăria sportivă (dresaj, obstacole, concurs complet, atelaje), curse de trap și galop, steeple-chase, raiduri.

Vom încerca să expunem cîteva din principiile care stau la baza pregătirii calului remont înainte ca acesta să se specializeze într-una din ramurile călăriei.

Calul se pare că nu are inteligența delfinului, cîinelui sau elefantului, are, în schimb, memorie. Un lucru odată învățat, rămîne definitiv învățat și de aceea este necesar să i se predea cît mai corect. În activitatea cu calul un rol important îl joacă *recompensa*.

Lecția trebuie să fie scurtă și urmată de o răsplată : mîngîiere, ovăz, zahăr, morcovi sau chiar pîine, după posibilități și preferințele calului.

Pedepsele se aplică cu moderație, gradat, prompt și în funcție de vina respectivă, și numai cu scopul de a corija.

Orice pedeapsă aplicată cu cruzime, dintr-un simțămînt de răzbunare, este condamnabilă și lipsită de înțelepciune.

În primul rînd, calul va trebui să capete *încredere în călărețul său*, și el va deveni docil dacă acesta va ști să se apropie de el cu mîngîieri și vorbe blînde.

Dacă este tratat cu brutalitate, devine temător, nervos și îndărătnic (retiv), greu de stăpînit.

Caracterul calului influențează în mod hotărîtor dresajul său și de aceea el trebuie să fie bine studiat și cunoscut.

Pentru ca omul să poată impune calului voința sa, este necesar să se stabilească un limbaj convențional, care să aibă la bază *principiul asociațiilor de senzații.*

De exemplu :

Un îndemn cu cravașa însoțit de unul cu vocea, îl face pe cal să meargă înainte, ca mai tîrziu și în mod progresiv, dispărînd îndemnul cu cravașa, să fie suficientă numai vocea, pentru ca mișcarea să se producă.

Principiul asociațiilor de senzații dă roade bune numai dacă călărețul procedează cu tact și pricepere.

Prin *repetiții*, asociațiile se întipăresc în memoria calului și în același timp se formează *reflexele condiționate*, care stau la baza dresajului. El trebuie început după ce calul a fost pregătit din punct de vedere fizic, prin lucrul zilnic, suficient de intensiv, pentru a nu se îngrășa și pentru a se antrena musculatura în vederea lucrului ce va urma.

După ce remontul s-a obișnuit să fie plimbat la mînă, va începe să meargă la coardă pe cerc.

Mersul la coardă se face în ambele sensuri.

Dacă lucrul la coardă este bine îndrumat, calul trebuie să meargă liniștit în toate mersurile, să treacă hotărît dintr-un mers în altul sau să se oprească la vocea călărețului.

După ce remontul s-a liniștit prin darea la coardă, se trece la *obișnuirea cu șaua.*

Odată obișnuit cu șaua, urmează *încălecarea*, acțiune care se efectuează cu mișcări domoale, însoțite de mîngîieri și recompense.

Lucrul călare se desfășoară în manej și la cîmp, unde se folosesc primele noțiuni de *aplicare a ajutoarelor*: acțiunea gambelor, dîrlogii, greutatea corpului.

De la început este nevoie a determina remontul să cedeze acțiunii celor două gambe care trebuie să acționeze prin presiuni repetate și de intensități diferite. Lecțiile care au ca temă acțiunea gambelor și dîrlogilor vor avea în conținutul lor : porniri de pe loc la pas, treceri din pas în trap, alungirea pasului și trapului, iar mai tîrziu porniri la galop. Toate aceste acțiuni vor fi însoțite, eventual, de îndemnuri cu cravașa sau vocea.

Baza întregului dresaj este mișcarea hotărîtă înainte, liniștită și decontractată, pentru că, orice am face, dacă ținem calul sub o tensiune nervoasă, se pierde timpul în zadar.

După ce calul a fost pregătit din punct de vedere fizic și tehnic, se trece la *specializare,* în funcție de aptitudinile calului pentru : obstacole, dresaj, concurs complet etc.

Pentru fiecare dintre aceste ramuri ale călăriei există metode și procedee de instruire, abordate și dezvoltate mult în lucrări de specialitate.

Astăzi, cînd ne stau la dispoziție nenumărate mijloace științifice, printre care cinematografia și televiziunea, sarcina dresorilor este mai ușurată.

Nu trebuie, însă, să uităm că rezultatele mari în călărie se datoresc, în cea mai mare parte, *calităților calului* și *competenței* și măiestriei călărețului.

REGULI ȘI PRINCIPII GENERALE DE DRESAJ

1. Totdeauna înainte și totul să se execute din impulsie.
2. Calul trebuie să fie în echilibru perfect atît pe loc, cît și în mișcare.
3. Calul să fie liniștit și calm.
4. Să se cedeze imediat ce calul a cedat.
5. Gradarea cererii — progresivitatea.
6. Recompensa trebuie să urmeze cedării tot atît de aproape ca și corecția greșelii.

7. Recompensa, ca și pedeapsa, neaplicate imediat, își pierd din efect.
8. Acțiunea pulpelor trebuie să preceadă întotdeauna acțiunea mîinilor.
9. Repetarea stă la baza fiecărei mișcări.
10. Atac viguros... mîna cedează ; mai întîi împingerea calului înainte, apoi pedepsirea.
11. Atacul (pedeapsa) pe loc este interzisă mai înainte ca un remont să cunoscă acțiunea pulpelor.

PRINCIPII REFERITOARE LA CĂLĂRIA PESTE OBSTACOLE

PRINCIPII LEGATE DE CAL

— Calului trebuie să i se dezvolte impulsia — voința de a merge înainte.
— Calul trebuie înmlădiat, decontractat, gimnasticat.
— Să i se dezvolte forța și rezistența.
— Să i se formeze respirația.
— Să deprindă obișnuința de a aprecia distanțele pînă la obstacole, a alege locul bătăii (cu ajutorul călărețului).
— Calului trebuie să i se imprime o săritură curbă și o scurgere cît mai rapidă peste obstacol.
— Să poată să facă sărituri din viteză — oblice — cu întoarceri foarte scurte.
— Să aibă un galop razant (aproape de sol) pentru scurtarea timpului de alergare pe parcursul de obstacole.

PRINCIPII LEGATE DE CĂLĂREȚ

— Să fie în acord cu calul și mișcările lui.
— Să-și suprapună în toate fazele săriturii centrul propriu de greutate cu cel al calului.
— Să creeze o stare a calului ca a unui arc strîns, căruia să-i dea viteza și impulsia necesare trecerii obstacolelor la dimensiunile respective.

— Pe timpul parcursului, între două sărituri, să se preocupe de punerea „în mînă" a calului (supunerea lui acțiunii ajutoarelor).

TACTUL ECVESTRU

Ca și în alte sporturi și în sportul călare, mai ales în cele de performanță întîlnim așa-numitul simț specific, în călărie cunoscut sub numele de *tact ecvestru*.

De-a lungul anilor tactului ecvestru i s-au dat numeroase definiții, dintre care vom aminti pe cele mai concise și simple :

— Tactul ecvestru constă în calitatea călărețului care îi permite de a fi în mod instantaneu în cel mai bun acord, atunci cînd trebuie, cu calul său.

— Tactul ecvestru este facultatea de a face bine și la timp ceea ce trebuie făcut.

— Tactul ecvestru : justețea în aplicarea ajutoarelor.

Pentru ca noțiunea de *tact ecvestru* să fie înțeleasă, vom adăuga că tactul ecvestru include posibilitatea de a hotărî :

— care este momentul cel mai potrivit de a aplica ajutoarele ;
— cu care dintre ajutoare să se acționeze ;
— în ce punct să fie ele aplicate ;
— care este modul lor de acțiune ;
— în ce direcție să acționeze ;
— cu ce intensitate ;
— cu ce viteză ;
— cu ce amplitudine ;
— modul și momentul în care să se pregătească intrarea în acțiune a ajutoarelor ;
— cînd fiecare dintre ajutoare trebuie să înceapă să lucreze ;
— cînd ele trebuie să înceteze să lucreze ;
— care este ordinea în care ajutoarele urmează să intervină ;
— care va fi frecvența intensității lor ;
— dacă ajutoarele de care dispune călărețul se vor aplica în mod succesiv sau simultan ;

— stabilirea duratei cedărilor cu mîinile și cu pulpele ;
— stabilirea naturii recompensei ;
— stabilirea frecvenței și duratei perioadelor de repaus.

Pentru ca tactul ecvestru al unui călăreț să devină realizabil, trebuie reținut faptul că la baza întregii echitații stă, în primul rînd, corectitudinea poziției călare în șa („șezuta"). Ea este elementul tehnic de bază al călăriei și prima temă a lecțiilor cu călăreții începători. Asupra acestei poziții va trebui insistat în permanență, deoarece ea este supusă neîntrerupt deranjamentelor.

În călăria sportivă această poziție pretinde de la călăreț un echilibru perfect, o anume poziție a tălpilor pe scări și o anume repartizare a greutății corpului în șa.

În același timp, trăgătorile trebuie să fie verticale sau foarte puțin duse înapoi. Genunchii și călcîiele coborîte vor amortiza șocurile pe timpul călăriei.

Trunchiul călărețului va fi drept (întins), capul sus, degajat, toate articulațiile suple și în special umerii, coatele, încheietura mîinilor (mereu în prelungirea antebrațelor).

În fine, degetele trebuie să fie flexibile și gata oricînd să se întredeschidă pe dîrlogi, sau să opună rezistență imediat, în caz de nevoie.

În concluzie, despre poziția călare corectă s-ar putea spune că :

„poziția cea mai bună este aceea care se acordă cel mai bine cu mișcările calului în orice împrejurare și care lasă acestuia libertatea de a-și întrebuința nestînjenit forțele sale".

IMPORTANȚA RESPIRAȚIEI CORECTE ÎN CĂLĂRIE

Experiența practică a demonstrat că uneori atît la concursurile hipice de sărituri, cît și la concursurile complete de călărie, se pot vedea călăreți care termină concursul într-o stare accentuată de epuizare ce depășește oboseala firească corespunzătoare efortului fizic și nervos depus.

Această stare de epuizare este adesea rezultatul modului în care călărețul respiră pe timpul alergării, de-a lungul traseului de concurs.

Se pare că sînt prea puțini acei călăreți și antrenori care să dea importanța cuvenită influenței pe care respirația o exercită asupra efortului fizic făcut de călăreți în evoluțiile lor călare.

În această privință, atît după lunga experiență acumulată, cît și după părerile altor specialiști, am ajuns la unele concluzii pe care ne permitem să le reamintim celor ce le cunosc și mai ales să le împărtășim celor mai puțin inițiați, în speranța că ele le vor fi de folos.

Respirația în timpul călăriei joacă un rol mai mare chiar decît în alte sporturi, deși s-ar părea că efortul principal este depus de cal, călărețului revenindu-i doar rolul de a-l conduce pe parcursul stabilit și deci fără un consum prea mare de energie.

Lucrurile nu stau chiar așa, deoarece un călăreț care conduce un cal pe un parcurs cu obstacole trebuie să acționeze cu curaj și hotărîre în numeroasele momente critice care apar întotdeauna pe traseul unei probe de călărie și deci este obligat să întrebuințeze forța sa fizică. Cum va putea el însă să dispună de forța fizică necesară, dacă va fi sufocat ?

Destule prilejuri ne-au oferit posibilitatea să vedem cai care la începutul probei de călărie executau sărituri în impulsie și corecte, pentru ca la sfîrșitul traseului să sară din ce în ce mai slab și chiar să derobeze sau să stopeze. Vinovați de aceste eșecuri nu au fost caii, ci mai degrabă călăreții, care, datorită oboselii, nu au mai fost în stare să dea cailor sprijinul fizic și moral necesar terminării probei în bune condiții.

Călăreții, oricît de bine vor fi pregătiți fizic și moral, nu vor obține rezultate valoroase atît timp cît nu vor acorda atenția cuvenită ritmului respirator. Un ritm respirator necorespunzător acțiunilor care se efectuează atrage după sine slăbirea forțelor fizice. Fără să ne oprim asupra proceselor fiziologice care se petrec în asemenea împrejurări, trebuie să arătăm că *orice reținere o respirației sau o respirație neuniformă și care nu se armonizează cu mișcările ce se execută provoacă o rigiditate temporară sau totală a unor părți ale corpului călărețului:*

Această rigiditate se răsfrînge în primul rînd asupra poziției în șa, care, dacă va fi contractată, va influența în mod defavorabil echilibrul călărețului pe cal.

Așadar, *un călăreț care va respira corect va obosi mai puțin,* își va păstra elasticitatea corpului și echilibrul absolut indispensabile unei evoluții eficiente în concurs.

Păstrarea ritmicității respirației impune *să corespundă, pe cît posibil, cu ritmul respirator al calului.*

Atît la trap, cît și la galop, călărețul *trebuie să respire în tempoul trapului sau galopului odată cu calul,* avînd grijă ca fiecare expirație să fie urmată de relaxarea musculaturii respective.

Cînd *călărețul și calul respiră simultan,* iar mișcările lor sînt sincronizate, ei vor acționa liniștit și relaxat, dedeterminînd astfel echilibrul fizic și nervos necesar realizării performanței sportive.

În ceea ce privește *modul de a respira, se recomandă respirația pe nas,* evitîndu-se respirația cu gura deschisă, care, pe lîngă faptul că produce un fenomen de uscăciune și înecare, creează o senzație neplăcută și un aspect nefiresc pentru călăreț.

Respirația va trebui să fie făcută cît mai liber și liniștit, iar amplitudinea ei să corespundă volumului de aer de care plămînii au nevoie pentru efortul pe care călărețul îl depune.

Pentru o stare de start optimă și pentru reintrarea organismului la normal după efort, se recomandă *cîteva inspirații profunde pe nas, cu expirații imediate pe gură.*

De respectarea sau nu a acestor reguli, privitoare la respirație, în timpul evoluțiilor în concurs, vor depinde, într-o foarte mare măsură, starea în care se va găsi călărețul la capătul efortului și, implicit, legat de această stare, rezultatul pe care îl va obține în concurs.

VOCABULAR HIPIC

ACORD — acțiunea călărețului, pe spatele calului, astfel ca la orice mișcare să se apropie cît mai mult de echilibrul natural al calului ; deplina legatură care trebuie să existe intre ajutoare în aplicarea lor.

AJUSTARE — potrivire a scărilor, a dîrlogilor sau a chingii.

AJUTOARE — mijloacele intrebuințate de un călăreț pentru a conduce un cal, dîndu-i poziția și impulsul necesare unei mișcări. După natura lor, ele se împart in :

— ajutoare naturale :
 — gambele (contracția pulpelor) ;
 — pumnii cu dîrlogii ;
 — greutatea corpului.

— ajutoare artificiale :
 — indemnul cu vocea ;
 — pintenii ;
 — cravașa ;
 — biciul de manej.

După felul cum acționeaza se împart în :

— ajutoare laterale : cînd ajutoarele de care se face uz sînt de aceeași parte a calului (de exemplu gamba dreaptă — dîrlogul drept) ;

— ajutoare directe : cînd ambii dîrlogi acționează asupra gurii calului deopotrivă, oricare ar fi efectul gambelor ;

— ajutoare diagonale : cînd ajutoarele de care se face uz sînt contrarii și de ambele părți ale calului (de exemplu gamba dreaptă, dîrlogul sting).

După intensitate se împart în :

— bine combinate ;

— crescînde ;

— violente (pedeapsă nerecomandabilă)

ALURA — după cuvîntul francez „allure“ (mers, înfățișare). Cele trei mersuri ale calului sînt : pasul, trapul și galopul, fie care putînd fi vioi sau mai încet. Aceste mersuri sau aluri pot fi naturale sau artificiale obținute prin dresaj.

AMBALARE — trecerea într-un mers foarte rapid prin sustragerea de la efectul fierului. Este o alură bolnăvicioasă, care face ca un cal să nu-și mai dea seama de nici un obstacol din calea lui.

AMBUSURA — totalitatea fiarelor din gura calului.

ANGAJARE — acțiunea părții dinapoi a calului, astfel încît articulațiile coxofemurale, „închizîndu-se“ mai mult sau mai puțin, să angajeze jareții sub masa calului, dîndu-i acea ușurință necesară executării tuturor mișcărilor în aceeași cadență.

ANTRENARE — pregatirea specială a călăreților și cailor în vederea unui anumit scop.

APLOMBURI — așezarea picioarelor calului în raport cu verticala, cînd calul stă pe loc.

APTITUDINI — calitățile, calului sau călărețului, necesare pentru a putea executa în cele mai bune condiții toate mișcările de dresaj, sărirea obstacolelor, călăria la cimp.

— la cal : echilibru natural, mersuri deschise, model și calitate.

la călăreț : — fizice : greutate, talie, putere musculară, suplețe ;

— morale : prezență de spirit, calm, curaj etc.

ARCADA (obline) — partea de dinainte sau de dinapoi a șeii (arcada de dinainte și arcada dinapoi).

ARCAT — cal cu genunchii dinainte încovoiați, din naștere sau prin uzură.

ARICEALA — boală de piele, manifestată prin inflamarea pielii de la chișiță.

BIPED — asocierea picioarelor calului, două cîte două :

— biped anterior : asocierea picioarelor dinainte ;
— biped posterior : asocierea picioarelor dinapoi ;
— biped lateral : asocierea picioarelor din dreapta sau din stînga ;
— biped diagonal : asocierea unui picior dinapoi cu unul opus dinainte.

BUESTRU — un mers al calului în care pașii se fac cu picioarele în asociere laterală, adică de aceeași parte. Mișcarea este asemănătoare cu aceea a cernutului prin sită.

BULET (gleznă) — încheietura dintre fluierul piciorului şi chişiţă, foarte supusă loviturilor şi leziunilor, mai ales în călărie.

BUŞONARE (buşumare) — frecarea calului cu un şomoiog de paie sau cu o cîrpă groasă.

CABRARE — ridicarea calului pe picioarele dinapoi. O atitudine nenaturală, care se produce la caii sperioşi, puternici pe partea dinapoi, la armăsari sau la caii cu o gură prea sensibilă pe care o jenează o mînă tare.

CADENŢĂ — timpul necesar unui cal pentru a face un pas. Numărul de paşi executaţi sau distanţa parcursă în unitate de timp.

CADENŢARE — reglarea paşilor ca lungime, înălţime, durată într-o măsură absolut exactă.

CAL CONFIRMAT — cînd reacţionează fără ezitare, dînd ascultare călăreţului.

CAL DRESAT — calul care înţelege intenţiile călăreţului la cea mai mică indicaţie, răspunzînd imediat, cu uşurinţă şi precizie la acţiunea ajutoarelor. El este înmlădiat, dezvoltat şi supus voinţei noastre prin ajutorul unui limbaj convenţional, bazat pe principii mecanice.

CAL ECHILIBRAT — cal care se comportă cu uşurinţă în toate mersurile şi este mlădios în schimbările de direcţie.

CAL „ÎN MÎNĂ" — calul care este angajat, plasat şi ridicat, adică supus acţiunii tuturor ajutoarelor.

CAL PLASAT — calul care are o poziţie a capului astfel ca partea dinainte a lui să fie aproape de verticală.

CAL RIDICAT — calul care are botul aproape la înălţimea umerilor, iar ancolura face cu şira spinării un unghi de aproximativ 45°.

CARUSEL — o serie de mişcări de dresaj executate de mai mulţi călăreţi, în toate mersurile.

CĂLĂRIE INDIVIDUALĂ — călăria mai multor călăreţi în manej, închis sau deschis, fără distanţe hotărîte între ei, dar avînd manejul deopotrivă împărţit.

— călărie pe aceeaşi mînă: toţi caii merg pe mîna dreaptă sau stîngă, pe laturile manejului (pista exterioară).

— călărie pe ambele mîini: călăreţii merg şi pe pista interioară şi pe cea exterioară. Totdeauna cei din afară merg pe mîna dreaptă şi cei dinăuntru pe mîna stîngă.

CĂLĂRIE ÎN GRĂMADĂ — cînd mai mulţi călăreţi merg în urma unui conducător, fără ordine, păstrînd numai mersul şi cadenţa acestuia.

CEDARE — acţiunea prin care călăreţul slăbeşte o parte din ajutoare, pentru a permite calului să execute corect anumite mişcări, punînd în valoare calităţile lui naturale.

CLACAJ — destrămarea tendonului prin inflamarea sau prin plesnirea unora dintre fibrele lui.

COPITĂ ANCASTELATĂ — copită cu furcuţa putredă şi cu călcîiele încălecate.

CONDUCERE — acţiunea prin care, folosind ajutoare specifice aplicate corect, în funcţie de caracteristicile, conformaţia şi temperamentul calului, el execută mişcări perfecte şi este dus în orice direcţie, în orice mers şi peste orice obstacol.

CULOAR — o pistă circulară în manejul închis sau afară, închisă pe ambele margini printr-un gard, avînd în interior obstacole dintr o latură în alta. Aici calului, în libertate sau încălecat, i se face începutul dresajului pentru obstacole.

DRESAJ — dresaj elementar — prima perioadă de lucru a calului nedresat, prin care se caută o dezvoltare normală a remontului prin îngrijire şi lucru, formarea caracterului şi supunerea lui sumară la ajutoare.

DECONTRACTARE — acţiunea ce se referă la înmlădierea fălcii de jos şi care influenţează asupra jungheturii şi ancolurii cărora le destinde muşchii. Se obţine prin angajarea părţii dinapoi, după care impulsul dat de gambe se modelează prin mişcarea degetelor pe dîrlogi. Calul care se decontractează, de obicei, mestecă fierul şi-l plimbă cu limba.

DEROBARE — acţiunea calului de a evita sărirea unui obstacol sau de a trece printr-un loc impus de călăreţ.

DESTINDERE — mişcare ce se execută la începutul oricărei şedinţe, la trap, pentru a destinde toate articulaţiile calului. Se începe de obicei pe mîna dreaptă.

DÎRLOGI — ajutorul natural care pune pe călăreţ în contact direct cu gura calului prin intermediul fiarelor. Ei acţionează, se opun sau cedează, astfel ca să regleze impulsia şi să influenţeze direct poziţia părţii dinainte a calului şi indirect poziţia şoldurilor.

DOMESTICIRE — prima pregătire a calului, îmblînzindu-l şi îndrumîndu-l către ascultare, printr-o serie de exerciţii ne-

9 — Călăria pentru toţi — cd. 63

încălecat și încălecat, astfel ca *prin blîndețe* să-l facem să asculte de îngrijitorul și călărețul său.

DRESAJ — arta prin care se supune calul voinței călărețului, disciplinîndu-l și mlădiindu-i voința prin ajutorul unui limbaj convențional, creat între cal și călăreț, ținîndu-se seama de constituția și temperamentul calului, găsindu-i un echilibru propriu fiecărei mișcări, fără a-i cere mai mult decît poate da.

FLEXIE — mișcarea capului calului prin cedarea ganașei, cu scopul de a-i plasa capul și a amortiza forța masei „aruncată" pe mînă de trenul motor :

— directă : în același plan cu șira spinării ;

— laterală : la dreapta sau la stînga, creștetul rămînînd în același plan cu șira spinării.

FURBURĂ (aprinderea copitei) — inflamare a părții moi a copitei.

GANAȘĂ — porțiunea inferioară și laterală a feței la animale, avînd ca bază anatomică maxilarul inferior (mandibula).

GALOP — mersul cel mai rapid al calului, alcătuit dintr-o succesiune de salturi. El poate fi de curse, de manej sau de teren variat.

GALOP DEZUNIT — galop încrucișat.

GEST — mișcarea ancolurii în plan vertical și în plan orizontal, cu care calul se ajută pentru a-și ușura mișcările :

— mișcarea de sus în jos îngreuiază partea dinapoi și ușurează partea dinainte, mișcarea de jos în sus are efecte contrarii ;

— mișcarea către dreapta îngreuiază umărul stîng și ușurează umărul drept, mișcarea către stînga are efecte contrarii.

GHEBREA — bucată de flanelă sau de sac utilizată la curățatul sau ștersul calului.

IAVAȘĂ — instrument în formă de clește, din fier sau din lemn, folosit pentru stăpînirea animalelor cînd sînt supuse la anumite tratamente dureroase. La cai se folosește prin strîngerea buzei superioare sau nasului cînd nu stau la potcovit sau la intervențiile medicului.

IEPURARIȚĂ — Tumoră osoasă a calului situată la marginea posterioară a jaretului. Se datorește de obicei eforturilor excesive.

INVITĂ — bară de lemn care se pune în fața obstacolului pentru a ajuta calul să execute bătaia înaintea săriturii.

ÎNMLĂDIERI — mişcări ale corpului călăreţului în scopul decontractării generale, a obţinerii unei elasticităţi complete a corpului, a unei complete independenţe între diferitele părţi ale corpului şi mişcările calului, a unei independenţe în întrebuinţarea ajutoarelor şi a unei corecte poziţii călare.

IMPULSIE — mişcarea înainte supusă disciplinei ajutoarelor şi exploatată în vederea scopului ce se urmăreşte. Ea este baza dresajului. Este naturală şi artificială (creată şi dirijată prin dresaj), nu depinde de viteză, ci de modul cum partea dinapoi este angajată.

INDEPENDENŢĂ — calitatea călăreţului de a întrebuinţa ajutoarele astfel încît să nu se influenţeze unul pe altul, iar reacţiile calului să nu împiedice corecta lor aplicare.

ÎNTOARCERE — mişcarea prin care călăreţul, aplicînd corect ajutoarele, înmlădiază calul, fie pentru a schimba direcţia, din mers sau de pe loc, fie pentru a merge pe o urmă de cerc continuă:

— largă;
— scurtă;
— de pe loc:
  pe partea dinainte;
  pe partea de mijloc;
  pe partea dinapoi.

LANSADE (sărituri berbeceşti) — sărituri pe care calul le face în felul cum sar berbecii.

MANEJ — loc special amenajat unde se dresează şi se antrenează caii, unde se învaţă călăria etc. El poate fi închis sau deschis. Manejul închis are formă dreptunghiulară cu talaş pe jos, cu taluzuri de lemn, unde se lucrează caii pe timp nefavorabil. (Este recomandabil în acest fel de manej să se lucreze cît mai puţin).

— Manejul deschis — un loc pe cîmp, plat, cu dimensiunile de max. 200/100 m, marcat la colţuri şi în mijlocul laturilor mari, unde este de preferat să se execute întregul dresaj al cailor.

MARTINGALĂ — curea de la ham în formă de furcă, care nu permite calului să ridice capul prea sus şi-l obligă la întoarceri mai scurte.

MĂRIRE — accelerarea cadenţei, fără a se trece dintr-un mers într-altul.

MERSUL — manifestarea mişcării calului prin ruperea echilibrului şi jocul membrelor, care intervin la timpul oportun

pentru a susține masa calului și a preveni căderea lui. Mersul poate fi natural (pas, trap, galop etc.) sau artificial (căpătat prin dresaj).

MERS ÎN TRAVERS — delăsarea calului jumătate la dreapta sau la stînga cu încrucișarea picioarelor.

MIȘCARE — încetinirea cadenței, fără a se trece în mersul inferior sau a se opri.

MÎNĂ — partea corpului care acționează în permanent contact cu gura calului, prin intermediul dîrlogilor și fierului. Mișcările ei se restrîng pînă la imperceptibilitate, pe măsură ce dresajul progresează.

Ea este :

- activă — cînd acționează asupra echilibrului sau impulsiei ;
- pasivă — cînd cu toate că este în contact ușor cu gura calului, nu se opune nici impulsiei, nici deplasărilor ;
- fixă — cînd urmează mișcările calului acționînd, cedînd sau rezistînd, numai cînd este nevoie ;
- ușoară — cînd menține cu gura calului un contact fin și neschimbat ;
- hotărîtă — cînd printr-un reazem constant, precizează cu hotărîre mișcările ;
- nestatornică — cînd mîna dă indicații imprecise ;
- tare — cînd jenează gura calului ;
- rigidă — cînd nu urmează mișcările gurii calului.

MÎNA DREAPTĂ (MÎNA STÎNGĂ) — partea spre care se execută mișcarea primește denumirea mîinii ce se găsește în acea parte.

MOLETE — tumoare seroasă care se formează pe glezna calului.

JUMĂTATE OPRIRE — trecerea dintr-o cadență mare într-una micșorată, în același mers.

OXER — obstacol format din două planuri de bare, planuri care se așază paralel.

PAS — mersul pe diagonale disociate, începîndu-se cu unul din picioarele dinainte (se aud patru călcături).

PASAJ — mers la trap în cadență cu acțiuni ample și elegante.

PELEM — zăbală articulată la mijloc (după numele celui care a conceput-o, Pelham).

PIAFEU — trapul pe loc în cadență normală cu ridicarea copitelor din față la jumătatea fluierului în sprijin.

PINTENOG — cal cu pete de păr alb pe picioare, de la genunchi în jos.

PRAG (la obstacol) — locul unde calul bate solul cu picioarele pentru a sări un obstacol.

PRESEN — curea a hamului care trece pe sub pieptul calului. Împiedică șaua să fugă înapoi. Se utilizează și ca ornament.

PRIMIRE — mișcarea executată din mers sau de pe loc, prin care calul, la acțiunea călărețului, se deplasează lateral, lateralele din afara primirii depășind pe dinainte lateralele dinăuntrul primirii. Capul, ancolura și umerii preced șoldurile.

PROGRESIE — enumerarea seriei diferitelor mișcări care urmează să fie executate de la simplu la compus, într-o anumită ședință (perioadă) a căror ordine o stabilește instructorul, față de calitățile cailor, călăreților și față de scopul final.

PUNEREA CALULUI ÎNAINTE — pornirea calului înainte.

REAZEM — sprijinul pe care-l ia calul, prin apăsarea mai mult sau mai puțin tare a fălcilor pe fier și pe care călărețul îl simte prin dîrlogi în mîini și în special în degete.
El este :
— corect — cînd în tot timpul lucrului nu se simte decît o ușoară apăsare pe fier ;
— apăsare prea tare pe fier ;
— amorțirea fălcilor ;
— rămînerea înapoia fierului ;
— schimbător — cînd calul schimbă reazemul căutînd să scape de fier.

REMONT — cal tînăr, nelucrat.

REPRIZĂ — un număr oarecare de călăreți care se instruiesc sau își dresează caii sub comandă, în același timp, în manej sau la cîmp (8—12 călăreți în manejul închis și cel puțin 16 în manejul deschis și la cîmp).

REZISTENȚĂ — opunerea calului la acțiunea călărețului sau a călărețului la acțiunile calului.

SĂRITURĂ — trecerea calului peste un obstacol. Ea comportă 6 faze :
— pregătirea pentru săritură ;
— cabrarea și trecerea anterioarelor ;
— trecerea posterioarelor ;
— zborul (suspensia) ;
— primirea anterioarelor ;
— primirea posterioarelor și pornirea înainte.

SCOICA — excrescență osoasă care se formează pe chișița sau pe coroana copitei calului și care face ca animalul să șchiopăteze.

SEIMĂ — crăparea copitei.

SEMIVOLTĂ — o întoarcere de o jumătate voltă, pornind de la latură, după care se intră pe latură în diagonal.

SERPENTINA — o serie de semivolte succesive în formă de „S" perpendiculare pe laturile mari și tangente unele cu altele. Mișcarea se execută pe un număr impar de bucle, pentru a rămîne pe aceeași mînă.

SPAVAN — tumoare osoasă care se formează la încheietura de dinapoi a calului ; os mort.

STAȚIONATĂ — obstacol drept, compus din elemente așezate în plan vertical.

STĂNOAGĂ — bară care desparte, în grajd, caii între ei.

STEEPLE-CHASE — cursă hipică cu obstacole naturale și artificiale.

TACT ECVESTRU — acea finețe a călărețului care-l face să aleagă ajutoarele cele mai potrivite pentru a determina sau modela o mișcare oarecare, ținînd seama de legile echilibrului și locomoției.

TELTIE — bucată de postav gros, de pîslă sau de flanelă, în formă dreptunghiulară ori de forma șeii, care se pune sub șa ca să nu roadă calul.

JUMĂTATE TRAVERS — primirea prin care calul se deplasează pe o linie diagonală.

TRAGĂTOARE — curea cu care se prinde scara de șa.

TRAP — mers în fugă al calului, cu viteză mijlocie (între pas și galop), animalul pășind în același timp cu un picior din față și cu piciorul de dinapoi opus acestuia.

TROTINAT — mers vicios al calului pe care-l efectuează cînd nu vrea să păstreze pasul regulat și constă dintr-o serie de călcături aproape pe loc.

VIBRAȚIE — acțiunea călărețului prin mișcarea continuă a degetelor ce se transmite prin dîrlogi și fiare asupra gurii calului, pentru ca presiunea pe buze să nu fie continuă și egală și senzația să nu se diminueze sau să dispară.

VOLTIJE — o serie de exerciții făcute pe un cal la coardă sau în libertate, în șa șau cu chingă specială, care servesc pentru a face pe călăreț sprinten și mlădios.

VOLTA — mersul calului pe un cerc (6 m diametru) cu umărul, șoldul și capul plasate spre înăuntru.

CUPRINS

editura sport-turism
Lei 5